

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

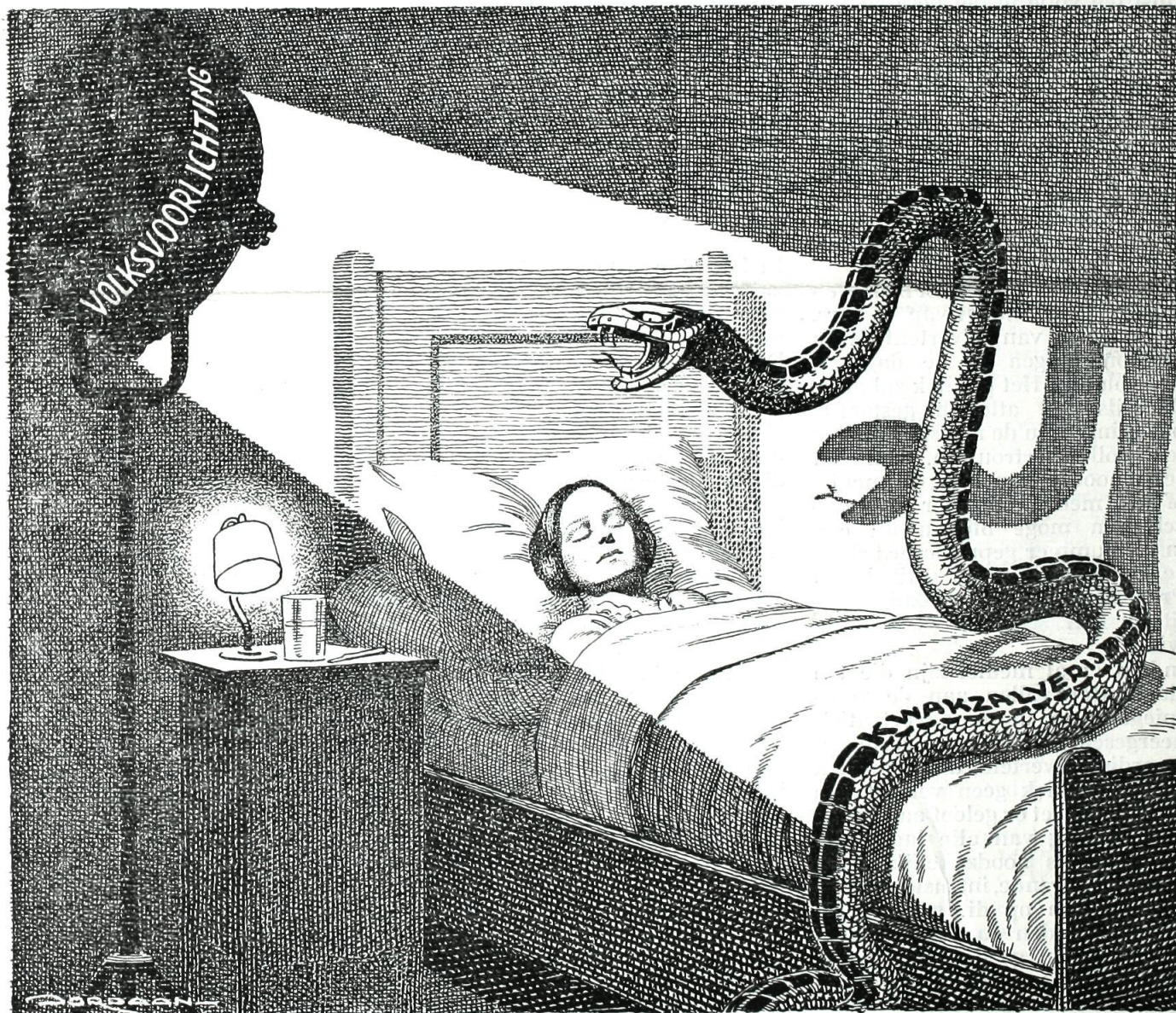
REDACTIE-ADRES: Maasstraat 72^A Amsterdam-Z.

Bestuur der Vereeniging: DR C. J. BRENKMAN, *Arts te 's Gravenhage, Voorzitter*, MR J. J. PLUGGE, *Rechter te Utrecht, lid van het Dagelijksch Bestuur*; MR H. B. DE BRUEYS TACK, *Offic. v. Justitie b. d. Rechtbank te Alkmaar*; DR PH. A. COPPENS, *Apotheker Gem. Ziekenhuis, Bergweg, Rotterdam*; MR P. FRIMA, *Dir. Modelpolitievakschool te Hilversum*; MEJ. E. H. HENGEVELD, *Arts te Zwolle*; N. KEULEMANS, *Oud-Hoofd-Apotheker Binnengasthuis Amsterdam, te Hilversum*; MR J. MOOLENBURGH, *Kantonrechter te Middelburg*; E. MIJNARENDS, *Tandarts te Amsterdam*; A. H. v. D. VELDE, *Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid te 's Gravenhage*; G. E. WINDEMÜLLER, *Arts te Vaassen*; H. J. A. TER WEE, *Apotheker Wester-Gasthuis te Amsterdam, Secr.-Penningmeester-Redacteur*.

Lidmaatschap der Vereeniging . . . f 3.—
Adres voor het opgeven v. Leden en Abonnés:
H. J. A. TER WEE - Maasstr. 72a - Amsterdam
Postgiro der Verg. 32237 - Gem. Giro K. 1672

H. J. PARIS
UITGEVER

Abonnement per jaar fr. p. p.
bij vooruitbetaling f 2.—
Administratie Maandblad, Keizersgracht 104 -
Amsterdam C. - Telef. 49122 - Postgiro 78536

„MEER LICHT!” (GOETHE)

ALWEER EEN JAAR

Alweer treedt onze Vereeniging en haar Maandblad een nieuw jaar in en wel het 62ste. Ook dit jaar zal er een worden van een strijd — zij het ook zooals onze Voorzitter het in het vorige nummer uitdrukte: van een behoedzame strijd — tegen den grooten belager der volksgezondheid. Wij mogen ons gelukkig achten in dezen strijd te worden gesteund door de vaardige pen van onzen teekenaar Jordaan, die ook thans weder de gedachte zoo goed tot uitdrukking weet te brengen, dat een goede volksvoorlichting op grooter schaal onzen tegenstander, die het daglicht vermijdt, juist ten volle in het licht stelt. Is het nog wel noodig, zullen de twijfelaars mompelen, is het werkelijk zoo erg als men het wel voorstelt?

Lezers van ons blad zullen hun antwoord hierop direct gereed hebben. Zeer zeker is deze strijd noodig; immers telkens bereiken ons verhalen over ergerlijke gevallen van kwakzalverij waarvoor beslist publicatie noodig is.

Ook kwakzalverij kan er bedreven worden door middel van de pers, in de vorm van advertentie's en aankondigingen in de dag- en weekbladen. Het publiek zal deze, dikwijls met attesten gestaafde beweringen, in de meeste gevallen ten volle vertrouwen. Dat het zelfs noodig kan zijn de medici of a.s. medici hiervoor te waarschuwen moge blijken uit een in dit nummer gepubliceerd stukje, ontleend aan een artikel van Prof. Dr F. H. Quix, onder den titel: Een ernstige waarschuwing.

Indien er al medici zijn die ten slachtoffer vallen aan de voorspiegelingen in de advertentie's neergeschreven, of door vertegenwoordigers verteld, dan kan men er het publiek geen verwijt van maken dat het er geloof aan hecht. Voorlichting van alle lagen der bevolking is noodzakelijk. Door een voortdurende, intensieve voorlichting kan op dit gebied veel bereikt worden en daartoe biedt ons blad een goede gelegenheid, mits het in voldoende mate verspreid kan worden.

In dit verband is het jammer dat wij, op een oogenblik, dat onze

Vereeniging een ledental bereikt had dat het hoogste was van de laatste 25 jaren, de steun zal moeten missen van de onderafdeelingen der Nederl. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst, welke zijn opgeheven. De financieele steun die wij ontvingen kwam overeen met de contributie van ongeveer 100 leden. Het Bestuur onzer Vereeniging doet daarom bij dezen een beroep op de leden, te trachten deze achteruitgang zoo spoedig mogelijk ongedaan te maken en zelfs om te zetten in een vooruitgang. Laat daarom ieder in zijn eigen kring propaganda maken voor onze Vereeniging; thans geldt niet meer het motief dat de geneeskundige kring of afdeling lid is en dus de Vereeniging langs een omweg gesteund wordt.

Het is regel dat er in ons blad eens per jaar een lijst werd opgenomen van de namen der leden per 1 Januari. In verband met de

noodzakelijke papierbezuiniging moesten wij er dit jaar vanaf zien. De hierdoor beschikbare plaatsruimte kunnen wij beter benutten. Toch willen wij niet nalaten ter kennis te brengen dat het ledental op 1 Januari j.l. bedroeg 814, terwijl de abonnementen eveneens een toename vertoonden.

Ook het aantal abonnementen kan veel meer worden. Tenslotte is f 2.— per jaar voor ons maandblad toch een luttel bedrag als men ermee vergelijkt dat één bezoek aan een kwakzalver met medicamentenleverantie kan varieren tusschen f 3.— en f 25.—.

De mogelijkheid slechts één lid of abonné te winnen voor onze Vereeniging bezit een ieder lezer van ons blad. Late hij of zij er gebruik van maken; propagandnummers stellen wij gaarne beschikbaar en worden op verzoek toegezonden door den secretaris, waarvan U het adres bovenaan dit blad vindt vermeld.

H. J. A. TER WEE

VOOR DEN RAAD VAN DE SCHEEPVAART

In het binnenste van de trotsche zeevaarders, die onze zeeën tot voor korten tijd bevoeren, klopt met nauw hoorbare slag, het hart. Dat hart blijft een geheim voor de opvarenden, die niet tot het personeel behooren.

Het laat zich weliswaar besturen door schakelborden, handles enz., die op de brug zijn aangebracht, maar de fraaie knoppen, schakelaars en lampen verraden niet, welke krachten door hen worden gecontroleerd.

De zorg, die aan dat groote sterke hart moet worden gewijd, is toevertrouwd aan menschen, die jaren van hun leven hebben gewoegd om te leeren, hoe een machine moet worden geregeerd. Zij staan daartoe onder toezicht van den kapitein, die, als het goed is, ook het vertrouwen moet hebben van zijn passagiers.

Op een kwaden dag bemerkt de machinist een kleine onregelmatigheid in den gang van de machine. Maar een storm woedt en van stilzetten of het opzoeken van een haven kan geen sprake zijn. Met overleg wordt te werk gegaan. De oorzaak van het gebrek wordt opgespoord en instructies worden gegeven, om het ver-

der gaan van het kwaad te stuiten. Misschien is ook wel door een noodreparatie een voorziening te treffen, die verder gevaar uitsluit.

Niemand van de passagiers vindt het onredelijk, dat zij buiten gesloten worden bij het overleg om de maatregelen vast te stellen, die noodzakelijk zijn. Het geval toch, dat één hunner als niet ter zake kundige, goeden raad zou kunnen geven, is geheel ondenkbaar.

Iets anders is het, als dat hart geen machine is, maar een menschelijk hart, dat een leven voortstuwt, een leven wellicht, van welks voortbestaan gezinsleden, of wellicht zelfs nog vele anderen afhankelijk zijn.

Dan is het de natuurlijkste zaak van de wereld, dat de geheele omgeving zich ermee bemoeit en de één deze, de ander die raad geeft. Hoe zou het ook. Men heeft gelezen, dat de Heer Jansen alle kwalen geneest, dat de kruiden van Willemse geen ziekte laten voortduren. De patiënt die bij zijn arts geen heil vindt, wordt het zoo verleidelijk voorgespiegeld, dat de „dokter” altijd raad weet; ook al heeft de „officieele wetenschap” geen heil in het voor-

Kwakzalverij en haar Bestrijding

In verschillende bladen troffen wij het navolgende artikel aan dat een aanklacht tegen de slappe vervolging van kwakzalvers inhoudt.

Ten aanzien van de tweede alinea, betreffende het ontbreken van rechtbankverslagen in de dagbladen door papierbeperking, kunnen wij toch niet nalaten, gelijk reeds vastgesteld werd in onze jaarvergadering van November j.l. dat het aantal vervolgingen zoo schrikbarend achteruitloopt. Kwakzalverij wordt er natuurlijk nog in erge mate bedreven, maar tot vervolgingen schijnthetslechts sporadisch te komen.

Het bestuur wil de leden bij dezen aansporen hun ter oore komende gevallen te berichten aan het secretariaat onzer vereeniging, opdat zij ter kennis van de juiste instantie gebracht kunnen worden.

EEN GEVAAR VOOR DE VOLKSGEZONDHEID, DAT RADICAAL UITGEROEID DIENT TE WORDEN!

Dezer dagen kon men in de bladen lezen, dat een Groningsche handelaar in kruiden, die aan lijders van maag- en nierziekten kruiden heeft verstrekt, terwijl hij hun ook een bepaald dieët zou hebben voorgeschreven, wegens het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunde veroordeeld is tot een geldboete van f 150.—, subs. 50 dagen hechtenis. Behalve aan de hierbedoelde patiënten heeft deze kruidendokter ook kruiden verstrekt aan een paar

uitzicht gesteld. Het is zoo verleidelijk en, baat het niet, het schaadt immers ook niet!

Maar waarom eigenlijk eerst naar den arts. Die legt allerlei plichten op, die nageleefd moeten worden. En gisterenavond stond er nog een advertentie in het wijkblaadje met gratis goeden raad. De kruiden, — die moeten natuurlijk betaald — die helpen zoo goed, die zijn samengesteld naar zulke oude, beproefde recepten; die zijn hun geld zeker wel waard.

Op het bovenhuis zetelt de kruidkundige, de heilpractiker. Een vertrouwenwekkend gezicht, een volle baard, je kunt wel zien, dat de natuur bij hem vooraan gaat.

lijders aan suikerziekte, van wie er een, een jongeman, eenigen tijd later is overleden. Het betreffende bericht besluit aldus: „Ter zake hiervan staat verdachte *wellicht* nog een vervolging wegens veroorzaken van dood door schuld te wachten.” (Cursiveering van den schrijver).

Dit is één geval uit tientallen rechtszaken, die er jaarlijks zoo voorkomen. Dergelijke rechtbankverslagen lezen wij tegenwoordig niet meer zoo veel als vroeger, omdat de bladen nu eenmaal vanwege de papierbeperking alleen maar het belangrijkste nieuws opnemen. Doch de argelooze mensch zou hieruit kunnen concludeeren, dat het tegenwoordig met de kwakzalverij wel gaat en dat het lang zoo erg niet meer is als vroeger.

Daarom is het dan ook, dat wij dit artikeltje schrijven, want niets is minder waar: de kwakzalverij tiert nog welig in ons landje en honderden zwendelaars, die zich den min of meer goedklinkenden naam van „kruidendokter” hebben laten aanmeten, opereeren er nog, vooral op het platteland, waar de menschen nog niets geleerd hebben en de zorg voor hun vaak broze gezondheid in handen leggen van gewetenlooze kwakzalvers, inplaats van een bevoegde arts te consulteren. Hoe groot het risico is, wanneer men een kwakzalver gaat raadplegen, blijkt weer eens overduidelijk uit het door ons geciteerde krantenbericht. Ergens in het Noorden van ons land is een jongeman, die aan suikerziekte leed, na de behandeling van zoo'n kruidendokter overleden. Wellicht staat dezen kwakzalver nog een vervolging te wachten wegens het veroorzaken van dood door

En de kasten zijn gevuld met oude folianten. Op de tafel liggen een paar opengeslagen fraaie, met de hand gekleurde platen; een kenner zou den naam van den schrijver Dodonaeus in verrukking brengen.

Eigenlijk is het hier veel mooier dan bij den dokter. Geen afschrikwekkende folterbank, geen kast met instrumenten, maar een mooi schrijfbureau, met een glazen plaat erop, een vertrouwenwekkende tegemoetkomende houding, een belofte van beterschap, nog vóór de kwaal herkend is.

De vrouw van den heilpractiker noodigt U uit, om voor haar plaats te nemen. De geur van de kruiden

INHOUD

	Blz.
Alweer een jaar	2
Voor den raad van de scheepvaart	2
Kwakzalverij en haar bestrijding	3
De bestrijding der kwakzalverij en het Groene Kruis	4
Van elders	4
Mededeelingen van het bestuur	5
Een ernstige waarschuwing	5
Onderzoek en beoordeeling van een aantal badpreparaten	6

schuld; wellicht, staat er, dus het is nog niet eens zeker. Onze Nederlandsche rechtspraak vraagt nu eenmaal een wettig overtuigend bewijs en een handige advocaat zal het misschien nog klaarspelen om dezen gewetenloozen speler met 's menschen gezondheid vrij te pleiten. De man komt er dan af met een boete van f 150 en kan verder gaan met zijn zwendelpraktijken. Want er blijven altijd menschen, die zoo'n „kruidendokter” willen consulteren, vooral als de middeletjes, die hun arts hen heeft voorgeschreven, niet spoedig genoeg helpen.

Het wordt daarom ook hoog tijd, dat onze overheid voor eens en voor goed een einde maakt aan dat gezwendel met kruiden. Zulke menschen, kwakzalvers, kruidendokters, handopleggers en hoe ze meer mogen heeten, zijn een voortdurend gevaar voor onze volksgezondheid en daarom dient dit kwaad radicaal uitgeroeid te worden.

Het is nu eenmaal zoo, dat de menschen tegen zichzelf beschermd moeten worden, wanneer zij zichzelf niet kunnen beschermen. En zoolang er nog één mensch in ons land is, die

uit de kamer ernaast dringt ook tot hier door.....

De passagiers van het schip zouden ten hoogste verontwaardigd zijn, indien niet de bekwaamste krachten de machines verzorgden. Maar wie oordeelt over de bekwaamheid van den heilpractiker, van de somnambule, van den arts tenslotte. Het vertrouwen van den patiënt. Is er niet iets misdadigs in dit te vragen, en te weten, dat men eigenlijk niets weet en ook nooit iets heeft gedaan, om te weten.

Als de Raad van de Scheepvaart uitspraak moest doen.....

SCHUURSMa

voorkeur geeft aan een behandeling door een kwakzalver, boven een vertrouwdene geneesheer, is het de dure plicht van de overheid, om hiertegen te waken en maatregelen te nemen, die leiden tot het onmogelijk worden van de uitoefening der kwakzalverij. Onze huidige Nederlandsche rechtspraak blijkt onmachtig te zijn, het kwaad afdoende te bestrijden. Bovenstaande bericht is daarvan het beste bewijs.

Zegt U niet: het is zoo erg niet. Voornamelijk op het platteland: op de Veluwe, in Drenthe, Noord-Brabant en zelfs in de omgeving van grootere plaatsen, zijn er nog duizenden menschen, die, ondanks de waarschuwingen in de bladen tegen dit soort lieden, toch nog hun vertrouwen schenken aan kruidendokters e.d. en met hun kwalen en gebreken naar zulke kwakzalvers gaan, in de hoop baat en genezing te vinden. Het is nog niet zoo heel lang geleden, dat tientallen plaatselijke bladen advertenties opnamen van het befaamde — lees: beruchte — Staphorster Boertje, die in verschillende plaatsen van ons land zitting hield. Op zijn spreekuur heeft hij nooit over gebrek aan klanten te klagen gehad. Maar er is nog nooit iemand geweest, die van een werkelijk ernstige kwaal door dezen kwakzalver radicaal genezen werd.

We leven op het oogenblik in een tijd, waarin vele moeilijkheden in een handomdraai uit de wereld geholpen kunnen worden. Wij vragen dan ook de aandacht van onze overheid voor dit kwaad: de kwakzalverij. Laat men krasse maatregelen nemen, opdat aan dit groote gevaar voor goed een einde komt. En niet schromen strenge straffen toe te passen, wanneer de kwakzalvers toch zouden doorgaan met hun gevaarlijke practijken. De volksgezondheid zal ermede gediend zijn en de mensch zal op den duur vergeten, dat er eens lieden geweest zijn, die met wat gegoochel met kruiden goedgelovige menschen in den waan brachten, dat zij op deze wijze van hun kwalen en gebreken verlost zouden kunnen worden.

*Genezing krijgt de kranke niet,
Die voor den arts onwaardig vlied.*

Jan Luyken

*Te wenschen was, dat menig
[kuiken,
dien raad ter harte nam van*

[Luyken!
Pharmacut

De Bestrijding der Kwakzalverij en het Groene Kruis¹

Ik zou voor een taak van het Groene Kruis de aandacht willen vestigen op het terrein, dat tot dusverre braak ligt, nl. mede te werken aan de bestrijding van de Kwakzalverij. In het Groene en Witte Kruis-blad van Juli 1940 heeft DR BRENKMAN in een zeer lezenswaardig artikel op deze taak gewezen. Hij merkte op, dat velen de opvatting koesteren, dat de Groene Kruis-vereeningen langzamerhand overbelast zijn en het niet gewenscht is, het arbeidsveld uit te breiden. Anderen stellen zich op het standpunt, dat de bestrijders der kwakzalverij hun kracht moeten zoeken in hun eigen organisatie en door eigen propaganda de bevolking behooren te overtuigen van het groote gevaar, aan de kwakzalverij verbonden. Inderdaad heeft de vereeniging tot bestrijding der Kwakzalverij in de 60 jaar van haar bestaan dezen strijd gevoerd met wisselend succes, daadwerkelijk gesteund door een aantal getrouwen en door een groot aantal lezers van haar orgaan. Willen wij echter iets bereiken, dan zal het noodig zijn, het volk beter voor te lichten door het Orgaan op veel grootere schaal te verspreiden en daarvoor ontbreken

¹ Uit de openingsrede tot de algemeene vergadering der Drentsche Provinciale vereeniging.

VAN ELDERS

Frankrijk.

In Frankrijk is op 11 September 1941 een nieuwe wet uitgevaardigd betreffende de uitoefening der Pharmacie. Uit de Memorie van Toelichting vinden wij in het Pharm. Weekbl. van 17 Jan. 1942 eenige bepalingen vermeld, die ook voor onze lezers van belang kunnen zijn. Eenige ervan staan sinds lang reeds ook op ons verlanglijstje.

In het derde hoofdstuk, regelen de reclame, treft ons het volgende:

De reclame bij het publiek is vrij,

aan die Vereeniging de geldmiddelen. Bij deze volksvoorlichting zouden het Groene Kruis en de andere Kruisvereeningen een belangrijken steun aan het werk van de Vereeniging kunnen geven door als lid daarvan toe te treden en het orgaan onder de leden te verspreiden.

De wettelijke bepalingen hier te lande zijn dikwijls onvoldoende om het kwaad met succes te bestrijden, terwijl de producenten en verkoopers van kwakzalversproducten geen middel schuwen om hun waardelooze artikelen aan den man te brengen. Op een zeer gunstige uitzondering na, wordt van de zijde van de dagbladpers geen steun ondervonden, integendeel: immers vele dagbladen zullen de groote bedragen, die aan reclame worden besteed, niet willen missen, dus ook opname van advertenties niet gaarne beperkt zien. Bij den strijd tegen de kwakzalverij dient men dus den weerstand van vele machtige en kapitaalcrachtige tegenstanders te overwinnen en daarbij moet de Vereeniging t.b.d. Kwakzalverij krachtig gesteund worden. DR BRENKMAN merkt in zijn artikel nog op, dat de werkingssfeer van onze Groene Kruis-organisatie, met als einddoel de bevordering van de gezondheid onzer bevolking, ook dit terrein moet bestrijden. Immers, de bestrijding der kwak-

mits deze alleen bevat den naam en de samenstelling van het product en den naam, de universiteitstitelatuur en het adres van den apotheker-bereider.

Andere teksten van reclame mogen alleen gepubliceerd worden, wanneer zij zijn goedgekeurd door het technische comité voor de specialités. Een tijdperk van 6 maanden is aan de fabrikanten toegestaan om hun reclame in overeenstemming te brengen met deze bepalingen.

In het 4e hoofdstuk, behandelend de voorwaarden, die gesteld worden aan het eigenlijke apothekersbedrijf, lezen wij o.m.:

Iedere verkoop van geneesmiddelen op den openbaren weg en op

Een „deskundige” kan uitsluitend het juiste gebruik van het juiste geneesmiddel beoordeelen.

Afwijken van dezen regel kan zelfs levensgevaarlijk zijn.

Men raadplege hiervoor dus *steeds* een *dokter*.

zalverij en de bevordering der volksgezondheid zijn niet te scheiden. Men zou zoo denken, dat het eigenlijk vanzelf spreekt, dat de Kruisverenigingen zich tegen de kwakzalverij keeren en ook de Kruisleden dit wel weten en daarnaar handelen. De practijk is echter anders en het tegendeel is waar. Velen gevoelen zich tot de kwakzalverij aangetrokken en onze leden, die tenslotte ook gewone menschen zijn, maken daarop geen uitzondering. Vooral in tijden van ziekte, van twijfel en onzekerheid aan herstel, is de doorsnee-mensch maar al te zeer geneigd zich vast te klampen aan een stroohalm en te luisteren naar verkeerde raadgevers, die uit

markten is verboden, ook voor personen, die het apothekersdiploma bezitten.

Betreffende Specialités het volgende:

Onder „specialité” wordt verstaan ieder geneesmiddel, dat te voren is bereid en verpakt in een vorm, voor aflevering aan het publiek bestemd, terwijl op de verpakking de samenstelling, de naam en het adres van den fabrikant en de verkoopprijs moeten zijn aangegeven.

Zij mogen alleen worden verkocht, na het visum van den Secretaris van Staat te hebben ontvangen, op advies van het technisch comité voor de spécialités, waarin twee hoogleeraren in de

winstbejag, doch ook dikwijls uit overtuiging handelen, of raadgevingen, die in den vorm van onware of overdreven gestelde brochures als hoogste wijsheid worden aanvaard. Het ligt voor de hand, dat hier in de eerste plaats de geneesheer voorlichting kan of moet geven, doch helaas wordt deze dikwijls met opzet uitgeschakeld, omdat men geen voldoende vrouwen heeft in de officieele geneeskunde en zich laat beïnvloeden door den raad van burens of vrienden, die komen met verhalen van wondergenezingen, die zonder critiek voor waar worden versleten. Het is een moeilijke taak tegen misverstand en valsche voorspiegelingen te vechten en dezen strijd kan alleen dan met succes worden gevoerd als allen, die naar gezonde toestanden op het gebied der volksgezondheid streven, samenwerken.

Ik onderschrijf de woorden van DR BRENKMAN, dat naast artsen, apothekers, en de rechterlijke macht, hier ook de Kruisverenigingen een taak te vervullen hebben en de bestrijding der Kwakzalverij op haar programma van actie dienen te plaatsen. Natuurlijk moet dit werk georganiseerd worden, doch het is van zóó groot belang, dat het de moeite loont om daaronder de schouders te zetten.

Meppel.

J. W. DE MAAR

Overgenomen uit „Het Groene en het Witte Kruis”.

geneeskunde, twee hoogleeraren in de pharmacie, twee leden van de Kamer der pharmaceutische industrie en een vertegenwoordiger van den Secretaris van staat zitting hebben.

Binnen 6 maanden na afkondiging van deze wet zullen de tegenwoordige fabrikanten hun verzoek tot toelating moeten indienen, voor iedere specialité.

De verkoop ervan is toegestaan, tot de Secretaris van Staat dien-aangaande een goedkeurend of afwijzend besluit heeft genomen. Ook de verkoop van buitenlandse specialités is aan dezelfde regelen onderworpen.

Mededeelingen van het Bestuur

NIEUWE LEDEN:

W. VAN EUPEN, *tandarts te Nijmegen.*

J. C. JAPING, *tandarts te Doetinchem.*

P. M. PARMET, *tandarts te Nijmegen.*

P. G. POST, *tandarts te Gorinchem.*

F. J. J. SCHERPHUIS, *tandarts te Zaandam.*

H. J. M. VAN TETERING, *apotheker te Dordrecht.*

FR. J. M. TEULINGS, *tandarts te Nijmegen.*

Het Wit-Gele Kruis *afdeeling Voorburg.*

H. M. VAN WYLUCK, *apotheker te Venlo.*

Ondergeteekende verzoekt den leden en abonne's hun contributie of abonnementsgeld over 1942 (bedragend resp. f 3.— en f 2.—) te willen storten op een der girorekeningen der Vereeniging. Deze rekeningen zijn:

Postgiro No. 32237

Gemeentegiro K - 1672

U bespaart zichzelf en de Vereeniging hierdoor noodlooze onkosten.

H. J. A. TER WEE, *Secr.*

EEN ERNSTIGE WAARSCHUWING

In het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde van 8 November 1941 spreekt Prof. Dr F. H. Quix te Utrecht tot zijn studenten, o.m. de volgende waarschuwende woorden, welke ook voor ons groote waarde bezitten:

Geneesmiddelen in den vorm van druppels en zalfjes worden eveneens in de neusheelkunde gebruikt. Talrijk zijn de geneesmiddelen in prachtige verpakkingen, ons dagelijks geboden door de reizigers van tientallen geneesmiddelenfabrikanten. Wanneer men deze heeren, die hun waar met uitbundige woorden aanprijzen, zou kunnen gelooven, dan bestond er geen neusverkoudheid, geen bijholte-aandoening, geen poliepvorming meer. Wanneer deze middelen slechts menthol en enkele andere onschuldige bestanddeelen bevatten, hebben

zij geen ernstige nadeelen, behalve dat zij ontzettend duur zijn. Veelal echter zitten er andere bestanddeelen in, zooals adrenaline-preparaten, cocaine, enz., welke bij langdurig gebruik in het geheel niet onschuldig zijn. Al deze middelen helpen echter niet bij werkelijke ontstekingen en andere aandoeningen, welke meestal alleen kunnen genezen of verbeterd worden door chirurgische behandeling door den neusarts. Onoordeelkundige toediening van deze geneesmiddelen kan den patiënt niet alleen geldelijk nadeel berokkenen doch daarnaast aan vergiftigingsverschijnselen blootstellen en door de werking op het reuklijmvlies den reuk verloren doen gaan. Dat dit laatste in het dagelijksch leven een groot gebrek oplevert en patiënten aan gevaaren blootstelt, heb ik U reeds meermalen meegedeeld. Ook voor keelklachten zijn vele nuttelooze en zelfs gevaarlijke medicamenten in den handel. Ontsmettingsmiddelen van de keel in den vorm van tabletten, spray-vloeistoffen, enz., alle in mooie verpakkingen en van aantrekkelijke kleur en aangename smaak, die alle angina voorkomen en genezen, het slijm en den hoest en alle keelklachten zouden wegnemen, worden U bij tientallen aangeboden. Zij zijn grotendeels waardeloos en niet zelden gevaarlijk door de chemicaliën, welke daarmede in de maag komen en daar stoornissen opwekken. De keelheilkunde heeft zich gemaakt tot een hoofdzakelijk chirurgisch vak, en de enkele medicamenten, welke de moderne keelarts voorschrijft, zijn onschuldig en dienen slechts als hulpmiddel van een of andere chirurgische behandeling. In de korte samenvatting schrijft Prof. Quix o.m.:

„Het zonder onderzoek en inzicht „der ziekte toedienen van geneesmiddelen kan leiden tot het „niet tijdig herkennen van afwijkingen, welke tijdig herkend, „nog te genezen zijn, en tevens, in

„het algemeen door hun giftige „werking, tot ernstige gevaaren „voor de patiënten”

ONDERZOEK EN BEOORDEELING VAN EEN AANTAL BADPREPARATEN

I

In de „Pharm. Zentralhalle” van 15 Jan. '42 publiceert W. Peyer een aantal analyses van badpreparaten en aan de hand hiervan een beoordeeling. Daar ook hieronder veel kwakzalverij blijkt voor te komen zal het den lezer wellicht interesseeren hierover iets meer te vernemen. Van de analyse nemen wij slechts datgene over dat van belang is voor de beoordeeling.

NATUURLIJK MARIENBADER DENNENAALDEN EXTRACT.

Dit extract wordt door het „Priesnitz-Sanatorium” te Gräfenberg gefabriceerd en in fleschjes à 20 g. in den handel gebracht.

Het extract is wel zuiver, bevat echter te veel water ($\pm 68\%$ i.p.v. 45%) en slechts de helft van de hoeveelheid vluchtige olie. De opgegeven hoeveelheid voor 1 bad n.l. 20 g. is veel te weinig en moet bij dit extract *minstens* het 10-voudige bedragen.

LI-IL-DENNENAALDEN-EXTRACT (gegarandeerd natuurlijk-zuiver).

Dezelfde fabrikant als het vorige. Verpakking in blikjes van 145 g. bruto. Uit de analyse blijkt, dat het extract waarschijnlijk slechts een kunstproduct is. Het is zelfs de vraag of het zelfs echt dennenaalden extract bevat. Zou dit aanwezig zijn, dan kan het er slechts een zeer klein deel van uitmaken. Het gehalte aan aetherische olie is te laag; ook de toevoeging van kunstmatige kleurstof en waarschijnlijk saponinen zijn in tegenspraak met de opgave „gegarandeerd zuiver”. Het preparaat is dus *in hooge mate vervalscht*. Ook de opgave „gegarandeerd natuurlijk zuiver” is onwaar en misleidend.

VALERIAANBAD LI-IL of Brobalil II.

Hiervan leest men op de verpakking:

„Is een werkzaam middel bij depressie- en opwindingstoestanden van diverse „oorsprong, slaapstoornissen, neurasthenie, hysteric, migraine, hierbij „vooral ondersteund door zuurstof- „baden. In vele gevallen bewijst het „goede diensten als vervangingspreparaat voor slaap- of verdoovingsmiddelen. Er is geen gevaar voor gewenning, zoodat het zeer geschikt is voor „ontwenningkuren.”

In 1934 werd dit preparaat onderzocht. Dit onderzoek wees uit dat het bestond uit *soda, krijt en kleurstof*. Valeriaanbestanddeelen konden niet gevonden worden, wel $\pm 7\frac{1}{2}\%$ van een kunstmatige reukstof. Later in 1940 vond een andere professor $6\frac{1}{2}\%$ vluchtige stof, waarvan weer 11% valeriaanzure ester, hetgeen neerkomt op 6-7 druppels per bad. Zoolw de vluchtige stof (terpineol) als deze ester, hebben *niets* met de *natuurlijke valeriaanwortel of olie* te maken.

Van dit preparaat is ook een broomhoudende uitgave in den handel. Deze bevat per tablet van ± 46 g. slechts 0,2 gram broomkali. Terecht schrijft de onderzoeker: Ik kan mij niet voorstellen, dat 0,2 g. broomkali, ongeveer $3\frac{1}{2}$ gram terpineol en 6-7 druppels valeriaanzure ester in een bad vol water (± 200 liter) ook maar eenige genezende werking kan uitoefenen! Dat verder het *bijmengen van vluchtige olie bij soda* technisch gezien een *dwaasheid* is, wordt ook nog eens onderstreept. Deze stoffen moeten ontleden.

ASCAL-CALQUINAL-HEPREX

zijn GENEESmiddelen

Fabrikanten: N. V. AMSTERDAMSCH E CHININE FABRIEK

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Maasstraat 72^A Amsterdam-Z.

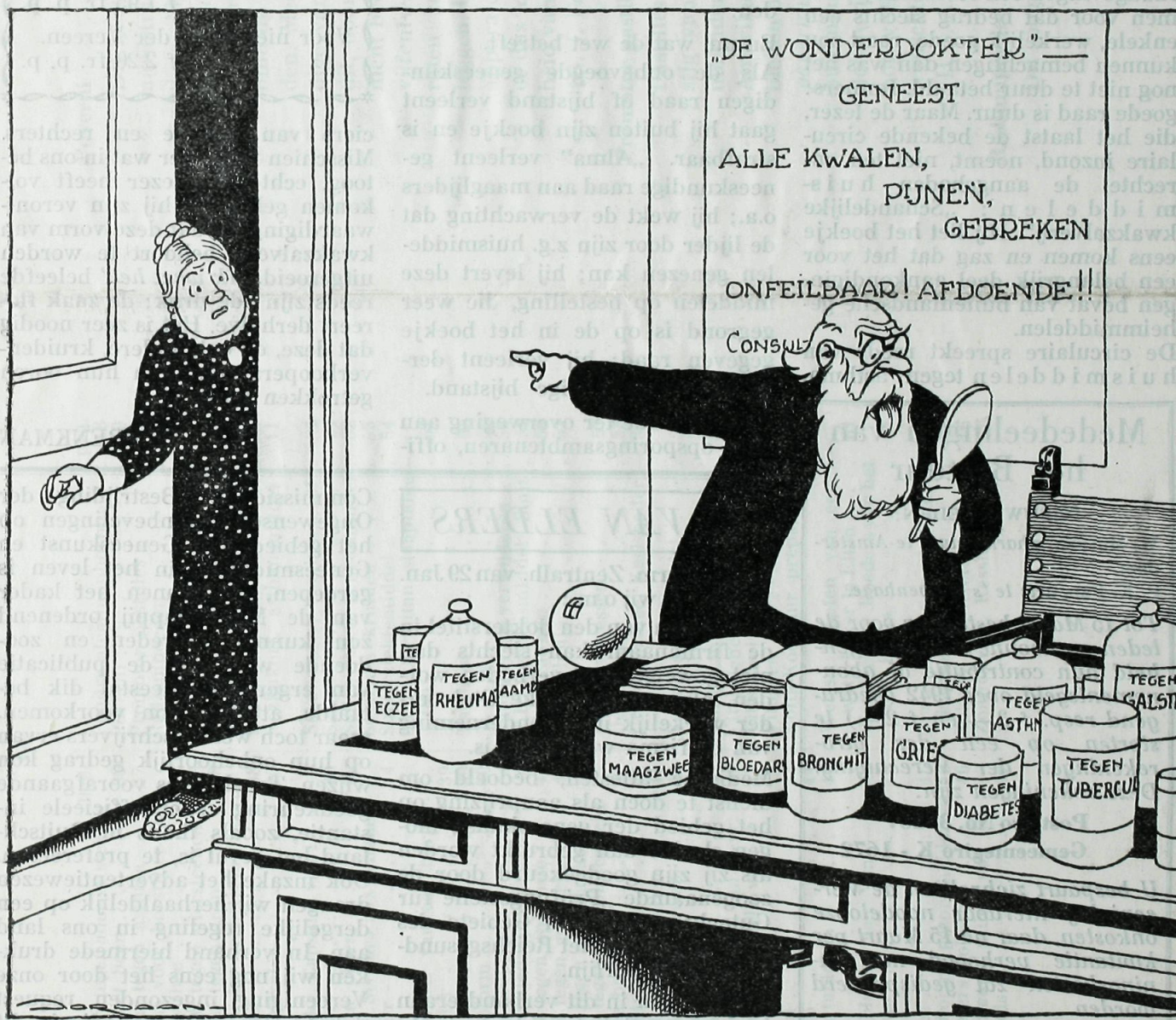
Bestuur der Vereeniging: DR C. J. BRENKMAN, Arts te 's Gravenhage, Voorzitter, Mr J. J. PLUGGE, Rechter te Utrecht, lid van het Dagelijksch Bestuur; Mr H. B. DE BRUEYS TACK, Offic. v. Justitie b. d. Rechtbank te Alkmaar; DR PH. A. COPPENS, Apotheker Gem. Ziekenhuis, Bergweg, Rotterdam; Mr P. FRIMA, Dir. Modelpolitievakschool te Hilversum; Mej. E. H. HENGEVELD, Arts te Zwolle; N. KEULEMANS, Oud-Hoofd-Apotheker Binnengasthuis Amsterdam, te Hilversum; Mr J. MOOLENBURGH, Kantonrechter te Middelburg; E. MIJNARENDS, Tandarts te Amsterdam; A. H. v. d. VELDE, Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid te 's Gravenhage; G. E. WINDEMÜLLER, Arts te Vaassen; H. J. A. TER WEE, Apotheker Wester-Gasthuis te Amsterdam, Secr.-Peningmeester-Redacteur.

Lidmaatschap der Vereeniging . . . f 3.—
Adres voor het opgeven v. Leden en Abonnés:
H. J. A. TER WEE - Maasstr. 72a - Amsterdam
Postgiro der Verg. 32237 - Gem. Giro K. 1672

H. J. PARIS
UITGEVER

Abonnement per jaar fr. p. p.
bij vooruitbetaling f 2.—
Administratie Maandblad, Keizersgracht 104 -
Amsterdam C. - Telef. 49122 - Postgiro 78536

DE KWAKZALVER „EN PANTOUFLES”

„Vrouw, stuur eens gauw om den dokter.... mijn tong is heelemaal beslagen!”

Alma - Lunteren

Reeds herhaaldelijk kregen wij van onze lezers het biljet toegesonden, door middel waarvan bovengenoemde firma — zijnde de ex-klokkenmaker Althusius uit Ede — probeert het publiek te vangen als afnemer van zijn nietswaardige kruiden tegen allerhande kwalen.

Het gaat dan onder het oud en versleten mom: men wordt uitgenoodigd een boekje te bestellen, genaamd „Ik weet het”, dat meer dan 3000 recepten, raadgevingen, huismiddelen, enz. bevat en slechts 85 cent kost.

Nu is 85 cent voor 3000 goede raadgevingen een schimmetje. Als men voor dat bedrag slechts een enkele, werkelijk goede, raad zou kunnen bemachtigen dan was het nog niet te duur betaald. Immers: goede raad is duur. Maar de lezer, die het laatst de bekende circulaire inzond, noemt, niet ten onrechte, de aangeboden huismiddelen: „Schandelijke kwakzalverij”. Hij liet het boekje eens komen en zag dat het voor een belangrijk deel aankondigingen bevat van buitenlandsche geheimmiddelen.

De circulaire spreekt reeds van huismiddelen tegen: asthma,

rheumatiek, zenuwlijden, maaglijden enzovoort. Als wij ons bepalen tot deze vier eerste, ligt de kwakzalverij er dik bovenop. De firma raadt in het boek bepaalde middelen aan bij genoemde kwalen, het aan het publiek overlatend om de ziekte bij zichzelf vast te stellen. Door deze laatste handigheid denkt „Alma” vrijuit te gaan. Misschien lukt hem dat, volgens de wet. Doch volgens de moraal is hij strafbaar, wegens het feit dat hij ten onrechte de verwachting wekt dat b.v. een maaglijder herstel zou kunnen verkrijgen van zijn ziekte door het gebruik van in het boek genoemde middelen, die wederom bij „Alma” besteld kunnen worden.

En nu, wat de wet betreft.

Als de onbevoegde geneeskundigen raad of bijstand verleent gaat hij buiten zijn boekje en is strafbaar. „Alma” verleent geneeskundige raad aan maaglijders o.a.; hij wekt de verwachting dat de lijder door zijn z.g. huismiddelen genezen kan; hij levert deze middelen op bestelling, die weer gegrond is op de in het boekje gegeven raad; hij verleent derhalve geneeskundige bijstand.

Bovenstaande ter overweging aan onze opsporingsambtenaren, offi-

Ter Attentie

In dit nummer zullen de lezers aantreffen het laatste deel van het SUPPLEMENT op het boekje: „De Kwakzalversmiddelen, hunne Inhoud en de Gevaren die bij het gebruik dreigen”.

Vanaf heden is dit SUPPLEMENT (alle 4 afleveringen tot een geheel verenigd) verkrijgbaar bij het Secretariaat tegen den prijs van f 0.75 per exemplaar, franco per post.

De prijs van het boekje, gecombineerd met dit Supplement zal voortaan bedragen:

Voor leden der Vereeniging
f 1.95 fr. p. p.

Voor niet-leden der Vereen.
f 2.20 fr. p. p.

ciers van justitie en rechters. Misschien hapert er wat in ons betoog, echter de lezer heeft volkomen gelijk als hij zijn verontwaardiging uit dat deze vorm van kwakzalverij behoort te worden uitgeroeid. „Ik weet het” beleefde reeds zijn 9de druk; de zaak floereert derhalve. Het is zeer noodig dat deze, en ook andere, kruidenverkoopers eens aan hun ooren getrokken worden.

BRENKMAN

Mededeelingen van het Bestuur

NIEUWE LEDEN:

W. MULDER, pharm. stud. te Amsterdam.

P. K. PEL, arts te 's Gravenhage.

Tot 15 Maart bestaat er voor de leden en abonne's nog gelegenheid hun contributie of abonnementsgeld over 1942 (bedragend resp. f 3.— en f 2.—) te storten op een der girorekeningen der Vereeniging. Deze rekeningen zijn:

Postgiro No. 32237

Gemeentegiro K - 1672

U bespaart zichzelf en de Vereeniging hierdoor noodelooze onkosten, daar na 15 Maart per kwitantie verhoogd met in-ningskosten zal gedisponeerd worden.

H. J. A. TER WEE, Secr.

VAN ELDERS

In de Pharm. Zentralh. van 29 Jan. 1942 lezen wij o.m.:

Het voeren van den dokterstitel in de firmanaam kan slechts dan niet geweigerd of verboden worden, als een dergelijke titelvoerder werkelijk in de onderneming van de firma werkzaam is.

Medische attesten, bedoeld om dienst te doen als aanprijzing op het gebied der geneeskunst, mogen slechts dan gebruikt worden als zij zijn goedgekeurd door de zoogenaamde „Prüfungsstelle für Gutachten auf dem Gebiete des Heilwesens” bij het Reichsgesundheitsamt te Berlijn.

(Wij mogen in dit verband eraan herinneren dat door de Ned. Mij tot bevord. der Geneeskunst een

Commissie ter Bestrijding der Ongewenschte aanbevelingen op het gebied van Geneeskunst en Geneesmiddelen in het leven is geroepen, die binnen het kader van de Maatschappij ordenend zou kunnen optreden en zoodoende wel niet de publicatie van ergerlijke, meestal dik betaalde, attesten kon voorkomen, maar toch wel de schrijvers ervan op hun onbehoorlijk gedrag kon wijzen. Tenslotte is voorafgaande goedkeuring eener officieele instantie, zooals thans in Duitschland het geval is, te prefereren. Ook inzake het advertentiewezen drongen wij herhaaldelijk op een dergelijke regeling in ons land aan. In verband hiermede drukken wij nog eens het door onze Vereeniging ingezonden request d.d. 17 Dec. 1937, volledig in dit nummer af).

	pag.		pag.
Kruiden tegen aderontsteking van het been	36	Poudre alcalinophosphaté	48
Kruiden tegen asthma	37	Poverni	49
Kruiden voor borstthee en zenuwthee	37	Promotor pastilles	49
Kruiden tegen nierstenen	38	Radiumpoeder	49
Kruiden tegen krop	38	Radiwoll	50
Kruiden ter verbetering der eetlust	38	Remedy for irregularities and suppressions	4
Kruikjeswater	35	Richter's ontbijt-kruidenthee	50
Labrosky, Capsules van Dr —	4	Roobol's maagpoeder	51
Laxenia	38	Rozijnkorf, asthmamiddel	11
Lecithin pillen	20	Salamander, aambeienzalf	1
Lesage, Secours aux femmes de Dr —	4	Sascomint	51
Maagpoeder van een burge- meester	39	Smit's T.B.C. geneesmiddel	52
Magozon	39	Solman's kruiden	53
Mammoform	40	Suikerziektmiddel	54
Mensis druppels	4	Supra-Dormitan slaaptablet- ten	54
Menstruatiedruppels	4	Taheiol	55
Middel tegen epilepsie	40	T. A. N.	55
Middel tegen galstenen	40	Tatouëring verwijderen	55
Middel tegen maagkanker	41	T.B.C. geneesmiddel Smit	52
Middel tegen opgeblazenheid in de buik	41	Thé Franklin	56
Middel tegen tabes	41	Toco-Tholin	57
Middel tegen toevallen	41	Uco-compressen	57
Middel tegen zenuwen	42	Uggdrasyl	58
Mimosadruppels	4	Urinezuurthee, Karlsbader —	35
Minora	42	Vermageringsmiddel	58
Monnee, Kruiden van Mevr. —	43	Vesingol	58
Monsma, Druppels van —	43	Vin-Q-Lin	59
Nicotan	43	Vital-Renewer	59
Noblino	44	Vitaminol	60
Nymfa tabletten	44	Vitogeen	60
Os, tabletten van Van —	44	Volta-Koolzuur preparaat	60
Oxidikor	45	Weisse Tropfen van een waterkijker te Elten	61
Pee Gee	45	Wonderbare Poeders van het Wit Kruis	61
Phosphorine gezondheidszout	46	Zenuwdrank van een Poolsch kwakzalver	62
Dr Pieters Zokoro	46	Zokoro, Dr Pieters —	46
Pijnstillende pillen van Dr Dubois	47	Zonnestraal, Kessler's —	36

Poverni . . . . . 1939 No. 11

Dit is een zoogenaamd „ontstralings-apparaat” voor aardstralen en ziet eruit als een keurig gelakte naaidoos. Als inhoud werd slechts gevonden een *achtthal paarsgewijze, in vurenhouten blokjes gelijmde staafjes*, vermoedelijk *bestaand uit blik*. Een metaal verbinding tusschen de staafjes kon niet gevonden worden. Meer bijzondere dingen werden in het inwendige van het apparaat niet gevonden. De prijs van dit, door een wichelroede-looper aanbevolen, instrument bedroeg niet minder dan *f 125.—* (één honderd vijfentwintig gulden). Het fabricceeren van deze apparaten zal den fabrikant beslist geen windeieren leggen. Uit de literatuur bleek dat alle afschermingsapparaten zeer eenvoudige „ingewanden” bezitten en er dus misbruik gemaakt wordt van de goedgeloofigheid van het publiek.

(G. J. FORTUIN).

Promotor pastilles . . . . . 1936 No. 9

Pastilles met aangename pepermuntsmaak, afkomstig van de Promotor Cy te Amsterdam, die in 2 maanden een slanke lijn zouden veroorzaken volgens Amerikaansch systeem. De „onschadelijke” tabletten bleken bij onderzoek niet anders te zijn dan *gekleurde pepermuntjes* met een weke kern en een harde buitenlaag. Eén tablet per avond (75 cent voor een doosje inhoudende een „kuur” voor 3 maanden is nog véél en véél te duur) kan onmogelijk het gewenschte resultaat hebben.

(H. J. A. TER WEE).

Radiumpoeder . . . . . 1935 No. 4

Dit zoogen. zenuwsterkend en eetlustopwekkend poe-

der is afkomstig van een drogist uit Schoonhoven die het onverpakt, dus los, verkoopt. Als gebruik werd opgegeven driemaal daags een theelepeltje van het poeder. De analyse wees uit dat het bestond uit een mengsel van *klei en speksteenpoeder*. Waar zou het versterkende van dit poeder blijven? Misschien wordt hiermee de portemonnaie van den drogist bedoeld, deze zal zeker versterkt worden.

(N. KEULEMANS).

Radiwoll . . . . . 1933 No. 2

De Radiwoll-Radium Maatschappij brengt „Radiwoll“-doeken in den handel, waarvan zooals de firma het uitdrukt minstens 1 in elk Hollandsch gezin aanwezig moet zijn. De prijs dezer doekjes varieert van *f* 4.— tot *f* 40.—, afhankelijk van de grootte. De afmetingen van die van *f* 4.— bedraagt 10 × 10 cm. Deze zal dus weinig praktische toepassing kunnen vinden. Onderzocht werd een doekje van *f* 8.—. Het bleek dat er wel *eenige stralende werking* van uitging, maar dat *de hoeveelheid radiumactieve stof* die daarvoor verantwoordelijk zou zijn *zoo gering* is, dat de waarde ervan niet meer bedraagt dan *eenige kwartjes*. Gelijk in zoovele gevallen wordt het publiek ook hier verleid door valsche voorspiegelingen grof geld uit te geven voor een nagenoeg waardeloos doekje. (Zie hierover ook onder Uco-Compressen). (DR D. DE HOED).

Richter's Ontbijt-Kruidenthee . . . . . 1932 No. 2

„Een erkend onschadelijk genotmiddel tegen zwaarlijvigheid dat lastige vetvorming voorkomt en het lichaam slank en lenig maakt.“ „Prikkelt de activiteit van de inwendige organen.“ Bij het „volkomen

I N H O U D

	pag.	pag.
Aambeienzalf van de Salamander	3	Deletor 24
Abortiva	3	Diacid slaaptabletten 25
Abortivum (pillen)	5	Dopspoeder 48
Akkertjes	5	Eksip 25
Dr Allan's pillen tegen reumatiek	5	Eta Antigra 25
Alma's kruiden	6	Exmelis 25
Alpina kruidengeneeswijze	17	Expello thee 26
Alpenflorakruidenthee	6	Fibia kruiden 26
Alra-beker	8	Fichten Badesalz 27
Althusius geneesmiddelen	8	Geneeskundige inrichting voor bloed- en urine-onderzoek 27
Antifellin	9	Gloria Tonic 28
Antivro	10	Gutefin 29
Asthma kruiden	10	Haargroeimiddel 29
Asthmamiddel uit de apotheek „De Rozijnkorf“	11	Haro 30
Aura Vitalis	11	Harab jeukzalf 30
Badeck-Geneesmiddelen van de Wed. J.	12	Hegmalson. Indische nierkruiden 32
Baume Thomas	12	Hemodorex 30
Baumgartens Longendrank	17	Henseline 31
Bebizon	12	Hervea 31
Bio-Tropfen	13	Herba middelen 32
Bio-zout	14	Indische nierkruiden van Hegmalson 32
Boertje van Gouda	14	Inkrusa kruiden 33
Boertje bij Raalte	17	Jichtvrij 33
Boertje van Reeuwijk	18	Jodine medaillon 34
Boertje van Voorst	18	Jodiumzolen 34
Bonkora	19	Jongbreurs kruikjeswater 35
Brink, Kruiden van Mej. B. van der —	19	Jungborn's Physiologisch Biozout 14
Broekebroer. Kankermiddel	19	Karlsbader urinezuur thee 35
Buer's Pure Lecithin	20	Kesslers zonnestraal 36
Bijlsma's kruidenhuis	20	Kinkhoestmiddel 36
Chlorosan tabletten	21	
Cosijn. Medicijnen van den kwakzalver —	22	
C.R. tabletten	22	
Crystallosetten	23	

540, 320, 525 en 285 mg per stuk. Zooals begrijpelijk zouden wij niet gaarne de onschadelijkheid dezer poeders onderschrijven.

(N. KEULEMANS).

Zenuwdrank van een Poolsch kwakzalver . . . 1935 No. 1

Een vloeistof bevattend een *tinctuur van rhabarber* en *cardamomzaad*. Voor een zenuwwerking worden deze grondstoffen in de geneeskunde niet gebruikt, hoogstens om een weinig de eetlust op te wekken.

(N. KEULEMANS).

onschadelijk" zouden wij zeker een vraagteeken willen plaatsen, terwijl het ook nog de vraag is of die verhoogde activiteit wel goed is voor een ziek lichaam. Overleg met den arts is zeker raadzaam, die dan wel andere middelen zal voorschrijven. Als bestanddeelen werden gevonden: *sennebladen, notebladen, frambozenbladen, berkenbladen, hoefblad, vioolbladen en -bloemen, thee, korenbloemen, goudsbloemen, kaasjeskruidbloemen, vlierbloemen en lievevrouwe bedstroo*. Een verzameling van allerlei niet meer of slechts weinig gebruikte kruiden, waarvan de sennebladen het laxeerende bestanddeel zullen vormen. Zooals reeds zoo dikwijls geschreven berust ook hier weer de vermagerende werking op een bevordering der stoelgang.

(N. KEULEMANS).

Roobol's Maagpoeder . . . . . 1939 No. 9

Dit poeder afkomstig van een zekeren Roobol uit Schagen blijkt te bestaan uit *koolzure bismuth* en *magnesia*, en is bedoeld als middel tegen maagzweren. Het is mogelijk dat dit poeder den gebruiker in het begin wel wat verlichting van de pijn geeft, maar het groote gevaar schuilt in het verwaarloozen van de kwaal. Zonder goede medische controle kunnen complicatie's optreden welke, als ze niet direct herkend worden levensgevaar met zich mee kunnen brengen. Zelf dokteren zonder onderzoek is daarom uit den booze.

(H. J. A. TER WEE).

Sascomint . . . . . 1937 No. 4

Dit is een met uitbundigen lof aangeprezen middel tegen suikerziekte en wordt gefabriceerd door den

Heer E. 't Sas Jr te 's Gravenhage. Volgens de opgave zou men bij gebruik van dit middel geen dieet behoeven te volgen. Een volledige kuur van het druppelsgewijs te nemen middel bestaat uit ongeveer 5 flesschen à raison van f 2.40 per stuk en duurt ongeveer 12 weken. In de bijgevoegde gebruiksaanwijzing wordt het houden van een dieet zelfs *ontraden*. Het resultaat der analyse bracht aan het licht dat de samenstelling was: *petroleum* met $\pm 10\%$ *aether*, gearomatiseerd met *pepermuntolie*. Het is opmerkelijk dat dit geheel overeenkomt met het „Antidiabetic” van J. W. de Jong dat in 1918 voor onze Vereeniging werd onderzocht. Ook de opgegeven dosering in steeds stijgende hoeveelheden druppels klopt precies.

Dr Jac. J. de Jong, internist te Leiden, heeft het middel klinisch onderzocht op zijn werking bij suikerzieken. Op grond hiervan kwam hij tot de volgende slotsom: „Een eenvoudige waarneming bewijst ten duidelijkste dat Sascomint een *volkomen waardeloos kwakzalversmiddel is* (cursiveering van mij, H.T.W.). Verder is het, gegeven de samenstelling uit petroleum, aether en pepermuntolie, misschien *niet ongevaarlijk*, óók uit anderen hoofde.” Met deze wetenschap zal wel geen suikerzieke er veel voor voelen dit middel te gaan gebruiken. Toch zou het *in den handel brengen* van een dusdanig middel reeds strafbaar moeten zijn, wegens het in gevaar brengen van de volksgezondheid.

(H. J. A. TER WEE).

Smit's T.B.C. Geneesmiddel . . . . . 1938 No. 10

Dit is een „Wettig gedeponeed” middel. Hetgeen nog niet wil zeggen dat de wetgever er zijn goedkeuring

chemisch tot soda en koolzuur, en veroorzaakt dus het schuim ook zonder het manganosulfaat. Om hier van een „natuurlijke leef- en geneeswijze” te spreken gaat o.i. te ver. De werking is ook nagenoeg nihil. (N. KEULEMANS).

Weisse Tropfen van een waterkijker te Elten . . . 1933 No. 2

Welke ziekte de patient had kon de „waterkijker” toen hij een fleschje met urine bekeek nog niet zeggen, maar wel dat het consult f 4.— gekost had en verstrekte ook 2 fleschjes medicijnen f 1.— per stuk. De inhoud van het eene bleek te zijn een oplossing van *antipyrine* met *pyramidon*, beide sterkwerkende geneesmiddelen. De Pharmacopee geeft voor beide stoffen een maximale dosis op, welke cijfers bij combinatie dezer twee nog lager zouden moeten liggen. Voor den patient schuilt hierin dus een groot gevaar, ook al omdat een ziek lichaam andere reactie's kan vertoonen. Voor dezen kwak was, zooals bij zoovelen, de patient bijzaak, de nering hoofdzaak. (N. KEULEMANS).

Wonderbare Poeders van het Wit Kruis . . . . . 1933 No. 6

Deze poeders zouden geïmporteerd worden door „Dutim” te Oegstgeest en kosten 45 cent per 8 stuks. De door den fabrikant opgegeven bestanddeelen: *antipyrine*, *phenacetine*, *coffeine*, een *chininepreparaat* en *zuiveringszout*, konden worden aangetoond. Het zouden „absoluut onschadelijke” poeders zijn tegen alle zenuwpijnen van welken aard ook. Hieronder vallen volgens de samenstellers ook b.v. influenza, niersteen, zwakte, ongeregelde menstruatie, enz.! Weinig vertrouwen geeft het gewicht der poeders waarvoor resp. gevonden werd: 460, 515, 200,

Vitaminol . . . . . 1933 No. 8

Op de markt te Hilversum werd dit te koop aangeboden en is afkomstig van het Kruidenhuis te Rotterdam. Het is een eetlustopwekkend, versterkend middel tegen een groot aantal kwalen te gebruiken. Het bleek slechts *malagawijn te zijn*, te doseeren in 3 × daags 10 druppels. Een fiksche winst zal er wel gemaakt worden daar een fleschje van 30 gram 40 cent kost. Dat het met vitaminen niets te maken heeft is duidelijk als men maar weet wat er in zit, niet als men den naam ziet.

(N. KEULEMANS).

Vitogeen . . . . . 1936 No. 7

Op het fraai verguld etiket van dit preparaat leest men Vitogeen D I oplossing, systeem Dr Hahnemann, Dr Dubois. Dit middel van een marktkoopman die het aanpreest tegen aambeien en verder als aanvullend voedsel, zou sterk eetlustopwekkend zijn en als nadeel hebben een sterk laxeerende werking. De bruine heldere vloeistof bestond uit een *plm. 5% oplossing van staalsuiker, gearomatiseerd met een weinig kaneelspiritus*. Van iets homoeopatisch hierin bleek bij het onderzoek niets, terwijl ook de opgegeven werkingen sterk overdreven zijn.

(DR J. J. L. ZWIKKER).

Volta-Koolzuur Preparaat . . . . . 1932 No. 8

Afkomstig van het verzendhuis „Pomona” te Rotterdam, zou het een middel zijn tegen bedwateren. Voor een kuipbad moet men 2—3 volle eetlepels met heet water aanmengen tot het schuimt en dan in het bad werpen. De samenstelling was: *zuiveringszout met mangaansulfaat*. In heet water ontleedt het eerste

aan gehecht zou hebben, zooals men op het eerste gezicht zou zeggen; immers uitsluitend het merk is gedeponereerd en mag dientengevolge niet nagemaakt worden voor iets van hetzelfde doel. Met den inhoud of de werking heeft het niets te maken en het is dus uitsluitend op commercieel gebied een aanduiding en niet op medisch gebied.

Volgens de reclame helpt het radicaal; hiervan zouden vele bewijzen aanwezig zijn. Dat men deze schoone beloften niet au serieux moet nemen, getuigt de analyse die n.l. uitmaakte dat er aanwezig was: *hoogkokende petroleum of dieselolie, houtteer en een weinig vette olie*. Dit is weer een ergerlijk product van de gevaarlijkste kwakzalverij, waarmee men notabene radicale genezing zou kunnen bereiken. Voor den patient zou het veel en veel beter zijn de f 5.25 die hij per flesch zou moeten neertellen, om te zetten in goede voedingsmiddelen.

(H. J. A. TER WEE).

Solman's Kruiden . . . . . 1933 No. 3

Van een patient lijdende aan een maagzweer werd dezen „kruidendokter” een fleschje getoond met urine; waarop de diagnose aderverkalking, nervositeit en bloedziekte prompt volgde. Voor dit „waardevolle” consult betaalde men f 2.— en verder nog f 7.50 voor het volgende kruidenmengsel: *salie, absinthe, pepermuntkruid, kruid van de witte munt, jeneverbessen, valeriaan- en zoethoutwortel, en broomkali*. In vele kruidenmengsels, van Solman afkomstig, treffen wij deze en soortgelijke plantendeelen aan, die alle een geringe geneeskracht bezitten en veelal slechts in de zoogen. „volksgeneeskunde” gebruikt worden. De officieele geneeskunde heeft ze

door beter doseerbare of beter werkende kruiden vervangen. Een combinatie van zoo vele kruiden met sterk uiteenlopende werking is ook niet erg rationeel en vertrouwenwekkend.

(N. KEULEMANS).

Suikerziekemiddel . . . . . 1939 No. 2

Dit is een middel van een kwakzalver uit Apeldoorn. Het groenige poeder bleek te bestaan uit *biergistpoeder en boschbessenbladen*. Hoewel levende biergist in staat is suiker te vergisten, is het gebruik ervan als middel tegen suikerziekte, evenals het gedroogde poeder als nutteloos te beschouwen. De boschbessenbladeren vormen een volksmiddel tegen diabetes, doch hebben het groote nadeel dat ze als nauwkeurig en betrouwbaar geneesmiddel waardeeloos zijn, daar ze naast een bloedsuikerverlagend, ook een bloedsuikerverhoogend bestanddeel bevatten. Juist voor suikerziekte, waarbij aan het dieet en geneesmiddel strenge eischen worden gesteld, is een nauwkeurige doseerbaarheid gewenscht.

(H. J. A. TER WEE).

Supra-Dormitan Slaaptabletten . . . . . 1938 No. 3

Onder deze fantasienaam brengt de Amsterd. Pharm. Fabriek een slaapmiddel in den handel, bestaand uit *diaethylbroomacetylureum* (synoniem o.a. voor *Adaline*). Onder een nietszeggenden naam treft men wederom een middel aan, waarvoor men het in de Pharmacopee noodig oordeelde een maximale dosis van 1.5 gram vast te stellen. Dit wijst erop dat het gebruik toch niet zoo geheel onschadelijk is als wel beweerd wordt.

(H. J. A. TER WEE).

Vin-Q-Lin . . . . . 1939 No. 2

„Het absolute geneesmiddel” van suikerziekte, afkomstig van onherbergzame plaatsen, honderden kilometers ver in de Afrikaansche wildernis. Zoo'n afkomst geeft iets bijzonders en kan de prijs van het middel veel hooger doen zijn. Het onderzoek wees uit dat het hier betrof het poeder van het *blad van de Vinca rosea*, een verwant van de inheemsche maagdepalm. De *Vinca rosea* komt in Noord-Queensland in zeer groote hoeveelheden in het wild voor en wordt verder in de tropen veel gekweekt. Opgegeven wordt ervan dat grootere hoeveelheden giftig werken en dat het een op het hart werkend bestanddeel bevat. Het gebruik ervan lijkt ons daarom gevaarlijk. In de literatuur van de laatste tien jaren is niets te vinden over eenige anti-diabetische werking.

(H. J. A. TER WEE).

Vital-Rewriter . . . . . 1940 No. 4

Ook dit is weer „de meest waardevolle ontdekking, door de moderne wetenschap bij de behandeling van epilepsie naar voren gebracht”. De fabrikant suggereert hier een nieuwe, door hem gevonden combinatie van verschillende componenten, die onbekend zouden zijn bij de medici. Niets is minder waar, daar het middel bestaat uit een *gearomatiseerde*, met *caramelbruingekleurde* oplossing van *broomkali*, waarbij nog een *weinig vrije ammoniak* aanwezig was. De sterkte was zoodanig dat 1 theelepeltje overeenkomt met 1 gram broomkali. Na langdurig gebruik kreeg de patient hiervan een huiduitslag (broomacne). 1 flesch van $\pm 110 \text{ cm}^3$ kost f 1.75 en bevat een „waardevolle” inhoud die men voor enkele stuivers in iedere apotheek kan koopen.

H. J. A. TER WEE).

Uggdrasyl . . . . . 1930 No. 10

Onder dezen naam wordt een 13 tal preparaten van verschillende samenstelling in den handel gebracht. Onderzocht werd thans No. 4. Aangetoond werden erin *eenige sennabladeren*. In andere onderzochte poeders kon door de fijne verdeling niets geïdentificeerd worden. Het aanduiden der preparaten met al die nummers is niet erg vertrouwenwekkend.

(N. KEULEMANS).

Vermageringsmiddel . . . . . 1935 No. 1

Het recept hiervoor luidt: In een fleschje bevindt zich een plant. Hierop giet men thee met suiker, laat eenige dagen staan, waarna het een wijnlucht krijgt en er ook de smaak naar wijn optreedt. 1 kopje per dag nuttigen en de verbruikte thee aanvullen; „zoo groeit de plant verder”. Bij onderzoek bevonden zich in de *vieze bruine gistende en schimmelende vloeistof* eenige groote *glibberige en halfverrotte bladeren van de gele plomp*, een algemeen voorkomende waterplant. Erg smakelijk is dit drankje niet en het is de vraag of het resultaat het gewenschte zal zijn. Probeerden willen wij het maar liever niet.

(N. KEULEMANS).

Vesingol . . . . . 1935 No. 4

Een ontvettingsmiddel dat extract van blaaswier zou bevatten. Dit kan niet worden aangetoond, wel een drietal laxermiddelen n.l. *cascara-extract*, *Rhamnus-extract* en *-poeder*. Voor deze samenstelling is dit zeker een veel te duur middel dat door eenvoudige en goedkoopere laxermiddelen te vervangen is.

(N. KEULEMANS).

Taheiol . . . . . 1934 No. 2

Voor slechts *f* 4.20 per fleschje van 100 gram kan men zich in het bezit stellen van een middel dat zich aandient als een „opzienbarende uitvinding” en dat niet alleen aanbevolen wordt tegen spataderen en aambeien, maar ook nog tegen steenpuisten, negenoogen, zweren, winterhanden en -voeten, verbrandingen, rheumatische aandoeningen en insectenbeten. Dit wonder bleek te bestaan uit *lagere en hooger kokende petroleumproducten*. Van de wondere werking zal de gebruiker niet veel bespeuren. Wel zal dit een goed handelszaakje zijn voor den fabrikant van dit „universaal” product.

(Laborat. v. d. Bataafsche Petr. Mij).

T. A. N. . . . . . 1936 No. 4

Een geneesmiddel van de Wilhelminahoeve ter genezing van tuberculose, huidziekten, klierstof, enz.; verkrijgbaar bij T. A. Noor de Graaf te IJmuiden. Het onderzoek bracht aan het licht dat het bestond uit *kalkwater*, dat ongeveer $\frac{2}{3}$ der sterkte van dat der Pharmacopee had. Als geneesmiddel is het totaal waardeloos. Tenslotte kan nog medegedeeld worden dat het middel niet minder dan *f* 2.— per liter zou moeten kosten.

(N. KEULEMANS).

Tatouëring verwijderen . . . . . 1931 No. 2

Het Instituut Importato beweert een afdoend middel te hebben ter verwijdering van tatouëringen en brengt dit als verzameling van de volgende stoffen in den handel:

fleschje I inhoud plm. 1 cm³, bestaande uit
salpeterzuur ± 2.2 %

fleschje II inhoud plm. $3\frac{1}{2}$ cm³, bestaande uit azijnzuur $\pm$ 97 %, gekleurd met een aniline-kleurstof. fleschje III inhoud plm. 1 cm³, bestaande uit een oplossing van helseche steen van 25 % sterkte. Verder is er een doosje met 10 g. vaseline met perubalsem en 1 stukje pleister, 1 stukje watten, 1 stukje hydrophylgaas, 1 penseeltje en 1 stukje flanel. Voor dit alles (een waarde vertegenwoordigend van hoogstens 20 cent) betaalt men liefst f 9.60. Men zou achtereenvolgens de huid met de vloeistoffen moeten behandelen; hierdoor treedt er een zwelling op, die na 4—5 dagen verdwijnt en waarna er tenslotte een etterachtige vloeistof afgescheiden wordt. Zoo luidt de gebruiksaanwijzing. Tegen dit procedé van verbranding der huid tot een etterende wond kan niet genoeg gewaarschuwd worden. Het groote gevaar is de infectie en het feit, dat de verbranding veel te diep kan gaan, zoodat er wanstaltige lidteekens achterblijven. Indien het werkelijk zoo vlot ging als de fabrikant voorstelt, dan zouden de artsen deze methode zeker reeds lang toepassen.

(N. KEULEMANS).

The Franklin . . . . . 1931 No. 8

Dit laxeerende kruidenmengsel bevat: *senna-* en *pepermuntbladen*, *graswortel*, *melissekruid*, *anijs-*, *koriander-*, *venkel-* en *komijn vruchten*. Hijssopkruid en een ander onbekend blad welke op de doos als bestanddeelen vermeld staan konden niet aangetoond worden. Buitengewoon veel meer effect dan van de gebruikelijke laxermiddelen zooals groene poeder e.d. zal men niet zien. Voor blijvendé obstipatie raadplege men zijn medicus.

(N. KEULEMANS).

Toco-Tholin . . . . . 1930 No. 11

Een „wettig gedeponeed middel” (zie hiervoor onder Smit's T.B.C. geneesmiddel) dat het geheim zou zijn van een Indischen Yoghy en dat een uittreksel zou voorstellen uit een Indische en Javaansche pepermuntplant. Deze „uitvinding van onschatbare waarde voor mensch en dier, middel tegen hoofdpijn, kiespijn, oorpijn, maagpijn, spierrheumatiek, stijve nek, spierkramp, onmisbaar voor verkoudheid en griep, kan ook dienst doen bij zware longonsteking door het inademen van het op heet water gedruppelde middel en het zacht inwrijven van de pijnplaatsen”. Zoo wordt ons althans in het prospectus medegedeeld. Het is echter niets anders dan *doodgewone pepermuntolie*. Dat dit zeker niet beschouwd kan worden als „het” geneesmiddel van alle genoemde kwalen begrijpt elk kind. Onschadelijk is deze sterk prikkelende olie ook niet altijd.

(N. KEULEMANS).

Uco-Compressen . . . . . 1933 No. 2

Onderzocht werd een compres van f 12.— en zooals wij reeds opmerkten bij de Radiwoll-doek was de waarde van het aanwezige *radio-actieve materiaal eenige kwartjes*. Van radium weet het publiek dat het een uiterst kostbare stof is en dientengevolge zal zulk een radiumcompres ook wel duur zijn door de werkzame stof, waarvan dan dikwijls nog ten overvloede de uitzending van actieve stralen opgegeven wordt in duizenden eenheden (ook al om nog meer indruk te maken). Overleg met zijn medicus vóór het aanschaffen van een radioactief toestel of voorwerp, is voor ieder koper gewenscht.

(DR D. DE HOED).

REQUEST inzake het adverteeren van Geneesmiddelen d.d. 17 December 1937

De tekst van het in het onderschrift onder „Van Elders” genoemde request, luidde als volgt:

*Aan Zijne Excellentie
den Minister van Sociale Zaken
te 's Gravenhage.*

Geeft eerbiedig te kennen:

De Vereeniging tegen de Kwakzalverij, laatstelijk goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 18 Juli 1930 (Staatscrt. No. 170) ten deze vertegenwoordigd door het Dageelijksch Bestuur, dat verzoekster hierbij een exemplaar van het Bijvoegsel tot de Nederl. Staatscourant, waarin hare Statuten zijn afgedrukt, overlegt (bijlage) waaruit het doel van verzoekster blijkt;

dat verzoekster volgens artikel 2 sub e tracht haar doel te bereiken, door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij;

dat in 1925 een wetsontwerp is ingediend betreffende bepalingen omtrent het met openlijke aanprijzing in het verkeer brengen van middelen tegen ziekte, welk wetsontwerp in 1937 is ingetrokken;

dat korten tijd na het indienen van genoemd wetsontwerp handelaars en fabrikanten van medicamenten en specialite's in samenwerking met de Dagbladpers een Commissie van Contrôle op de Aanprijzing van Geneesmiddelen en Geneeswijzen benoemd hebben, welke op haar beurt een Bureau belastte met de beoordeling van ter keuring ingezonden advertentie's;

dat, ofschoon het werk van dit Bureau met zekere waardeering genoemd mag worden, het toch door zijn oorsprong en opdracht door de Commissie in veler oogen niet voldoende onafhankelijk is; dat verzoekster van meening is, dat door het instellen van een van Regeeringswege ingestelde Commissie zich algemeen de overtuiging zal vestigen, dat de contrôle op de aanprijzing van geneesmiddelen en geneeswijzen deugdelijk en zoo onpartijdig mogelijk zal geschieden;

dat verzoekster in het belang der

volksgezondheid Uwe Excellentie zou willen verzoeken Uwe medewerking te willen verlenen bij het instellen van een aldus gereorganiseerde Commissie van Contrôle, welke zou kunnen bestaan uit:

a - voorzitter aangewezen door den Minister.

b - 2 leden artsen, van wie 1 aangewezen door het Hoofdbestuur der Ned. Mij. t. b. d. Geneeskunst en 1 aangewezen door het Bestuur der Vereeniging tegen de Kwakzalverij.

c - 2 leden apothekers, van wie 1 aangewezen door het Hoofdbestuur der Ned. Mij. t. b. d. Pharmacie en 1 aangewezen door het Bestuur der Vereeniging tegen de Kwakzalverij.

d - lid, aangewezen door de Vereenigde Nederlandsche Pers.

e - lid, aangewezen door de grootste vereeniging van Handelaars in pharmaceutische artikelen.

dat volgens verzoekster het groote voordeel dezer aldus samengestelde Commissie is, dat alle belangen in deze Commissie vertegenwoordigd zouden zijn, terwijl aan deskundigen een groote plaats zou ingeruimd worden;

dat verzoekster desgewenscht gaarne bereid is tot het verstrekken van meerdere gegevens, welke Uwe Excellentie van belang mocht achten en tot het mondeling toelichten van het onderhavige verzoek, waarbij zij Uwe Excel-

RECHTSZAKEN ONBEVOEGD UITOEFENEN VAN DE GENEESKUNDE

MASSEUR TOT VIJFTIG GULDEN
BOETE VEROORDEELD

Wegens het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunde stond voor het Apeldoornsche kantongerecht de 48-jarige masseur J. P. v. d. B. uit Apeldoorn terecht. Verd. zeide, op verzoek van de ouders, een twaalfjarig meisje voor puistjes behandeld te hebben. Volgens de verklaringen van de getuigen had verd. voor deze behandeling water met lysol, watten en een pincet gebruikt en f 12.50 als belooning aangenomen.

INHOUD

	Blz.
Alma - Lunteren	8
Ter Attentie	8
Request inzake het adverteeren van geneesmiddelen d.d. 17 December 1937	8
Rechtszaken	9
Gevaarlijke „Bevoegde” Beoefenaars der Geneeskunst	10
Door de Post bezorgd	10

lentie meer uitvoerige gegevens zou kunnen verstrekken over de nog heden voorkomende misstanden op het gebied der openlijke aankondiging van middelen tegen ziekte.

redenen, waarom verzoekster Uwer Excellentie eerbiedig, doch met aandrang verzoekt te willen bevorderen, dat een Commissie ter Contrôle op de Aanprijzing van Geneesmiddelen en Geneeswijzen, zooals door verzoekster is geprojecteerd of op de wijze waarop het Uwer Excellentie het meest wenschelijk voorkomt, worde ingesteld,

Hetwelk doende enz.,

Voor de Vereeniging tegen de Kwakzalverij,

(w. get.)

BRENKMAN, Voorzitter

M. D. K. S. VAN LIER.

Onder-Voorzitter

H. J. A. TER WEE,

Secretaris-Penningmeester.

Amsterdam, 17 Dec. 1937.

De eisch was f 100 boete of één maand hechtenis. De kantonrechter overwoog, dat de behandeling geen levensgevaar had opgeleverd en veroordeelde verdachte tot f 50 boete of veertien dagen hechtenis. „Nieuwe Dag”.

MAGNETISEUR STAAT TERECHT

REGELING BLEEF UIT

Een zeer oude, doch tevens interessante zaak is 3 Februari weer onder de aandacht van de Arrondissementsrechtbank gebracht. Deze instantie had nl. te oordeelen over het feit, of de 41-jarige magnetiseur uit Apeldoorn, P. M., gestraft moest worden wegens ongeoorloofde uitoefening van de geneeskunde. Het kantongerecht te Ter-

borg had hem een straf opgelegd van zestig gulden boete of dertig dagen hechtenis.

In de hoop, dat de natuurgeneeswijze erkend zou worden, en het verbod tot uitoefening van de heilpraktijk opgeheven zou worden, ging hij in hooger beroep bij de rechtbank te Arnhem, die de zaak begin 1941 te behandelen kreeg. Dit college hield de behandeling echter voor onbepaalden tijd aan, daar verdachte als zijn meening uitsprak, dat er spoedig wel, evenals in Duitschland, een regeling zou komen voor heilpractici, waardoor hij straffeloos zou worden.

De president wees verdachte er heden op, dat zijn zaak geheel opnieuw behandeld zou worden. Op een desbetreffende vraag antwoordde verdachte, dat er van de regeling, die in de pen was, door allerlei moeilijkheden niets gekomen is, zoodat hij inmiddels zijn praktijk heeft neergelegd. Als getuigen werden gehoord de landbouwer L. P. en diens vrouw, die verklaringen aflegden, dat de vrouw na de behandeling geen last meer van de rheumatiek heeft gehad.

De officier van Justitie wees er op, dat verdachte in de vaste veronderstelling leefde, dat er een regeling zou komen. Nu dit niet gebeurd is, blijft verdachte strafbaar. Spreker eischte bevestiging van het vonnis van het Terborgsche kantongerecht, met den raad aan verdachte, gratie te vragen. De verdediger zeide, dat er veel gebruik wordt gemaakt van het magnetisme, hetwelk goede resultaten blijkt af te werpen. Spreker verzocht vrijspraak, subs. clementie. Uitspraak over 14 dagen.

De Telegraaf.

Op 17 Februari werd deze P. M. door de Arnhemsche rechtbank veroordeeld tot dertig gulden boete of vijftien dagen hechtenis. (H. T. W.).

Gevaarlijke „Bevoegde” Beoefenaren der Geneeskunst

In het Ned. Tijdschrift v. Geneesk. van 21 Febr. 1942 vonden wij het volgende vermeld:

NADEEL VAN „HEILPRAKTIKER

Het „Landesgericht” te Hannover veroordeelde een „Heilpraktiker” tot vier maanden gevangenisstraf, een vonnis dat in hooger beroep door het „Reichsgericht” is bevestigd. De man was oorzaak dat een vrouw, die door hem met homoeopatische middelen werd behandeld en na eenigen tijd bleek te lijden aan kanker in de borst, verzuimde zich tijdig te laten opereren.

Tot zoover het bericht, dat daarom vermeldenswaard is, omdat hieruit ten duidelijkste blijkt hoe groot de gevaren zijn welke de toelating van niet-bevoegden tot de officieele geneeskunst met zich meebrengt. Voorstanders ervan betoogen wel dat die gevaren niet zoo groot zullen zijn als wij meestal voorstellen, maar het hier beschreven geval toont deze bezwaren toch wel in al haar schrilheid. Hier werd een patient met borstkanker behandeld met homoeopatische middelen. Vele kwakzalvers hier te lande gebruiken ook homoeopatische middelen onder het mom dat het gebruik ervan niet gevaarlijk kan zijn. In vele gevallen zal dit inderdaad geen direct nadeel voor de patient met zich meebrengen; de dikwijls gebruikte verdunning bedraagt 1 : 1 biljoen, en bij onderzoek kan men niets anders

dan melksuiker of suiker aantoonen. *Het indirecte gevaar is veel grooter*, n.l. het verwaarloozen der kwaal, die bij niet tijdig ingrijpen levensgevaarlijk kan worden, zooals het bovengenoemde geval duidelijk toont.

Men zij gewaarschuwd!

H. T. W.

DOOR DE POST BEZORGD

Een onzer lezers vestigt er de aandacht op dat reclames voor kwakzalversmiddelen somtijds door de post bezorgd worden.

Dit onloochenbare feit is reeds meer dan eens in den boezem onzer vereeniging ter sprake gekomen; het is echter niet gemakkelijk om richtlijnen aan te geven waarnaar de officieele instantie zich zou kunnen gedragen. Het zwaartepunt behoort naar onze meening niet gelegd te worden bij de P.T.T., maar bij den aanbieder van de reclame. Het is zeer wel mogelijk dat een bepaalde vorm van reclame, zooals b.v. die voor een kwakzalversmiddel, strafbaar wordt gesteld; ook het aanbieden aan de post van deze soort reclame zou daar dan onder moeten vallen.

Hier zijn wij echter beland bij de maatregelen die, al dan niet, van overheidswege getroffen worden.

Knollen voor citroenen te

[verkoopen]

Staat in het vaan van charletans en

[medische beunhazen.]

De Kwakzalversmiddelen

HUNNE INHOUD EN GEVAREN DIE BIJ HET GEBRUIK DREIGEN

Volgens analyses, gedurende 50 jaar gemaakt door de

VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ

Met het SUPPLEMENT hierop der onderzochte middelen over het tijdvak 1930-1940 tezamen verkrijgbaar.

Prijs voor leden f 1.95, voor niet-leden f 2.20 franco per post. — Prijs van het Supplement alléén 70 ct per exemplaar franco per post; voor niet-leden 75 ct. — Aan te vragen b. d. Secr.-Penningm. den Heer H. J. A. TER WEE, Apotheker Westergasthuis. Postgiro 32237 - Amsterdam.

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Maasstraat 72^A Amsterdam-Z.

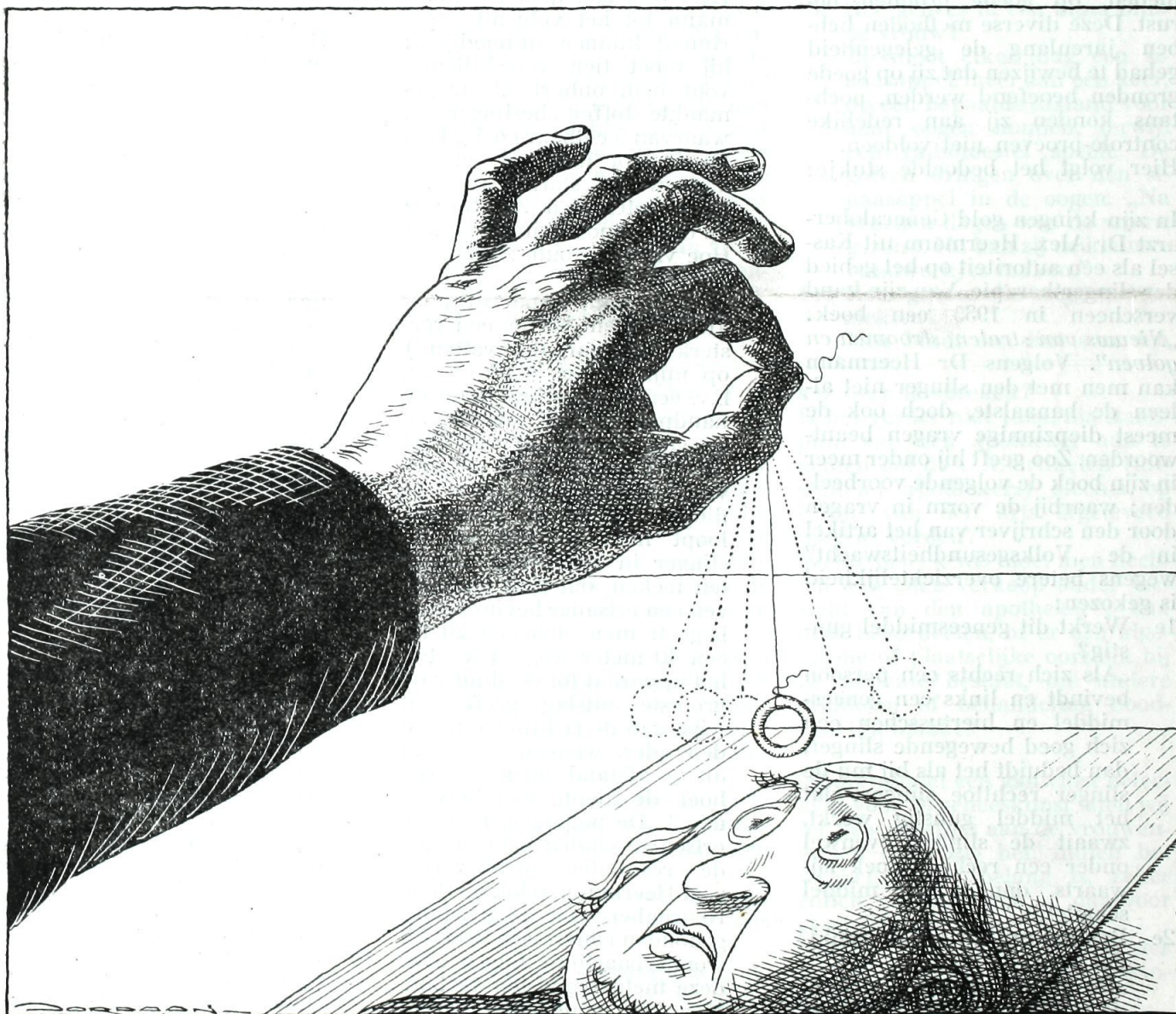
Bestuur der Vereeniging: DR C. J. BRENKMAN, Arts te 's Gravenhage, Voorzitter, MR J. J. PLUGGE, Rechter te Utrecht, lid van het Dagelijksch Bestuur; MR H. B. DE BRUEYS TACK, Offic. v. Justitie b. d. Rechtbank te Alkmaar; DR PH. A. COPPENS, Apotheker Gem. Ziekenhuis, Bergweg, Rotterdam; MR P. FRIMA, Dir. Modelpolitievakschool te Hilversum; MEJ. E. H. HENGEVELD, Arts te Zwolle; N. KEULEMANS, Oud-Hoofd-Apotheker Binnengasthuis Amsterdam, te Hilversum; MR J. MOOLENBURGH, Kantonrechter te Middelburg; E. MIJNARENS, Tandarts te Amsterdam; A. H. v. d. VELDE, Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid te 's Gravenhage; G. E. WINDEMÜLLER, Arts te Vaassen; H. J. A. TER WEE, Apotheker Wester-Gasthuis te Amsterdam, Secr.-Peningmeester-Redacteur.

Lidmaatschap der Vereeniging . . . f 3.—
Adres voor het opgeven v. Leden en Abonné's:
H. J. A. TER WEE - Maasstr. 72a - Amsterdam
Postgiro der Verg. 32237 - Gem. Giro K. 1672

H. J. PARIS
UITGEVER

Abonnement per jaar fr. p. p.
bij vooruitbetaling f 2.—
Administratie Maandblad, Keizersgracht 104 -
Amsterdam C. - Telef. 49122 - Postgiro 78536

„SLINGER”-DIAGNOSE

De Slinger: „Oprecht gesproken – Het eenige wat ik kan vaststellen is een ernstig geval van bijgeloof!”

De Siderische „Slingeraar” zelf aan het woord

In het Novembernummer van ons Orgaan besprak ik de Siderische slinger als occulte methode om diagnose te stellen. Als voorbeeld hoe wonderbaarlijk naïef de voorstellingen zijn, die zelfs intellectuelen over deze behandeling kunnen hebben heb ik onderstaand een artikel opgenomen, voorkomend in de „Volksgezondheidswacht” van October 1937. Hieruit blijkt ten duidelijkste dat de genomen maatregel, om deze occulte methoden radicaal te verbieden, op goede gronden berust. Deze diverse methoden hebben jarenlang de gelegenheid gehad te bewijzen dat zij op goede gronden beoefend werden, nochtans konden zij aan redelijke controle-proeven niet voldoen. Hier volgt het bedoelde stukje:

In zijn kringen gold Generaloberarzt Dr Alex. Heermann uit Kassel als een autoriteit op het gebied der slingertherapie. Van zijn hand verscheen in 1935 een boek: „Nieuws van stralen, stroomen en golven”. Volgens Dr Heermann kan men met den slinger niet alleen de banaalste, doch ook de meest diepzinnige vragen beantwoorden. Zoo geeft hij onder meer in zijn boek de volgende voorbeelden; waarbij de vorm in vragen door den schrijver van het artikel in de „Volksgezondheidswacht” wegens betere overzichtelijkheid is gekozen:

- 1e Werkt dit geneesmiddel gunstig?
„Als zich rechts een persoon bevindt en links een geneesmiddel en hiertusschen een zich goed bewegende slinger, dan beduidt het als bij mij de slinger rechttoe slingert dat het middel gunstig werkt, zwaait de slinger evenwel onder een rechten hoek zijwaarts, dan is het middel schadelijk.”
- 2e Bekomt mij dit voedingsmiddel goed?
„De slinger beweegt zich in de richting van het voedingsmiddel, dientengevolge zal het den gebruiker goed be-

- komen. Beweegt hij zich in zijwaartsche richting, dan is het schadelijk.”
- 3e Is deze stof vergiftig?
„Reactie als onder 2. Deze reactie gebeurt met stelligheid, ook onder omstandigheden, waarbij men noch op het gezicht, noch door reuk of smaak iets verdachts kan constateeren, (precies dus als door het instinct van wilde dieren) en wel met groote heftigheid bij vergiften.”
(Het best zou men Dr Heermann tot het volgend experiment kunnen uitnoodigen: hij moet tien verschillende voor hem onherkenbaar gemaakte stoffen „beslingeren”, waarvan 5 eetbaar en 5 giftig. De 5 door hem als eetbaar aangewezen stoffen zou hij dan moeten eten. Zou hij wel op deze uitnoodiging ingaan?)
- 4e Hoe vind ik goud, zilver, koper, enz.?
„Zet ik mijn apparaat (een klein houten doosje, een versterkingsapparaat bevattend) op mijn linker hand en leg b.v. een gouden knoop op de handpalm, dan zwaait de slinger regelrecht op het dichtstbijzijnde goud toe zoover het oog reikt. Om de diepte in de aarde te vinden, loopt men zoolang tot de slinger in een kring zwaait, ten teeken, dat men zich boven een ertsader bevindt. Dan begeeft men zich een 20 tot een 40 meter weg en kantelt het apparaat tot de slinger de grootste uitslag geeft. Dit wijst dan de richting aan van den ader, waarbij men dan uit de afstand en de scherpe hoek de diepte kan berekenen.” „De pogingen, hiermee ertsen te vinden hebben goede resultaten opgeleverd,” zegt Heermann. (Ook op de te Neurenberg en Regensburg gehouden congressen heeft hij wonderbaarlijke dingen over deze metaalvondsten verteld. Men kan echter niet begrijpen, dat Heermann niet reeds lang een rijk man is, daar het

INHOUD		Blz.
De Siderische „Slingeraar” zelf		
aan het woord	Ter Wee	12
Aan het verkeerde adres	H.T.W.	13
Archiefsprokkelingen		14
Van Elders		14
Uit de „Mededeelingen” van het Rijksinstituut voor Pharmaco-Therapeutisch Onderzoek (Reeks 33 en 34)		15
Onderzoek en Beoordeeling van een aantal Badpreparaten		16

- hem toch met zijn methode moet gelukken groote en kleine ligplaatsen van metalen bij bosjes te vinden!)
- 5e Waar en wanneer heeft men het eerste koper gevonden?
Deze vraag werd op het congres te Regensburg door Dr Heermann beantwoord. Volgens mijn herinnering luidde zijn antwoord:
„In het jaar 3652 vóór Christus, op den 25sten Mei leefden in Thüringen 32 familie's in een dal. Bij een bergketen bevindt zich een meer, waarin een beekje uitmondt. Drie meisjes loopen langs den bergwand. Eén ervan vindt een steen, boven blauw, in het midden koperkleurig en van onder groen. Thuisgekomen slaat men de steen stuk en ontdekt het kopererts. Men leert het te smelten. In de nabijheid heeft men eveneens de vindplaats van tin ontdekt; men smelt de beide metalen samen en verkrijgt zoodoende het brons.”
- 6e Hoe vind ik ertsen nog op duizend meter diepte?
Over deze belangrijke zaak heeft Heermann zich in Neurenberg als volgt uitgelaten: Ik leg mijn dubbele spiegel (een ander door hem gebruikt apparaat) op den grond en 10 centimeter er vandaan een zilveren of een koperen munt of iets dergelijks, en raak ze met de linkerhand aan. In de rechterhand houd ik den slinger. Zwaait deze nu van den spiegel naar de munt, dan heb ik het betreffende metaal gevonden. Zwaait de slinger dwars, dan is het erts daar niet. De diepte wordt weer vastgesteld door den slin-

gerhoek te meten op twee verschillende plaatsen.

7e Hoe vind ik lichte metalen?

„Met den slinger kan men ook uitvindingen doen, die op andere manieren niet tot stand gebracht kunnen worden. Het is mij gelukt een soort van aluminium op eenvoudiger wijze te fabriceren dan tot nu toe mogelijk is. Nu ben ik bezig een metaal te vinden, dat lichter is dan aluminium en harder dan staal. Wij zijn bijna bij ons doel.”

(Den kritischen waarnemer in Regensburg en Neurenberg kwam het waarlijk onbegrijpelijk voor te zien hoe de toeschouwers van Heermann en anderen zich lange uitweidingen over zekere ertsvondsten lieten vertellen zonder slechts eenmaal de vraag te stellen: Waar en wanneer is dat geweest? Wat heeft het nader onderzoek tenslotte uitgegeven? Hoeveel heeft men gevonden? Welke dank hebt U voor deze ontdekking ondervonden? Waarom worden niet heele legers van „slingeraars” aangezocht om nog de laatste vindplaatsen van metaal in den Duitschen bodem vast te stellen? Dit zijn toch

tenslotte vragen, die bij elk kind moeten opkomen!)

Het wonder en het wonderbaarlijke is bij Dr Heermann niet alleen aan den slinger gebonden. Vele geheimen omhullen dezen wonderman. Zoo heeft b.v. Heermann de vraag beantwoord:

8e Hoe leid ik de aetherstroom van het heelal naar een ziek lichaamsdeel b.v. op een hersencentrum?

„Een groen kussen met ijzerkrullen, kalk en graszaad is door een koord met een lopende waterkraan verbonden. Een stroom neemt de uiterst kleine stoffelijke deeltjes uit de inhoud mede.” (Iontophorese).

9e Hoe leid ik bij het niet goed functioneeren van het hersencentrum, bij geesteszwakte groeistralen in de hersenen? „Een gewone toiletspiegel met een witte achterzijde, wordt daarmee op de zieke plaats gehouden en met een gewone elektrische gloeilamp of door middel van de morgenzon belicht. Hij verwekt dan groeistralen voor het hersencentrum.”

10e Hoe genees ik zweren, krop, enz.?

Op dezelfde wijze als bij 9, alleen wordt de spiegel omgekeerd.

11e Hoe leid ik groeistralen in het onderlijf?

„Met een verzinkte ijzeren spiraal waarvan de windingen vanuit het midden als een horlogeveer gewonden zijn.

12e Hoe genees ik een doofstomme?

„Ik plaats hem een brandende kerstkaars op het hoofd. Deze trekt de straling van de electronenstroom van de sympathicus naar boven, want door de sympathicus gaat de stroom vanuit het heelal door den schedel tot aan de duizendbladige lotusbloem. (Neurenberg en Regensburg).

13e Hoe genees ik een bijna blinde vrouw?

Zij moet elken dag een sinaasappel, meer dan één keer, op een bepaalde afstand voor haar oogen houden, terwijl een radiotoestel speelt. De golven dringen over den sinaasappel in de oogen. „Na veertien dagen was de vrouw gezond. Nu kan zij de kleinste handwerkjes maken.”

14e Hoe genees ik ruggemergsziekten?

Men bindt een lint aan den

AAN HET VERKEERDE ADRES

Dezer dagen ontvingen de apothekers een circulaire van een Nederlandsche fabriek van pharmaceutische producten, met de aankondiging van een nieuw geneesmiddel. Indien dit rondschrijven zich slechts bepaalde tot het aankondigen van het middel, dan zou er verder niets over te schrijven zijn; doch de fabrikant wendt zich tot den apotheker met den raad het in zijn handverkoop op te nemen, d.i. zonder recept van den arts.

Laten wij beginnen met de circulaire, die als volgt begint:

„In tegenstelling met de ervaring, die men opdoet bij andere zich herhalende pijnen, wordt bij pijnlijke menstruatie gewoonlijk geen dokter geraadpleegd. Op zich zelf is dit te betreuren, maar de meeste vrouwen schijnen deze aandoening daarvoor niet be-

langrijk genoeg te vinden of er bestaat een zekere schaamte, die ervan weerhoudt.

„Liever gebruiken zij een middel, dat door iemand wordt aangeraden of waar een ander baat bij vindt. Waar doktersadvies in dezen, misschien ten onrechte, niet wordt ingewonnen, kan de apotheker de keuze van het pijnstillende middel leiden.”

Ook wij betreuren het dat meestal ten onrechte het doktersadvies niet wordt ingewonnen, maar welke rol kan de apotheker hier spelen? Hierop geeft het slot der brief een antwoord:

„Het middel leent zich als U-A-artikel bij uitstek voor den handverkoop onder toezicht van den apotheker.”

Naar aanleiding hiervan dringen zich verschillende vragen bij ons op, en wel:

Weerhoudt de schaamte wel de dames naar den arts te gaan, maar niet om er met den apothe-

ker over te spreken?

Is het verder niet juist, als standpunt van den apotheker aan te nemen dat de U.A.-artikelen (uitsluitend apothekers) slechts op recept van den arts afgeleverd mogen worden?

Welke beteekenis moet men hechten aan „den verkoop onder toezicht van den apotheker”; kan deze beoordeelen, of er een algemeene of plaatselijke oorzaak bij de patiente bestaat, die andere middelen of behandeling noodzakelijk maakt?

Of dit middel een aanwinst beteekent voor de geneeskunst laten wij ter beoordeeling aan de vrouwenartsen over, die het, indien het werkelijk van belang is, zeker zullen voorschrijven in daarvoor geschikte gevallen.

Men late de apotheker hier echter niet oordeelen over medische gelegenheden.

H. T. W.

- „Slingeraar” (vervolg)
- tak van een kamerlinde, esch, linde, berk, peer, kers of den en rond het zieke deel.
- 15e Hoe genees ik woekeringen, kanker, enz.?
Men knoopt het lint om een populier, wilg, eik, beuk, pruimen- of appelboom en het andere eind om het zieke lichaamsdeel.
Dat dan de plant door deze behandeling ziek wordt toont een in het boek opgenomen foto.
- 16e Hoe genees ik een lamme arm?
Verbinden wij het hoofd van een krachtgever met den lammen arm of het lamme been van den zieke en beweegt de eerste het overeenkomstige lid, dan gaat een deel van de wils-impuls over op het ziek lid.”
- 17e Op dezelfde wijze heb ik door een lint deze kracht eveneens met goed gevolg laten overhevelen bij ziekten der gezichtszenuw, door daarbij gebruik te maken van den kop van een dier (hond, paard, os) zoodat de zieke om zoo te

zeggen met de hersenen van het dier leerde zien.”

- 18e Hoe genees ik slapeloosheid?
„Ik leg den patiënt een koolblad of een zak koolbladen op het hoofd.”
- 19e Hoe genees ik huidjeuk?
„Ik leg den patiënt het koolblad op de buik.”
- 20e Hoe genees ik kanker?
Met Embryonen-Extract.
- 21e Hoe genees ik pernicieuze anaemie?
Met Embryonen-Extract en Introcid. Bovendien leg ik een koperspiraal op den lever. De patiënte zou na de kuur verklaard hebben: „Ik ben thans de gezondste van het geheele huis.”
- 22e Hoe kan men op zeer eenvoudige wijze telegrafeeren?
„Ik neem 2 paardekastanjes. Ik behandel ze op gelijke wijze, b.v. door ze ieder te lakken en leg dan de eene in Kassel en de andere in Berlijn, ieder op een gummi-onderlaag. De beide kastanjes zenden dan stralen naar elkaar uit, die men bij ieder kan vaststellen door den slinger. Verwijdert men nu de gummi-onderlaag in Kassel, dan zendt deze geen stralen meer naar Berlijn, met het gevolg dat de slinger daar dan stilstaat. Komt men tevooren een bepaald systeem overeen, (Dr Heermann denkt ongetwijfeld aan het Morsealfabet), dan kan men elkaar op deze wijze begrijpen.

Generaloberarzt Heermann zegt: De wetenschap vindt noch heden, noch in 20.000.000 jaren datgene, dat wij met den slinger vinden.

Tot zoover de behandeling van dit boek, waarvan de verkoop in Duitschland thans ook verboden is. Hoe Generaloberarzt Heermann volgens berichten nog andere geneezingen teweege zou willen brengen wordt door het volgende geïllustreerd:

Hij wilde een blinde zien maken door hem in den nek een geel- en op het hoofd een blauw papier te leggen.

Een andere zieke moest stanniol van een chocoladereep op het hoofd leggen en met een zaklantaarn afwisselend in het linker- en het rechterneusgat schijnen;

VAN ELDERS

ZWITSERLAND

Aanvechtbare Reclamemethoden, Een fabriek voor elektrische apparaten beveelt haar producten bij de Zwitserse geneesheeren aan en vraagt of zij aan de patiënten de bijgevoegde kaarten zouden willen medegeven. Tevens wordt verzocht den naam van den geneesheer op deze kaart te willen aanbrengen. Bij bestelling met deze kaart wordt 10% korting aan de cliënten toegestaan. Men zou zeer dankbaar zijn, wilden de geneesheeren hun deze attentie en tevens den patiënt dit voordeel bezorgen. Als dank verleent de fabriek aan de geneesheeren bij elken verkoop een vergoeding van 15% en bij bestelling door dezen zelf 25% korting. Terecht merkt de „Schweiz. Aerztez” van 30-1-1942 daarbij op, dat zulke practijken zeer laakbaar zijn en een aanmatiging beteekenen tegenover het geneeskundig beroep, aanmatiging die volstrekt van de hand moet worden gewezen.

(Meded. Alg. VI. Gen. Verb. Nr 5)

weer een andere zieke moest zich volgens de mededeeling van een arts met een zaklantaarn in den anus laten schijnen. Ook van andere vooraanstaande „slingeraars” wordt geciteerd. Ook dit over te nemen zou te uitgebreid worden.

Dit zijn methoden van den tegenwoordigen tijd, waaraan een zeker deel van het publiek geloof hecht, zooals het geloof hecht aan het wonder in de geneeskunst. Laat men op ieder ander gebied zijn gezond verstand spreken, op het gebied der geneeskunst is het dikwijls: Hoe dwazer, hoe mooier. Kritiekloos gaat het gerucht van een ongecontroleerd genezen geval rond als de golven in het water na het inwerpen van een steen. Hieraan klemmen de „geloovigen” zich vast en verzuimen in vele gevallen een tijdige en juiste hulp bij diegene die van het genezen der ziekten een lange studie heeft gemaakt. (In het boek van Dr Heermann komen verschillende geneeswijzen naar voren die men als sympathetische kan betitelen. In een volgend artikel hoop ik op deze geneeswijze en de sympathie-geneesmiddelen terug te komen.)

H. J. A. TER WEE

• Archiefsprokkelingen •

WERING VAN BEUNHAZERIJ EN KWAKZALVERIJ IN LEIDEN IN 1481

„Is overdragen, dat Meester Claes, die schoenlapper, die dagelix practiseert ende hantiert in medicinen en surgijne¹, dat men hem verbieden sel voirtaen binnen der stede van Leyden die practijce van medicine noch surgijne te doen op (straffe van) gecorrigiert te worden bij der meesten omeseggen van den gerechte, ten exempelen van alle andren.

Soe wie voirtaen van buyten binnen Leyden comt ende die practijck van medicine ofte surgijne doen ende hantieren willen ende geen doctoren en zijn, die en sullen dat niet binnen Leyden mogen doen noch hantieren tenzij, dat zij eerst en alvoren bij den Gerechte ende doctoren toegelaten ende hem dat geconsenteert wordt.” (Gemeente-Archief Leiden; Vroedschapsresoluties op 15-7-1481)

¹ Chirurgie.

(Ned. T. v. Gen. 7-3-'42)

Uit de „MEDEDEELINGEN” van het Rijks-Instituut voor Pharmaco-
Therapeutisch Onderzoek (Reeks 33 en 34)

(met aanvullingen van onze hand)

Onder de onderzochte middelen zijn er een tweetal die tegen kanker zouden helpen doch bitter weinig resultaat zullen opleveren als men alleen al de samenstelling beziet. Het zijn:

1e Een wit poeder, verstrekt door een zekeren *Boerlage* uit Wiesbaden. Het bleek slechts te bestaan uit *melksuiker*. Andere werkzame stoffen konden niet aangetoond worden.

2e Pillen afkomstig van „*Dr Schilling*” te Ginneken. De 3 soorten pillen waren verpakt in 3 zakjes, genummerd 220, 256 en 66. In geen van allen kon ook maar iets anders worden aangetoond dan *suiker*. Evenals bij het vorige middel konden hier geen werkzame stoffen vastgesteld worden, terwijl bij de verbranding bijna geen asch overbleef. Wonderlijk doet het aan als men ziet dat de patiënt meestal erop gewezen wordt, de pillen vooral in de goede volgorde in te nemen, zooals bijv. de ééne pil vooral vóór het eten, de andere erna. Beslist niet omgekeerd!

Vandenzelfden „*Schilling*” werden pillen tegen galsteenen onderzocht, waarin eveneens naast suiker geen werkzame stoffen konden worden aangetoond. Indien het niet te duur zou worden, zou men deze pillen als dankbare aanvulling van zijn suikerrantsoen kunnen gebruiken b.v. in thee of koffie. Als geneesmiddel moet men er niet te veel waarde aanhechten.

MIDDEL TEGEN RHEUMATIEK,

afkomstig van een *lijstenmaker* in Leiden. Als samenstelling werd gevonden: met *pepermunt gearomatiseerd kalkwater*, waarin *keukenzout* was opgelost en waarin zich tevens een bezinksel van *krijt* bevond. Ook hier bleken sterkwerkende stoffen niet aanwezig te zijn.

Van gunstige werking op rheumatiek kan hier geen sprake zijn. Een ander middel tegen rheumatiek werd verstrekt door een drogist en zou uit Indië afkomstig zijn. Bij het onderzoek van deze

stof werden geen andere werkzame stoffen gevonden dan 53% *natriumsalicylaat* en voor de rest *zetmeel*.

Het „Indische” sausje zal waarschijnlijk moeten dienen om de prijs, zoowel als de geheimzinnigheid van het middel te verhoogen.

MIDDEL TEGEN MAAGZWEER

Dit middel is afkomstig van de Firma *Ponne en Roemer* te Heerenveen en is ook reeds vroeger onderzocht. Het doet zich voor als een bruinzwarte, weke naar anijs en caramel riekende massa. Aangetroffen werden hierin: *zoethoutextract*, een *suiker* en *anijszaad*. In de asch konden worden gevonden *veel ijzer*, *calcium*, *magnesium*, *phosfaat* en *carbonaat*. (zware metalen waren niet aanwezig).

Op welke wijze de fabrikanten hiermede een maagzweer willen genezen, is mij een raadsel. Trouwens indien men vermoedt dat men lijdende is aan een maagzweer, dan kan men zich duizendmaal beter onder behandeling stellen van een arts, dan maar klakkeloos allerlei door kennissen of familieleden aanbevolen middelen te gaan gebruiken. Juist bij deze ziekte is een vroegtijdige herkenning en een goede behandeling van groote waarde.

„BADZO”

Fabrikant: N.V. Koninklijke Nederlandsche Zoutindustrie te Beekelo en Hengelo. Reclame: „Als badzout te gebruiken bij reumatiek, slapeloosheid, huidziekten (eczeem), vetlijvigheid, moeheid en lusteloosheid. Als voetbad een weldaad voor verouderde-, winter-, transpireerende-, brandende- en pijnlijke voeten; heilzaam bij reumatiek. Baden van kinderen erin verhoogt het weerstandsvermogen en kan rachitis, scrophulosis en aandoeningen van de ademhalingsorganen voorkomen en genezen. Koolzuurhoudend badzout geeft gezonde kinderen.”

Uitkomsten van het onderzoek: Het badzout bestaat uit *vrij zuiver keukenzout* (Chloridegehalte overeenkomend met 98,3% zuiver

NaCl), waaraan als kleurstof een weinig *fluoresceïne* is toegevoegd. Verder bevat het kleine hoeveelheden calcium, magnesium, carbonaat, sulfaat en zéér weinig boraat.

Het in de prospectus als zeer essentieel bestanddeel aangegeven koolzuur wordt ontwikkeld bij het in water brengen, door de inwerking van het carbonaat op eveneens aanwezig bi-sulfaat. Bij dit oplossen bleek echter dat het zich ontwikkelende koolzuur niet meer bedroeg dan de luchtbelletjes welke ontstaan als men dezelfde hoeveelheid fijnzout in water strooit. Bij quantitatief onderzoek bleek bij oplossing in gewoon water te ontstaan een hoeveelheid van slechts 0,07% CO₂. Deze hoeveelheid is wel zeer gering en benadert nog niet de hoeveelheid die normaliter in het gewone leidingwater zelf opgelost is. De sterk overdreven reclame wordt hierdoor dan ook gelogenstraft, terwijl ook de afbeelding met haar vele gasbellen tot geheel andere proportie's wordt teruggebracht. Men zie hiervoor ook het onder den titel „Onderzoek en beoordeeling van een aantal badpreparaten” geschrevene over de „*Bruisende Schwarzwälder Dennenalden-badtabletten*.”

„FORSANOSE”

Dit „versterkingsmiddel voor lichaam en zenuwen” wordt door de „*Fofag*” Forsanose-fabriek in den handel gebracht. In de reclame voor dit middel staat o.m. te lezen:

„Forsanose is rijk aan vitamine D, hetgeen een voor het behoud der tanden noodzakelijke grondstof is, welke ook de „Engelsche ziekte” (Rachitis) voorkomt resp. geneest.”

„Het gehalte aan Vitamine B₁ en D wordt regelmatig gecontroleerd door het Officieele Laboratorium voor Vitamineonderzoek van de Universiteit te Bazel, Zw.”

Welke waarde moet men hechten aan het „rijk aan vitamine D”? Hierop vond het Rijks-Instituut voor Pharmaco-Therapeutisch On-

„Mededeelingen” (vervolg)

derzoek het antwoord door op de gebruikelijke wijze het vitaminegehalte te bepalen met het vaststellen der antirachitische werking bij ratten. De proef, ingesteld in de verwachting van een mogelijk aantal eenheden van ongeveer 15 I.E. per gram liet nog niet de geringste antirachitische werking zien. Indien dus Forsanose nog eenig gehalte aan vitamine D mocht bevatten, dan ligt dit nog

aanmerkelijk lager dan 15 I.E. per gram. (Ter oriëntering diene dat het Rijks-Instituut voor de Volksgezondheid in 1935 de wenschelijkheid heeft uitgesproken het vitamine D-gehalte van levertraan vast te stellen op 100 Intern. Eenh. per gram).

De reclame vermeldende, dat het preparaat rijk is aan vitamine D is hiermede veroordeeld. Het is zeer wel mogelijk dat het gehalte aan vitamine D door het Offici-

eele Laboratorium van de Universiteit te Bazel wordt gecontroleerd, maar er wordt niet vermeld op welke minimum-waarde!

(Hieruit blijkt de noodzakelijkheid wederom ten duidelijkste het vermelden van de hoeveelheden vitamine te eischen en tevens deze regelmatig te laten controleren).

H. T. W.

Onderzoek en Beoordeling van een aantal Badpreparaten

II

Als vervolg op het in het Januari-nummer opgenomen 1e deel volgt hier de bespreking van nog eenige in de Pharm. Zentralh. gepubliceerde analyses van badzouten.

BRUISENDE SCHWARTZWÄLDER DENNENAALDEN-BADTABLETTEN

Van een onbekenden fabrikant afkomstig worden ze aangeduid als verfrisschend en zenuwsterkend. 5 tabletten bezitten een gewicht van ± 150 gr. Als chemische samenstelling werd gevonden: 75 % keukenzout met zuiveringszout, wijnsteenzuur en een weinig krijt en magnesia.

Deze tabletten behoren tot de slechtste, die de onderzoeker in jaren onderzocht heeft. De aanduiding „Schwarzwälder Dennenaalden-Badtabletten” is misleidend. Indien eventueel natuurlijke dennenaaldenolie aanwezig is, dan zouden het slechts sporen zijn. In de aanduiding „Schwarzwälder” ziet het publiek een bijzonder goede kwaliteit; in welke veronderstelling het echter bedrogen uitkomt. *Bruisende badtabletten behoren voor het grootste deel uit zuiveringszout en wijnsteenzuur te bestaan.* Hier is het grootste deel onwerkzaam keukenzout, zoodat de opbruising nauwelijks is waar te nemen. (Zie ook hierover de in dit nummer gepubliceerde analyse van „Badzo”, H.T.W.). Het toevoegen van krijt en magnesia veroorzaakt een troebeling van het badwater, welke troebeling een geneeskrachtige werking moet voorspiegelen. Ook de aanduiding: „Ver-

frisschend en zenuwsterkend” is niet juist, immers 1 druppel vluchtige olie (zelfs al zou die zuiver zijn) kan niet zoodanig werken. Deze tabletten zijn dus *minderwaardig* en het gebruik, zelfs als cosmeticum is af te raden.

LI-IL SULFIDIUM

Colloidaal jood-teer-zwavelbad

Het preparaat is een mengsel van *ten deele onwaterde soda, fixeerszout, een sulfide, krijt en ongeveer 3 % zwavelpoeder.* Het is *niet uitgesloten* dat er nog sporen houtteer of een teerproduct, een jodiumverbinding en een organische stof aanwezig zijn. *Colloïdale bestanddeelen* zijn er niet in te vinden, *alleen maar grof disperse zwavel.* De toevoeging van fixeerszout is zinloos, daar in alkalische oplossing geen zwavel afgescheiden kan worden. Als men dan leest hoe de fabrikant zijn waar aanprijst, dan staat men toch werkelijk versted. Het heet dan:

„Werkzame bestanddeelen: zwavel in „fijn disperse vorm met een groote „oppervlakte ontwikkeling en reactie-„mogelijkheden, resorbeerbaar organisch gebonden jodium en gezuiverde „houtteer. Juist de aanwezigheid van „jodium en zwavel wordt ook in natuurlijke bronwateren, zooals die van „Wiessee en Tölz, op hooge waarde „geschat.

„Door deze combinatie is het indicatie-„gebied zeer uitgebreid. Het bepaalt „zich niet alleen tot huidziekten (ex-„ceem, acne, vorst, steenpuisten, laatste stadium van lues) maar het strekt „zich ook uit over stofwisselingsziekten en die van de bloedvaten, zooals: „jicht, reumatiek, verlammingen, gal-„en leverziekten, ouderdomsverschijnselen tengevolge van aderverkalking,

„beroepsvergiftigen, enz.”

Het is te mooi om waar te zijn.

HOOIBLOEMENBAD PROF. Dr H. FRÖHLICH

Dit onaangenaam zoet riekende badzout bestaat nagenoeg alleen uit *onzuiver zuiveringszout met 0,3 % vluchtige olie.* Misschien is er aanvankelijk meer vluchtige olie aanwezig geweest, maar zooals gezegd, is deze olie niet houdbaar in aanraking met soda. Opmerkelijk is het dat hooibloemen als het werkelijk aantoonbaar is, slechts sporen vluchtige olie bevatten. Dat dit preparaat bij *verlammingen, opgeblazenheid en darmbezwaren* van geneeskrachtige waarde zou zijn, betwijfelt de onderzoeker terecht.

Dit zijn slechts eenige voorbeelden ontleend aan het onderzoek van badpreparaten, waarvan W. Peyer er 740 onderzocht heeft. Dat men dus ook hier niet te veel waarde moet hechten aan de voorspiegelingen der fabrikanten blijkt duidelijk, terwijl ook de benaming veelal misleidend is.

ASCAL-CALQUINAL-HEPREX

zijn GENEESmiddelen

Fabrikanten: N. V. AMSTERDAMSCH E CHININEFABRIEK

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Maasstraat 72^A Amsterdam-Z.

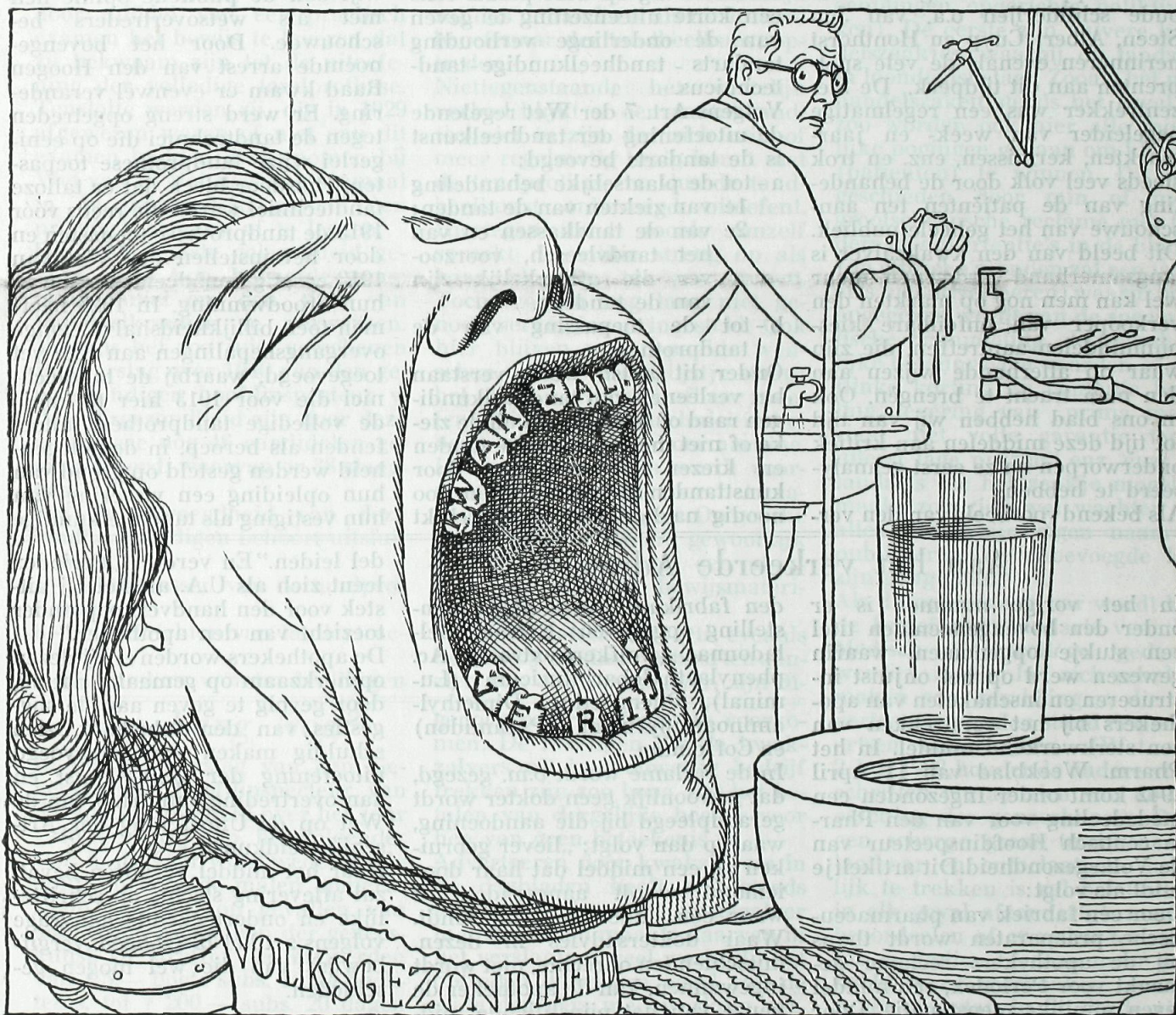
Bestuur der Vereeniging: DR C. J. BRENKMAN, Arts te 's Gravenhage, Voorzitter, MR J. J. PLUGGE, Rechter te Utrecht, lid van het Dagelijksch Bestuur; MR H. B. DE BRUEYS TACK, Offic. v. Justitie b. d. Rechtbank te Alkmaar; DR PH. A. COPPENS, Apotheker Gem. Ziekenhuis, Bergweg, Rotterdam; MR P. FRIMA, Dir. Modelpolitievakschool te Hilversum; Mej. E. H. HENGEVELD, Arts te Zwolle; N. KEULEMANS, Oud-Hoofd-Apotheker Binnengasthuis Amsterdam, te Hilversum; MR J. MOOLENBURGH, Kantonrechter te Middelburg; E. MIJNAREND, Tandarts te Amsterdam; A. H. v. d. VELDE, Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid te 's Gravenhage; G. E. WINDEMÜLLER, Arts te Vaassen; H. J. A. TER WEE, Apotheker Wester-Gasthuis te Amsterdam, Secr.-Peningmeester-Redacteur.

Lidmaatschap der Vereeniging . . . f 3.—
Adres voor het opgeven v. Leden en Abonnés:
H. J. A. TER WEE - Maasstr. 72a - Amsterdam
Postgiro der Verg. 32237 - Gem. Giro K. 1672

H. J. PARIS
UITGEVER

Abonnement per jaar fr. p. p.
bij vooruitbetaling f 2.—
Administratie Maandblad, Keizersgracht 104-
Amsterdam C. - Telef. 49122 - Postgiro 78536

KWAKZALVERIJ IN DE TANDHEELKUNDE

OOK HIER IS NOG WERK AAN DEN WINKEL... EXTRAHEEREN!

De Kwakzalverij op het gebied der Tandheelkunde

Dat ook op het gebied der tandheelkunde de kwakzalverij welig tiert, zal men den kwakzalver kennende, gemakkelijk gelooven; maar in welken vorm deze zich voordoet zal den lezer wellicht interesseeren.

Vele eeuwen lang is de tandheelkunde het stiefkind geweest der geneeskunde doordat het uittrekken van tanden en kiezen, de meest voorkomende behandeling, werd overgelaten aan smeden, en andere personen die gewend waren met tangen en gereedschappen om te gaan. Vele oude schilderijen o.a. van Jan Steen, Albert Cuyp en Honthorst herinneren evenals de vele spotprenten aan dit tijdperk. De kiezentrekker was een regelmatige begeleider van week- en jaarmarkten, kermissen, enz. en trok steeds veel volk door de behandeling van de patiënten ten aanschouwe van het geheele publiek. Dit beeld van den kwakzalver is langzamerhand verdwenen, maar wel kan men nog op markten den verkooper van onfeilbare kiespijnmiddelen aantreffen, die zijn waar op allerhande wijzen aan den man tracht te brengen. Ook in ons blad hebben wij van tijd tot tijd deze middelen aan kritiek onderworpen na ze eerst geanalyseerd te hebben.

Als bekend voorbeeld van den ver-

kooper van dit soort middeltes noem ik hier Marcus Hollander die als „standwerker” op het Amstelveld te Amsterdam in de latere jaren groote vermaardheid verwierf. Ter illustratie van de werkwijze dezer heeren is in dit nummer nog eens een deel van een artikel afgedrukt uit een oud nummer van ons Orgaan. Dit soort kwakzalverij blijft gelukkig meestal beperkt tot markten, enz. Een andere vorm van kwakzalverij kan men verwachten van de zijde der tandtechnici. Het is misschien nuttig op deze plaats eens een korte uiteenzetting te geven van de onderlinge verhouding tandarts - tandheekkundige - tandtechnicus.

Volgens Art. 7 der Wet regelende de uitoefening der tandheelkunde is de tandarts bevoegd:

- a - tot de plaatselijke behandeling
  - 1e van ziekten van de tanden;
  - 2e van de tandkassen en van het tandvleesch, voorzover die afhankelijk zijn van de tanden;
- b - tot de toepassing van de tandprothese.

Onder dit laatste wordt verstaan het verleenen van tandheekkundigen raad of bijstand ten einde zieke of niet meer aanwezige tanden en kiezen te vervangen door kunsttanden of kunstgebitten, zoo noodig na het daarvoor geschikt

maken van den mond der patiënten. (Arrest van den Hoogen Raad van 9 Febr. 1920).

Als helper voor het vervaardigen en herstellen van kunstgebitten en onderdeelen hiervan werd de tandarts bijgestaan door den tandtechnicus. Volgens de wet bezat en bezit deze laatste geen enkele bevoegdheid tot het uitoefenen van eenigerlei handeling, zelfs niet het nemen van afdrucken van den mond en het inzetten van tanden en kunstgebitten.

Na het inwerking treden van de bovengenoemde wet van 1913 bleven vele tandtechnici toch de tandprothese practisch uitoefenen, daar de justitie hen evenals voor dien tijd ongemoeid liet, terwijl ook de publieke opinie hen niet als wetsovertreders beschouwde. Door het bovengenoemde arrest van den Hoogen Raad kwam er evenwel verandering. Er werd streng opgetreden tegen de tandtechnici die op eenigerlei wijze tandprothese toepasten. Hierdoor bleek dat er talloze tandtechnici waren die reeds vóór 1913 de tandprothese toepasten en door het instellen der Wet van 1913 ernstig benadeeld werden in hun broodwinning. In 1925 heeft men toen billijkheidshalve eenige overgangsbepalingen aan deze wet toegevoegd, waarbij de tandtechnici die voor 1913 hier te lande de volledige tandprothese uitoefenden als beroep, in de gelegenheid werden gesteld op grond van hun opleiding een viseering van hun vestiging als tandheekkundige

Aan het verkeerde Adres

In het vorige nummer is er onder den bovengenoemden titel een stukje opgenomen, waarin gewezen werd op het onjuist instrueeren en inschakelen van apothekers bij het verstrekken van een sterkwerkend middel. In het Pharm. Weekblad van 11 April 1942 komt onder Ingezonden een mededeeling voor van den Pharmaceutisch Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid. Dit artikeltje luidt als volgt:

Door een fabriek van pharmaceutische praeparaten wordt thans bij de apothekers reclame gemaakt voor Periodex, een middel tegen pijnlijke menstruatie. Door

den fabrikant wordt als samenstelling opgegeven: Extract. Belladonnae (wolfkers-extract), Ac. phenylaethylbarbituricum (Luminal), Phenacetine, Dimethylaminoantipyrin (Pyramidon) en Coffeinum.

In de reclame wordt o.m. gezegd, dat gewoonlijk geen dokter wordt geraadpleegd bij die aandoening, waarop dan volgt: „liever gebruiken zij een middel dat haar door iemand wordt aangeraden of waar een ander baat bij vindt. Waar doktersadvies in dezen, misschien ten onrechte, niet wordt ingewonnen, kan de apotheker de keuze van het pijnstillende mid-

del leiden.” En verder: „Periodex leent zich als U.A. artikel bij uitstek voor den handverkoop onder toezicht van den apotheker.”

De apothekers worden erbij dezen opmerkzaam op gemaakt, dat zij, door gevolg te geven aan de suggesties van den fabrikant, zich schuldig maken aan onbevoegd uitoefening der geneeskunst en aan overtreding van art. 9 van de Wet op de Uitoefening der Artsenijbereidkunst.

Daar het middel vergiften bevat, zal aflevering slechts op schriftelijke en onderteekende aanvraag volgens artikel 13 (zoogen. vergifbewijs) van die wet mogen geschieden.

te verkrijgen.

Deze visa werden op zeer ruime schaal verleend met het gevolg dat de wetgever in 1926 de uitvoering herzag en wel zoodanig dat die tandtechnici die een visum hadden verkregen zich moesten melden. De minister zou dan beslissen of dit juist was geschied, hierbij bijgestaan door een commissie van advies. De voorzitter en secretaris van den Bond van Tandtechnici richtten toen een adres tot den 2en Kamer en verzochten hierin rechtvaardige toepassing der wet. Na uitvoerige discussie werden toen bij de Wet van 18 Mei 1929 de niet als tandheelkundigen toegelaten tandtechnici van vóór 1913 nog eens in de gelegenheid gesteld door middel van een practisch examen het bewijs te leveren dat zij bekwaam zijn tot de uitoefening der volledige tandprothese. Tenslotte werden zij, die in 1929 afgewezen waren of niet aan dit examen hadden deelgenomen bij Wet van 13 Mei 1939 nog éénmaal in de gelegenheid gesteld een practisch examen af te leggen.

Dit is de laatste gelegenheid geweest voor een bepaalde groep tandtechnici om den titel van tandheelkundige te verwerven. Volgens het zoo juist verschenen jaarverslag over 1940 van den geneeskundigen hoofdinspecteur v. d. volksgezondheid zijn door deze commissie nog 46 kandidaten geëxamineerd, waarvan er 38 slaagden.

Tot de bevoegdheid van deze tandheelkundigen behoort uitsluitend:

- a - het toepassen van de tandprothese;
- b - het verrichten van tandextracties;
- c - het maken van tandvullingen

Hoe Lang Nog?

In het Jaarverslag van den Geneeskundig Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid over het jaar 1940 lezen wij o.m. het volgende: Ook in dit jaar werd wederom de politie herhaalde malen opmerkzaam gemaakt op gevallen van onbevoegd uitoefenen der geneeskunst. De straffen die varieerden van f 5.— boete subs. 1 dag hechtenis, tot f 200.— subs. 20 dagen hechtenis, zijn echter niet zwaar

en het verrichten van andere plaatselijke behandelingen der tanden, strekkende tot hun behoud.

Het is hun nadrukkelijk verboden personen beneden den leeftijd van zestien jaar te behandelen. Uit het geschetste verloop blijkt dat het aantal tandheelkundigen gestadig afneemt door overlijden en het neerleggen der practijk, terwijl er geen nieuwe tandheelkundigen bijkomen. In het zooveen genoemde jaarverslag is te lezen dat met inbegrip der 38 pas geslaagden aan het eind van 1940, 105 tandheelkundigen geregistreerd waren. „Het corps is voorbestemd om uit te sterven en wordt gevormd door thans meest oudere menschen.” Uiteindelijk zal dus de tandarts als uitsluitend beoefenaar der tandheelkunst optreden.

Niettegenstaande het wettelijk verbod blijkt er een aantal tandtechnici te zijn dat zich min of meer regelmatig bezig houdt met de tandprothese en dus de tandheelkunst onbevoegd uitoefent. Hiertegen treedt zooals vanzelf spreekt de politie streng op als haar klachten ter ore komen. Toch worden nog lang niet genoeg vervolgingen ingesteld. Ook hier blijven nog bepaalde wenschen op het verlanglijstje staan; het zou b.v. reeds strafbaar moeten zijn als de tandtechnici in het bezit zijn van een boormachine. Dit instrument toch wordt voornamelijk toegepast voor het maken van tandvullingen. Op gelijke wijze worden immers gewoonlijk de instrumenten van een aborteuse als voldoende bewijsmateriaal beschouwd!

Tenslotte kan de tandarts, evenals de arts op medisch gebied ten aanzien van den kwakzalver, zijn di-

genoeg om recidieven te voorkomen. De revenuen die de kwakzalvers uit hun onwettig bedrijf trekken zijn zoo hoog, dat het betalen van dergelijke boeten voor hen van geen betekenis is.

Adverteeren door kwakzalvers in de dagbladen heeft nog steeds plaats. Een beruchte kwakzalver in het noorden maakte daarvan in het verslagjaar veel werk. Bij het optreden daartegen werd van de zijde der pers medewerking verrijking.

Mededeelingen van het Bestuur

NIEUWE LEDEN:

B. VAN DIJK, tandarts te Heerde.
Afd. Obbicht van de R.K. Ver. Het Limb. Groene Kruis.
Afd. Warmenhuizen-Tuitjenhorn v. de R.K. Ver. Het Wit-Gele Kruis.

H. J. A. TER WEE, Secr.

ploma in dienst stellen van een onbevoegde, een tandtechnicus. Dit geschiedt gewoonlijk in den vorm van een zoogenaamd tandheelkundige inrichting, tandtechnisch laboratorium, enz. (niet te verwarren met gemeentelijke of door plaatselijke tandartsenverenigingen opgerichte poliklinieken). De eerste zijn zuivere handelszaakjes, waarbij de tandarts in loondienst staat. Zooals het met handelszaken steeds het geval is, zoo worden ook hier alle mogelijke pogingen gedaan om klanten (patienten) te winnen. Dit kan geschieden door min of meer grootscheepsche reclame met folders of advertentie's in de bladen (op ethische gronden zal een tandarts niet adverteeren) waarin hoog opgegeven wordt van de specialistische behandeling, de gemakkelijke betalingsvoorwaarden of een flinke korting bij contante betaling, levering van „prima materiaal met volle garantie tegen uiterst lage prijzen” enz. enz. De tandarts die het zaakje mogelijk maakt zou zich wel wachten dit alles onder zijn eigen naam te publiceeren, de onbevoegde kan zijn gang gaan.

Als dit optreden te bar wordt kan de betreffende tandarts voor het Medisch Tuchtcollege gedaagd worden, inzake het zich schuldig maken aan handelingen, die het vertrouwen in den stand der tandartsen ondermijnen. (Wet van 2 Juli 1928, houdende nadere voorschriften ten aanzien van de uitoefening der geneeskunst). Daar een scherpe grens tusschen toelaatbaar en ontoelaatbaar moeilijk te trekken is zal het College in elk geval afzonderlijk moeten beoordeelen of er reden tot straffen is. Indien hieraan meer aandacht werd geschonken, zou dit zeker een stap in de goede richting beteekenen. TER WEE

OVER SYMPATHIE EN BIJGELOOF

voornamelijk op het gebied der Tandheelkunde

(Ontleend aan een voordracht gehouden voor de Pharm. Stud. Vereen. Luctor et Emergo).

De sympathie, waarvan ik U hier iets ga vertellen, is niet de sympathie in de heden meest gebruikelijke beteekenis van het woord d.i. het medegevoel of het vermogen om vreugde en leed van een ander mede te voelen.

In de geneeskunde hecht men evenwel verschillende beteekenissen aan dit woord o.m. noemt men sympathie de pijn, welke men in een lichaamsdeel voelt als een overeenkomstig lichaamsdeel aangedaan is. Tenslotte noemt men sympathie, de geneeswijze of geneesmiddelen die door een geheimzinnige verborgen kracht, welke men niet duidelijk kan verklaren, een geneezing zouden te weegbrengen.

Behalve de sympathetische middelen en geneeswijzen, o.a. als poeder van sympathie, treft men er ook vele aan, welke werkzaam zouden zijn door een zekere magische kracht. Hiertoe rekent men b.v. het overdragen van ziekten op boomen, op dieren, in de aarde, of het water of vuur. Deze oude geneeskunst stond in de middeleeuwen bekend als de „*Transplantatio morborum*”.

Over deze overdrachten kan het volgende opgemerkt worden:

Voor het overdragen van bepaalde ziekten komen slechts vruchtboomen in aanmerking. Dit is b.v. het geval bij jicht; boomen met steenvruchten zouden echter ondeugdelijk zijn. Verder werden bij de jicht nog gebruikt de vlier, linde, spar, wilg en de vuilboom. Ook het water en vooral het stroomende water borg reinigende en genezende krachten in zich. Zooals men zich vuil en andere verontreinigingen van het lichaam kan wasschen, zoo zou men ziekten kunnen wegspoelen.

Ook met behulp van geboorde gaten en daarin passende spijkers of proppen kan men ziekten op of in balken en boomen overbrengen. Dit geschiedt b.v. door eerst afgesneden nagels of haren van den zieke in het boorgat te bren-

gen en dan het gat dicht te slaan. Voorbeelden vinden wij o.m. in een tweetal werkjes van ongeveer een eeuw oud, n.l. Dr G. F. Most: De sympathetische middelen en geneeswijzen — 1844 en Dr H. van Gerstenberg: De wonderen der sympathie en van het magnetisme — 1849.

Middel om tandpijn te verdrijven. Neem wat koperrood, doe het in een glas, bindt het glas met eene blaas wél toe, en zet het in de zon of in de nabijheid van eenen oven, opdat het koperrood zich tot een wit poeder vergruize. Neem alsdan een tandenstoker van droog hout, en stook U daarmede de aangedane tanden, totdat de tandenstoker bebloed wordt. Alsdan bestrooi dien met een weinig van het voormelde, witte poeder, wikkel hem dan in een zuiver linnen lapje, en bewaar dit op een matig verwarmde, bij voorkeur echter donkere plaats. (Het hier genoemde koperrood is ijzervitriool. Ook kopervitriool werd eeuwenlang als sympathie-middel tegen bloedingen en wonden gebruikt en was bekend als „*Pulvis sympatheticus Helmontii*”. De sympathie bestond hierin dat de wond bij verwarming van het poeder heet werd. Bewaarde men het poeder te koud, dan werd de wond ook koud).

of:

Stook u de tanden met een' nieuwen spijker, totdat deze bebloed wordt, en sla alsdan den spijker in Uwen kelder, op eene plaats in, welke door zon noch maan beschenen wordt. (overdracht op een balk).

of:

Strijk met Uwen, door Uw speeksel, bevochtigden duim, den arm van de smartelijke zijde, vanaf den wortel van de hand, tot op de helft van den beneden-arm, langs de pols- of slagader, eenigen tijd opwaarts, en de smarte zal allengs verdwijnen. (magnetisme).

of:

Doe vlooijen-kruid — *Persicana ureus*; *Polygonum hydropiper* — eerst in koud water, en leg het vervolgens op de aangedane

INHOUD

	Blz.
De Kwakzalverij op het gebied der Tandheelkunst	18
Aan het verkeerde adres	18
Hoe Lang Nog?	19
Mededeelingen van het Bestuur	19
Over Sympathie en Bijgeloof	20
H. J. A. Ter Wee	20
Markt-Kwakzalverij	22

wang; laat het daarop zoo lang liggen totdat het doorwarmd is, en begraaf het daarna onder eenen mesthoop. (overdracht in de aarde, op een warme plaats).

of:

Neem een' tandenstoker van droog hout, stook u daarmede de pijnlijk aangedane tanden, totdat de tandenstoker bebloed wordt; alsdan doop hem in een' inktkoker, waarin zich inkt — naar de gewone teamenstelling, uit koperrood, galnooten en gom tochereid — bevindt; wikkel daarna den tandenstoker in een zuiver linnen lapje, en bewaar dit op eene matig-warme, bij voorkeur donkere plaats, en de tandpijn zal binnen korten tijd verdwijnen.

of:

Ga bij een mierenhol staan, en kaauw met de tanden, welke u de pijn veroorzaken, een korstje zwart- of roggenbrood; spuw daarop het gekauwde in het mierenhol uit, en verwijder u stilzweigend. Naarmate nu de mieren de broodkorst zullen verteren, zal ook uwe tandpijn allengskens, en wel voor *altijd*, wijken. Mogt de tandpijn echter zóó hevig wezen, dat het kaauwen van de broodkorst daardoor ondoenlijk wordt, dan wrijf of drukke men er ten minste den pijn-verwekkenden tand mede, en legge haar vervolgens in het mierenhol. (overdracht op dieren).

of:

Neem eene boon, boor er een klein gat in, en steek in dit gat eene luis. Wikkel voorts de boon in een zijden lapje, en hang dit om den hals. (overdracht op een dier).

of:

Wrijf den pijnlijken tand met dezelfde tand uit een doodshoofd; steek alsdan den tand weder in de kaak van het doodshoofd, en laat dit hoofd wegbrengen: en,

ook uwe smart zal ras verdwenen wezen. (sympathetische overdracht op een doodshoofd).

of:

Ga in het voorjaar, als de boomen beginnen sappen te krijgen, naar eenen jongen vlier- of wilgenboom ongeveer half zoo dik als een arm; maak daarvan, aan de avond- of westzijde — maar met het aangezicht naar het oosten gekeerd — van boven naar beneden, een stukje van den bast zóó los, dat het van onderen nog blijft vasthangen; snijd vervolgens een spaantje zoo voorzigtig uit den stam, dat gij het er weder kunt inzetten. Met dit spaantje moet gij u in het tandvleesch van den pijnlijken tand steken, totdat gij bloedt. Alsdan moet gij het spaantje, met het versch daaraan klevende bloed, weder op zijne plaats, in den boom, inzetten, den losgemaakten bast of schil weder er over heen drukken, en dien verbinden met een' eenige malen tezamen gedraaiden draad rood garen, zoodat de breuk weder vergroeijen kan; en, de pijnlijke tand zal u nooit weder smarten veroorzaken. (overdracht op een boom).

of:

Men schrijve den voornaam en van, van den aan tandpijn lijdenden persoon driemaal op een stukje papier, b.v.:

Jan Frederik Meyer.

Frederik Jan Meyer.

Meyer Frederik Jan.

Vouwe het blad papier zamen en spijkere het aan de kamerdeur. (tooverformule en overdracht op hout).

Een speciaal middel voor Goeden Vrijdag was het volgende:

Een stuk gras uitsteken, in het ontstane gat ademen en dan de uitgestoken graszode er weer inzetten. (begraven der kwaal).

Een ander: 11 dagen lang een briefje om den hals dragen, en dit op den twaalfden dag in het water werpen. Op dit briefje moet bij het begin der „kuur” geschreven staan:

Amasa borum

Amasa boru

Amasa bor

Amasa bo

enz.

(tooverformule en overdracht op water).

of:

Ga 's morgens vroeg, zonder te voren een woord te hebben gesproken naar een beek, schep met de rechterhand driemaal water, dat men in zijn mond houdt. Dan slaat men driemaal een kruis en spuwt het water onder het uitroepen der drie hoogste namen weer in de beek. (overdracht op water).

of:

Men spuwe een kikkvorsch in den bek onder het uitspreken van de bede, dat hij de kiespijn moet medenemen. (overdracht op een dier).

of:

Als men kiespijn heeft, spuwt men op de onderzijde van een kiezelsteen en legt deze weer op haar plaats. (overdracht op steen en begraven).

Inplaats van de in het 2e voorschrift genoemde nieuwe spijkers, zouden spijkers van doodkisten die op een kerkhof verzameld worden, veel werkzamer zijn; men gebruikt ook wel hoefnagels, roestige spijkers, enz. Door het peuten daarmee of met splinters in de kies tot er bloeding optreedt, wordt niet anders bereikt dan dat het tandmerg wordt opengelegd. Dit zal vooral bij purulente of gangraeneuze ontstekingen ervan voor een oogenblik eenige verlichting der pijn geven.

Eenige middelen tegen de z.g. *tandstuijpjes*.

Heeft een kind deze stuijpjes, dan raakt men het achterste van het kind aan met dat van een duif; dan sterft deze spoedig onder hevige pijnen, en het kind wordt gezond.

Of de oogtand van een varken wordt tot poeder gewreven. Dit poeder geve men de zieke in water te drinken als de krampen optreden.

Een middeleeuwsch recept is het volgende: Neem versche koemest en rozensuiker, zoo groot als een noot; druk het door een doek met het water van hoefblad fijngeveven en geef dit het kind te drinken. (Ao. 1618). (Prosit!)

Het *tandenkrijgen* van kleine kinderen kon in vele gevallen bevorderd worden door een der vele volgende methode's:

het omhangen van de tanden van roofdieren, paarden-, honden-, nijlpaarden- of dolfijntanden met het idee, dat hierdoor het kind een evensterk gebit zoude krijgen als het betreffende dier. Vooral de tanden van éénjarige veulens zouden een goede werking uitoefenen.

het kussen door het kind van de bek van een paard, zou maken, dat het kind nooit meer pijn in de tanden zou krijgen. Tevens had het kind het voordeel, nooit meer door een paard gebeten te worden.

Ook in den tegenwoordigen tijd speelt het bijgeloof hierbij nog een grooten rol. Zoo hangt men in Frankrijk het tandenkrijgende kind bij wassende maan een tand van een éénjarig veulen om, in Zwitserland het pootje van een mol, ook in Thuringen doet men dit, in Zwaben een in leder genaaid muizenkop, in de buurt van Zurich de uitgetrokken snijtanden van een haas of een aantal wandluizen. Al de genoemde dieren bezitten goede tanden, behalve de wandluis, maar toch kan die goed bijten. In Argentinië hangt men de kinderen de tanden van hond of bunzing om, bij de negers in Fransch Soedan een koperen ring; de Toengoezen geven het kind een rendierbeen in de hand.

Tenslotte is het in vele landen gebruik *de eerst uitgevallen tand* onder het uitspreken van een of andere spreuk achter zich, voor zich, naar de zon of in het vuur te werpen of in een muizengat te verstoppjen.

Een zuiver sympathetisch middel bestaat in het „in een eikenboom slaan van den eersten, aan het kind uitvallenden tand.”

In het voorgaande heb ik slechts een keuze gedaan uit de vele staaltjes van bijgeloof die er op het gebied van de tandheelkunde heerschten en nog heerschen. Dat ook op andere onderdeelen van de geneeskunde soortgelijke denkbeelden aanhangers vinden weet een ieder uit zijn eigen omgeving wel.

H. J. A. TER WEE

Markt-Kwakzalverij

In de bladen van de „N.V. De Arbeiderspers” van 5 October 1937 kwam een artikel voor over den — vele Nederlanders, doch in 't bijzonder wel de Amsterdammers — zeer bekenden marktkoopman-standwerker-kwakzalver MARCUS HOLLANDER. Een der redacteuren interviewde hem ter gelegenheid van de 70ste verjaardag van den, thans in ruste zijnde, „weldoener der menschheid”.

Een ieder, die voor eenige jaren wel eens over de verschillende markten in Nederland wandelde, heeft dezen man minstens één maal wel aan het werk gezien. Want het is bijna geen markt in ons land of Hollander heeft er zijn tent(en) opgeslagen gehad en... volk getrokken. Want zijn sterk-suggestieve manier van optreden, zijn imponeerend uiterlijk en schel-doordringende stem trokken het publiek in groote getale naar zijn stalletje, dat, op een verhooging geplaatst (handkar, tafel, kist of derg.), meestal uitsluitend bestond uit een geopende koffer met spanen doosjes gevuld, waarover een plank lag met een rij allerhande tangen en ander gereedschap om tanden en kiezen te trekken. Doch als zoodanig gebruiken deed hij, tenminste op de markt, deze tangen nooit. Meestal dienden ze als indrukwekkende etalage, of als dirigeerstok in de sterk gesticuleerende hand van den standwerker, of om op de al of niet zieke tanden en kiezen te worden getikt van de werkelijke of dit-zich-vertebeeldende patiënt, die zich schoorvoetend naar de „operatietafel” van den standwerker-tandarts had begeven. Een goede indruk hoè deze kwakzalver werkte geeft u het volgende citaat uit bovenvermeld krantenartikel:

...Aan het eind van de toespraak kwam er iemand uit het publiek aarzelend naar voren. Ja — hij had kiespijn. Hier achter in zijn linkeronderkaak zat een loeder van een holle kies en die deed 'm de dood an.

„Kan U er heete thee op verdragen?” vroeg dan de tanddokter.

„Nee,” schudde het benarde slachtoffer.

„Kan U er ijskoud water op velen?” „Asjeblieft niet!” schrok de lijder.

„Wilt U eens hard op die tang bijten?” inviteerde hem de heer Hollander.

„Als ik gek was!” verklaarde de patiënt.

„Laat maar es kijken...” zei den de openlucht-tandarts. „Oei, wat een leelijke kies! Maar daar heb je veel te lang mee rondgelopen, vriend! Je moest je schamen! — Maar ik, Maximiliaan Hollander, de zoon van Hartog Hollander, zal je genezen!”

De zwarte, fonkelende oogen boorden zich in de fletse oogen van den heilzoekende.

„Hier heb ik een tandpoeder, dat wonderen doet. Er zitte baksillen in de kies en die knagen aan de zenuw. Die moeten er uit en mijn poeier zal ze weggagen, begrepen?”

Hollander legde een watje, dat hij in een spanen doosje had getipt, op de zeere kies.

„Hier — hou dat twee minuten in je mond en je zal es wat zien!”

Die twee minuten werden volgepraat met allerlei mondheekundige geleerdheid. Dan moest de patiënt op zijn pet spuwen en de heer met de doordringende oogen toonde het bevlekte hoofdedksel aan de menigte.

„U ziet niks!” riep hij uit. „Gewoon spuug! Maar ik zal U wèl wat anders laten zien...”

Uit het keurige colbert werd een groote loupe gehaald. En door die loupe zag het verbaasde publiek tientallen wurmpjes, die griezelig over de pet kriuwden.

„Ik feliciteer je, mijn vriend!” kreet de van zijn eigen prestaties verrukte wonderdoener uit en hij liet zijn suggestieve blik een wijle rusten op het gelaat van den wurmenspuger. „Jij-bent-van-je-kiespijn af!” — Hier durf je nou op die tang te bijten? Toe maar je kauwt 'm niet stuk. Heb je nog pijn? Nee nietwaar? Je bent er van af!”

En dan vonden de spanen doosjes met het zegenrijke poeder tegen twee kwartjes per stuk hun weg naar de massa...

Met een tevreden gebaar incasseerde Marcus Hollander zijn guldentjes...

Duizenden zullen dit tafereeltje in de lange loop der jaren, dat Hollander de markten bezocht, wel eens hebben ervaren.

En velen zullen, evenals de „lijder” zelf, na dit indrukwekkend experiment er van overtuigd geraakt zijn dat „die koopman 't toch maar bij het rechte eind had en al was ie dan geen dokter, toch een verbazend knappe baas was”... Och, armen, ge moest eens alles weten.

Dit „alles” wordt nu geopenbaard in het interview, dat Hollander den krantenman verleende. Leest wat de „zondaar” ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag den interviewer gebiecht heeft. Hij zal eens vertellen wat er eigenlijk in die spanen doosjes zat:

...„Doodgewoon geprepareerd aluin.” zegt Hollander met zijn sappige glimlach. „Ik had alle weken voor twee kwartjes handelswaar. M'n grossier is nooit een cent aan me te kort gekomen.”

„En die wurmpjes dan?”

„Dat zal ik U vertellen. Als mijn vrouw soep had gekookt dan nam ik een stukje prei en sneed dat in heel kleine vezeltjes. Precies wurmpjes! Dat watje deed ik in de prei en lei het op de kies en dan liet ik ze de boel uitspuwen!”

„En dan was de pijn weg...?”

„Dat is te zeggen. 'n oogenblikje! De Comédie die is alles, meneer. De Comédie — bij het licht van God! — die is niet te betalen. Praten meneer — de menschen niet op adem laten komen — ze aankijken en zeggen: „Nou is de pijn weg!”...

Zoo ziet men hoe wonderlijk-goed de standwerker-kwakzalver z'n menschen kende, hoe intens-juist hij wist welk een machtige invloed de suggestie op het volk had.

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Maasstraat 72^A Amsterdam-Z.

Bestuur der Vereeniging: Dr C. J. BRENKMAN, Arts te 's Gravenhage, Voorzitter, Mr J. J. PLUGGE, Rechter te Utrecht, lid van het Dagelijksch Bestuur; Mr H. B. DE BRUEYS TACK, Offic. v. Justitie b. d. Rechtbank te Alkmaar; Dr PH. A. COPPENS, Apotheker Gem. Ziekenhuis, Bergweg, Rotterdam; Mr P. FRIMA, Dir. Modelpolitievakschool te Hilversum; Mej. E. H. HENGEVELD, Arts te Zwolle; N. KEULEMANS, Oud-Hoofd-Apotheker Binnengasthuis Amsterdam, te Hilversum; Mr J. MOOLENBURGH, Kantonrechter te Middelburg; E. MIJNARENDS, Tandarts te Amsterdam; A. H. v. d. VELDE, Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid te 's Gravenhage; G. E. WINDEMÜLLER, Arts te Vaassen; H. J. A. TER WEE, Apotheker Wester-Gasthuis te Amsterdam, Secr.-Penningmeester-Redacteur.

Lidmaatschap der Vereeniging . . . f 3.—
Adres voor het opgeven v. Leden en Abonnés:
H. J. A. TER WEE - Maasstr. 72a - Amsterdam
Postgiro der Verg. 32237 - Gem. Giro K. 1672

H. J. PARIS
UITGEVER

Abonnement per jaar fr. p. p.
bij vooruitbetaling f 2.—
Administratie Maandblad, Keizersgracht 104 -
Amsterdam C. - Telef. 49122 - Postgiro 78536

EEN VETERAAN ONDER DE „PATENTGENEESMIDDELEN”

„BORN 1698 - STILL GOING . . . . WRONG!”

Vrij naar een bekende reclame.

DE NATUURGENEESKUNDE

Een onzer lezers vroeg mijn oordeel over de natuurgeneeskunde. Deze vraag is zoo zonder meer niet zoo eenvoudig te beantwoorden. Immers er heerscht op het gebied der geneeskunde nogal verwarring bij het publiek ten opzichte der verschillende richtingen. De natuurgeneeskunde is evenals de homoeopathie een geneeswijze welke slechts door artsen mag worden uitgeoefend, maar toch hebben vele onbevoegden zich den titel van homoeopaath, natuurgeneeskundige, enz. aangematigd. Dat op dit gebied zooveel gekwakzalverd wordt, komt doordat vele geïnteresseerden zooals fabrikanten en handelaren in kruiden, specialité's, homoeopathische middelen, enz. zoogenaamde populairere boeken met raadgevingen en wenken hebben uitgegeven. Men zoekt zijn kwaal op in de index, of liever de kwaal die men denkt te hebben, en de „natuurgeneeskundige encyclopaedie” geeft aan welke kruiden, baden, wasschingen men moet gebruiken, welk dieet men moet volgen, en nog veel meer schoons. Alles zonder eenige kennis omtrent de juistheid der diagnose.

Veelal wordt de natuurgeneeswijze gesteld tegenover de gewone geneeskunde, maar dit is niet juist. Zij vormt slechts een klein onderdeel dat door de genoemde oorzaken te veel opgeblazen wordt. Elke medicus, de een meer de ander minder, maakt gebruik van kruiden bij de genezing van de ziekten zijner patienten, schrijft een dieet voor en past watterverbanden, baden, lichaams-oefeningen en bestralingen toe in de gevallen waarin hij dit noodig oordeelt. Daarentegen schrijft de arts ook andere preparaten voor die beslist onmisbaar kunnen zijn voor het leven der patienten. Men denke b.v. aan lever bij pernicieuze anaemie.

Onze wet kent slechts één beoefenaar der geneeskunst en wel den arts, of dit nu een allopaath, homoeopaath, natuurarts of aanhanger van een andere richting is. Door zijn alzijdige opleiding kan men hem de verantwoordelijkheid laten dragen van het leven

zijner patienten. Ook de natuurartsen en homoeopathen betreuren het feit dat ondeskundigen misbruik maken van hunne principes. Deze onbevoegden toch leveren een gevaar op voor de volksgezondheid doordat zij de zieken van een juiste behandeling afhouden en dikwijls het oogeblik waarop genezing nog mogelijk is laten voorbijgaan.

Het publiek wijst dikwijls op den toestand in Duitschland met zijn „Kurierfreiheit”, „Naturheilkundige”, „Augendiagnostiker” of hoe zij mochten heeten. Men vergeet hierbij dat sinds drie jaren met dit stelsel gebroken is door het „Heilpraktikergesetz” van 17 Febr. 1939. Alle beoefenaren der geneeskunst die deze als beroep uitoefenden en geen arts waren, konden een vergunning krijgen, indien er tenminste geen wettelijke belemmeringen waren. Als aanduiding van hun beroep gebruiken zij den titel van „Heilpraktiker”. Dat deze regeling noodig kan blijken uit de cijfers aangevend het aantal beoefenaren in 1908 n.l. 3059, dat steeg in 1930 tot 12.942, waaronder nog niet alles begrepen is.

De genoemde wet in Duitschland stelt een nieuwe toelating tot de uitoefening der geneeskunst van een persoon, geen arts zijnde, afhankelijk van zeer zware eischen. De toestemming wordt verleend door den Minister van Binnenlandsche Zaken in overleg met een commissie van onderzoek. De candidaat moet zijn genezingen over een tijdvak van 3 jaren bewijzen en in een door den minister aan te wijzen ziekenhuis gedurende ten hoogste 6 maanden zijn geneeskracht en de resultaten hiervan bewijzen. Daarna kan hem de titel van „Arzt für Naturheilkunde” verleend worden, waarbij hij onderworpen is aan de „Reichsärztzordnung”. Het is mij niet bekend of men veel vergunningen op grond van dit onderzoek heeft verleend, maar ook in ons land heeft men zich vroeger met dit vraagstuk bezig gehouden. Een staatscommissie, ingesteld bij K. B. van 31 Juli 1917 geeft in haar Rapport dat is vastgesteld op 14 Dec. 1918, een slotzin

INHOUD

	Blz.
De Natuurgeneeskunde Ter Wee	24
Nederlandsche Heilpraktiker	24
Het Vraagstuk der Geneesmiddelen-clame	25
Mededeelingen van het Bestuur	25
Van Elders	25
Claes of Nicolaas Tilly als „uitvinder” van de Haarlemmer Olie	28

gegeven, welke als volgt luidt: „De Commissie meent dat in het „belang der zieken en in dat der „maatschappij moet worden vastgehouden aan de bepaling dat „alleen dengenen het recht wordt „gegeven, zelfstandig geneeskunst „uit te oefenen, die, na een be- „hoorlijke wetenschappelijke en „practische voorbereiding, vol- „doende bewijzen van bekwaam- „heid als geneeskundige hebben „afgelegd.”

Vermoedelijk zal men in Duitschland wel dezelfde ervaring opdoen als hier te lande.

Alles bijeen is mijn oordeel over de natuurgeneeskunde dat deze, in de uitoefening door doktoren voldoende waarborgen biedt voor de volksgezondheid. Het toelaten van niet-artsen tot de uitoefening is af te raden. Een uitbreiding van de mogelijkheden om tegen deze categorie op te treden is zeer gewenscht door wijziging van de wet op de Uitoefening der Geneeskunst van 1 Juli 1865.

TER WEE

Nederlandsche Heilpraktiker?

Uit het reeds genoemde jaarverslag van den Geneesk. Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid blijkt:

dat verschillende kwakzalvers zich tot den Procureur-Generaal te Amsterdam hebben gewend om toestemming tot het stichten van een „Vereeniging tot bevordering van de Nederlandsche Heilpraktijk.”

(Van verdere ontwikkeling dezer actie hebben wij niets vernomen, zoodat wij wel kunnen aannemen dat deze in de kiem gesmoord is en zeker niet tot schade van de volksgezondheid. Red.).

Het Vraagstuk der Geneesmiddelreclame

I.

Onder dezen titel komt in de „Orde der Geneesheeren” van 1 April 1942, het beroepsblad van de Kamer der Geneesheeren in België de volledige publicatie voor van de Deutsche geneesmiddelverordening van 5 Mei 1936, in de Nieuwe Verordening van 11 Juli 1941.

Enkele korte berichtjes hierover zijn reeds in de loop van het vorig jaar in ons Orgaan gepubliceerd, maar de geheele verordening is ook voor ons land van belang, zoodat een volledige publicatie niet overbodig lijkt.

XVII. *Bekendmaking van den Publiciteitsraad van het Deutsche Bedrijfsleven.*

I - GEBIED DER VERORDENING EN DEFINITIE'S

I. 1. Deze bekendmaking omvat de reclame.

a) voor geneesmiddelen (art. 2),
b) voor middelen en voorwerpen, die met geneesmiddelen gelijkstaan (art. 3),

c) voor handelingen en behandelingen (art. 4).

2. Geneesmiddelen, in den zin dezer bekendmaking, zijn middelen, die ertoe bestemd zijn ziekten, pijnen, lichaamsgebreken of moeilijkheden te lenigen of te doen ophouden.

3. Met geneesmiddelen staan ge-

lijk voorwerpen, die voor dezelfde doeleinden bestemd zijn als geneesmiddelen. Hetzelfde geldt voor de niet onder art. 2 vallende middelen en voorwerpen, voor zoover deze bestemd zijn:

a) om een algeheele of plaatselijke gevoelloosheid te veroorzaken,
b) om zwangerschap te voorkomen, te verzachten of af te breken, de geboorte en wat daaraan voorafgaat te vergemakkelijken,

c) om ziekten, pijnen, lichamelijke gebreken of andere lichamelijke of zielkundige toestanden te herkennen,
d) om verschijnselen van vroegtijdigen of natuurlijke ouderdom, verder bijzondere lichamelijke of zielkundige toestanden te voorkomen, te lenigen of te doen ophouden, voornamelijk wat verjonging, geslachtelijke aansporing, ontwenning van tabak- of alcoholgewoonten, vermagering of opheffing van vermagering, verbetering van de lichaamsvormen of beïnvloeding der energie in de hand te werken,

e) om ongedierte onschadelijk te maken.

4. Onder handelingen en behandelingen worden verstaan de maatregelen, die tot dezelfde doeleinden bestemd zijn als de geneesmiddelen.

VAN ELDERS

DUITSCHLAND.

Geen Kinine tegen griep.

Aan organisatie's en bedrijven die daarvoor in aanmerking komen, is door den Reichsgesundheitsführer verboden, kinine als prophylacticum tegen griep toe te passen. *De ervaring heeft geleerd dat zoodanige toepassing nutteloos is.* (N. T. v. G. 4-4 '42)

Advertentie's ter aanprijzing van geneesmiddelen.

Adverteeren van geneesmiddelen met gebruikmaking van door leeken afgegeven verklaringen is thans verboden. Voor publicatie bestemde verklaringen van artsen behoeven goedkeuring van het

„Reichsgesundheitsamt”.

(N. T. v. G. 2-5 '42)

ZWITSERLAND.

Gebruik of misbruik van den titel „Doktor Honoris Causa”.

Wij lezen in de „Schweizerische Aertztezeitung” van 2-1-1941 de volgende interessante beschouwingen omtrent deze kwestie:

De Amerikaansche universiteit Fredericia in Salt Lake „Civitas USA” heeft den „vicissimus mensis quintilis MCMXXXVII” het diploma: „vir doctissimus et ornatus conditionibus adimpletis summos honores academicos et gradum doctoris medicinae honoris causa”, aan den eeredokter Joh. Kunz, vertegenwoordiger, o. m. in kampernoelie, conserven, chemische en cosmetische produkten,

Mededeelingen van het Bestuur

NIEUWE LEDEN:

A. BRAND JR, Artis te Amsterdam.

J. J. M. VAN GORP te Tilburg.

H. J. A. TER WEE, *Secr.*

5. Voorzover middelen, als b.v. levensmiddelen, voedsel, middelen ter verzorging van het lichaam (middelen tot reiniging, tot onderhoud, kleuren of verfraaien der huid, van het haar, der nagels of der mondholte), ontsmettingsmiddelen ook als geneesmiddelen moeten dienen, vallen zij onder deze bekendmaking.

II. Het wordt eveneens als reclame beschouwd, wanneer in aankondigingen of aanprijzingen naar drukwerk of andere mededeelingen, die een in deze bekendmaking vernoemde reclame bevat of vertegenwoordigt, wordt verwezen.

II - OMSCHRIJVING DER RECLAME

Verboden Reclame.

III. 1. Verboden wordt iedere verwarrend-stichtende aanprijzing.

2. Verwarring wordt voornamelijk gesticht wanneer:

a) valsche opgaven over de samenstelling van een middel of over de hoedanigheid van een voorwerp gedaan worden,

toegekend. Wanneer deze knappe zakenman het „doctor honoris causa” aan zijn firmanaam wou verbinden en in dien zin een verzoek richtte tot het bureau van het handelsregister te Bern, werd dit afgewezen. Het werd hem zelfs niet toegestaan de firma te laten inschrijven onder den bijgevoegden titel „Dr. h.c. USA”, daar dit deel niet kon erkend worden, ofschoon de aanvrager deed opmerken, dat duizenden in Zwitserland levende academici, geneesheeren, tandartsen en chiropraktikers buitenlandsche, namelijk Amerikaansche dokterstitels voerden en hij zijn diploma door streng wetenschappelijke dissertatie verworven had. Het ging daarbij niet op, hem als fabrikant en producent dit recht te ontzeggen. Daarop kwam het tot een

b) aan middelen, voorwerpen, handelingen of behandelingen werkingen toegekend worden, die boven hun werkelijke waarde liggen, verkeerdelijk den indruk wekken dat een goed gevolg normaal en met zekerheid of naar alle waarschijnlijkheid mag verwacht worden of verkeerdelijk een goed gevolg door een en dezelfde wijze van gebruiken voor ziekten van verschillende aard, in het vooruitzicht gesteld wordt,

c) over voorbereiding, machtiging of goede uitslagen door den propagandist of door de voor hem werkende personen verwarringsstichtende opgaven gedaan worden,

d) verkeerdelijk, bijzonder door onderschoven personen, den indruk gewekt wordt, dat de reclame onbaatzuchtig gevoerd wordt.

IV. 1. Verboden is verder een reclame:

- a) voor een behandeling die niet op eigen waarneming berust (behandeling van verre),
- b) met opgaven die angstgevoelens, bijzonder door verwijzing naar levensgevaarlijke of andere opwinding bezorgende toestanden of verschijnselen, opwekken en daardoor verontrusten,
- c) met prijsvermelding,
- d) met teksten voor zelfbehandeling en teksten voor behandeling van dieren,
- e) in tijdschriften voor leeken,
- f) met opgaven als „geneeskun-

dig aanbevolen”, „geneeskundig onderzocht”, voor zoover zich de reclame tot leeken richt,

g) met opgaven als „bij uithlijven der gevolgen geld terug!”

h) met reclamevoorstellen aan leeken,

i) door huisbezoek bij leeken,

k) voor kinderen.

2. De publiciteitsraad van het Deutsche bedrijfsleven kan prijsvermelding, opgaven als „geneeskundig aanbevolen”, reclamevoorstellen aan leeken, huisbezoek bij leeken en reclame voor kinderen in bijzondere gevallen uitzonderlijk en tijdelijk toegestaan.

Tot Vakkringen beperkte Reclame.

V. 1. Voor de hierna vermelde middelen, voorwerpen, handelingen en behandelingen mag alleen bij geneesheeren, tandartsen, apothekers, dierenartsen en bij personen, die in deze middelen en voorwerpen geoorloofden handel drijven, alsook in beroepstijdschriften, die zich tot genoemde beroepskringen richten, reclame gemaakt worden;

Middelen, voorwerpen, handelingen en behandelingen,

a) die alleen op geneeskundig, tandheelkundig of diergeneeskundig voorschrift mogen afgegeven worden,

b) die bestemd zijn ter voorkoming, leniging of afbreking der navolgende ziekten of ter ophef-

ping van hun begeleidingsverschijnselen:

boosaardige gezwellen, besmettelijke ziekten die moeten aangegeven worden, erfelijke ziekten, ernstige ziekten van hart en nieren, diabetes.

c) die bestemd zijn ter voorkoming, leniging of afbreking der navolgende dierenziekten:

dierenziekten, genoemd in de Veeziektenwet van 26-6-1909, aanschaffen van met ziektekiemen besmette huisdieren, aanstekelijke scheidekatarrh van runderen en paarden (onontvankelijkheid, onvermogen tot dracht), lamheid (septisch-pyemische gewrichtsontsteking) van jonge dieren, bijzonder van veulens, kalveren en lammeren, buikloop (aanstekelijke buikloop) van jonge dieren, bijzonder van kalveren, varkens en kuikens, uier-bakteriënfecie, koliek der paarden.

2. Voor de in onder 1 genoemde vakkringen is de publiciteit beperkt tot

a) slaapmiddelen en slaapmiddelen bevattende bereidingen,

b) broomverbindingen en hare bereidingen,

c) dimethylamino - phenyldimethyl-pyrazolon en zijne verbindingen, alsmede bereidingen dezer stoffen,

d) jodium en jodiumverbindingen, alsmede deze stoffen bevattende voortbrengselen,

e) middelen en voorwerpen, wier

proces met het „Bundesgericht”, dat hem op 17 December 1941 eenparig het recht ontkende, zijn titel aan den firmanaam toe te voegen.

Het bureau van het handelsregister steunde zich op art. 38, par. 1, der handelsregisterverordening, dat een inlassching echt moet zijn, en tot geenerlei verwarring aanleiding mag geven, dat zij geen openbaar belang mag schaden, waarom, bij wetenschappelijke beroepssoorten waarmede het openbaar belang ten zeerste geëind is, aan een firmastichting een bijzonder strengen maatstaf is aan te leggen. De inlassching werd geweigerd, omdat daardoor de firma-echtheid gekwetst kon worden, zelfs als een getuigschrift met openbaar belang zou voorliggen. Door het Bondsgerechtshof

was te onderzoeken, niet of een aanvrager tot het voeren van een doctor-honoris-causa-titel bevoegd is, maar of een titel, die naar Zwitsersche rechtsopvatting aan de gelijknamige onderscheiding niet beantwoordt, in het handelsregister kan opgenomen worden. Is dit bij bedoelden titel het geval? De Amerikaansche hoogeschool, die het diploma heeft toegekend, is noch bij het gezondheidsministerie noch bij de Berner universiteit bekend. Naar de eigenschappen van den aanvrager te oordeelen, schijnt het maar twijfelachtig, of de Fredericia-universiteit wel een ernstige instelling is. De aanvrager werd reeds vroeger wegens bedrog tot 3½ jaar tuchthuisstraf veroordeeld wegens overtreding der gezondheidswet en der voorschriften op den handel in genees-

middelen tot een aanzienlijke geldboete. — Dat is de „vir ornaticissimus” aan wien de Fredericia een doctor-honoris-causa-titel verleende!!!

Het bondsgerechtshof was van oordeel dat tegen dusdanige personen streng moet worden opgetreden daar het gebruik voor handelsdoeleinden van zulk een titel valsche veronderstellingen bij het publiek zou kunnen opwekken. Dan blijft nog de waarde van het diploma. Indien deze diploma's niet van dezelfde waarde zijn als de gewone rechtsgeldige, moeten deze onvoorwaardelijk voor naam-aanwending eener firma afgewezen worden. Door het gerechtshof worden zij niet erkend, dus zijn zij in strijd met het openbaar belang.

Orde der Geneesheeren 15-4-'42.

werking geheel of ten deele tot radium of andere radio-aktieve stoffen kan teruggevoerd worden, f) vermageringsmiddelen die boriumverbindingen bevatten,

g) middelen voor volledige erekte, sexueel-krachtgevendende middelen, middelen tot versteviging der borsten,

h) mannelijke en vrouwelijke geslachtshormonen, plantenstoffen en synthetische of halfsynthetische stoffen met de werking dezer hormonen, hypophysaire-voorkwabsklier-hormonen, alsmede bereidingen die voornoemde stoffen bevatten.

3. Voor de onder 1b en 2 genoemde middelen enz., voor zoover zij niet op recept voorgeschreven dienen te worden, mag ook door heilpraktiker en in hun officieel toegelaten beroepstijdschriften, reclame gemaakt worden.

4. Voor de onder 1a en 2 genoemde middelen enz. mag ook bij tandartsen en in hun beroepstijdschriften reclame gemaakt worden, voor zoover die middelen voor hun beroepsuitoefening bevorderlijk zijn.

VI. 1. Voor de navermelde middelen, voorwerpen handelingen en behandelingen mag alleen bij geneesheeren, apothekers en personen, die met zulke middelen of voorwerpen een geoorloofden handel drijven, alsmede in hun beroepstijdschriften, die zich tot die beroepskringen richten, reclame gemaakt worden.

a) tot genezing of leniging van geslachtsziekten,

b) tot genezing of leniging van ziekten of pijnen der geslachtsorganen,

c) ter voorkoming of afbreking van zwangerschap bij menschen.

2. Reclame voor middelen, voorwerpen, handelingen of behandelingen, die het voorkomen of afbreken van zwangerschap bij menschen tot doel hebben, alsmede voor middelen die tot het spoelen der scheede en andere middelen en voorwerpen, die voor het inplaatsen in de vrouwelijke scheede bestemd zijn, is onderworpen aan een speciale toelating van den publiciteitsraad van het Deutsche bedrijfsleven.

3. De par. 194, nrs. 3 en 3a, 219 van het Rijksstrafwetboek, par. 14 van de wet ter voorkoming van

erfelijke nawoekering van 14-7-1933 in de verordening der wet van 26-6-1935 en de par. 7 en 11 der wet tot bestrijding der geslachtsziekten van 18-2-1927 blijven onveranderd.

Uitzonderingen op art. V en VI.

VII. In uitzondering op art. V en VI mag zonder beperking voor gelijk welken bepaalden personenkring reclame gemaakt worden:

a) voor geneeskundige bladen, kuuroorden en kuurinstellingen voor bij art. V, 1 b en VI, 1b genoemde ziekten,

b) voor diëtlevensmiddelen voor diabetici, alsmede met opgave „ter ondersteuning der behandeling van diabetici” bij hiertoe geëigende middelen,

c) voor natuurlijke geneeskrachtige wateren, wier werking geheel of ten deele tot radium- of radio-aktieve stoffen teruggevoerd wordt, of natuurlijke geneeskrachtige wateren voor nierziekten,

d) voor bereidingen voor een van overheidswege bevolene krop-prophylaxie met iodium, voor zoover zich de reclame tot het gebied der krop beperkt; voor stoffen, alsmede bereidingen, die per Kg. niet meer dan 5 mg. iodium of iodiumverbinding bevatten, met uitzondering van iodiumhoudend keukenzout; voor zulke verbandstoffen, zeepen en middelen, die ter aanwending op de huid bestemd zijn en iodium of iodiumverbindingen bevatten met uitzondering van kropmiddelen of badtoevoegingen,

e) voor iodiumhoudende natuurvoortbrengselen (b.v. iodiumhoudende natuurgeneeskrachtige wateren, levertraan) en de daaruit voortkomende bereidingen. Uitzondering wordt gemaakt voor: blaaswier (*Fucus vesiculosus*), sponskool (*spongiae ustae*), zogenoemd bronzout uit natuurlijke geneeskrachtige wateren en de bereidingen dezer stof, voor zoover zij meer dan 5 mg. iodium of een iodiumverbinding per Kg. bevatten. Natuurlijke iodiumhoudende geneeskrachtige wateren, die meer dan 5 mg. iodium per liter bevatten, moeten bij overtappen, indien voor verzending bestemd, op het fleschetiket het op

een duidelijke manier opvallende opschrift dragen: „iodiumhoudend! alleen op geneeskundig advies te nemen!”

f) in reederijen en hun filialen, op zeeschepen, in vlieghavens en vliegtuigen voor zee- en luchtziektmiddelen, die aan een voorschrift onderhevig zijn (art. V, 1a) of slaapmiddelen en slaapmiddelen inhoudende bereidingen bevatten.

Opstellen van tot Beroepskringen beperkte Aanprijzing.

VIII. Alleen de voor bepaalde beroepskringen bestemde reclame (V en VI) mag niet zoo opgesteld worden, dat zij, evenals door ervaring, tot zelfbehandeling of tot behandeling door daarvoor niet wettelijk geroepen of gemachtigde personen kan leiden.

Dank- en Aanbevelingsbrieven, Beroepkundige Beoordeelingen.

IX. 1. Dank- en aanbevelingsbrieven en andere goedkeurende of aanbevelende meeningen mogen voor reclame niet aangewend worden. Ook met het getal van deze meeningen mag geen reclame gevoerd worden.

2. Beoordeelingen mogen alleen openbaar of kenbaar gemaakt worden, wanneer zij door wetenschappelijk of beroepkundig daartoe onderlegde personen gemachtigd zijn. Tezelfdertijd moeten naam en beroep van den deskundige, alsmede de dagtekening der voorlegging ter goedkeuring aangegeven worden.

3. Beoordeelingen of getuigenissen van buitenlanders mogen alleen met toestemming van den publiciteitsraad van het Deutsche bedrijfsleven als reclame aangewend worden.

4. Wordt naar literatuur verwezen of wordt een paragraaf uit die literatuur aangehaald, dan dient aangegeven of dit uittreksel op de kwestie in 't algemeen dan wel op de betreffende middelen, voorwerpen, handelingen of behandelingen in 't bijzonder betrekking heeft.

III - ANDERE BEPALINGEN
Beroepscommissie.

X. Bij den publiciteitsraad van het Deutsche bedrijfsleven wordt een commissie opgericht, wier leden door den voorzitter van den

publiciteitsraad van het Deutsche bedrijfsleven, met toestemming van den leider der Partijkansellarij, van den Rijksminister voor Binnenlandsche Zaken en den Rijksminister voor Economische Zaken, bijeengeroepen worden. Deze commissie beslist in gewichtige of twijfelachtige gevallen.

XI. De voorzitter van den publiciteitsraad van het Deutsche bedrijfsleven kan, met goedkeuring van den leider der Partijkansellarij, van den Rijksminister voor Binnenlandsche Zaken en den Rijksminister voor Economische Zaken, alsmede na advies van de commissie, uitzonderingen op de bepalingen van deze bekendmaking toestaan, of, buiten de bepalingen van deze bekendmaking om, de reclame die betrekking heeft op bepaalde ziekten, pijnen, lichamelijke gebreken of moeilijkheden, op bepaalde middelen, voorwerpen, handelingen of behandelingen, of bepaalde vormen van reclame van verdere voorwaarden afhankelijk maken en geheel of ten deele verbieden, of gebieden, dat een reclame hem vooraf ter goedkeuring voorgelegd wordt.

Inwerkingtreden, Termijnen.

XII. 1. Deze nieuwe verordening der 17. bekendmaking wordt den 1-10-1941 van kracht, ook in de nieuw ingeschakelde oostelijke gebieden. Tezelfdertijd vervalt de huidige verordening.

2. Voor kritiek vatbaar, bestaand reclamemateriaal dat op het oogeblik der verschijning van deze nieuwe verordening, met de bepalingen van art. IV, 1c, d, e, f, g en art. IX, 1 en 3 in strijd is en overigens niet aan advies moet onderworpen worden, kan een beëindigingstermijn, en voor aanduidingen, die op grond der nieuw verschenen bepalingen niet meer kunnen toegelaten worden, een veranderingstermijn verleend worden. Beide termijnen eindigen op 1-10-1941.

Berlijn den 25-7-1941

CLAES OF NICOLAAS TILLY ALS „UITVINDER” VAN DE HAARLEMMER OLIE

Uit oude maandbladen komen wij het volgende over de zoogen. uitvinder der Haarlemmer Olie te weten:

Claes Tilly was schoolmeester van beroep, hij was geboren te Leiden en werd op 9 Februari 1734 te Haarlem begraven. Waarschijnlijk meer vrijen tijd dan geld hebbende, verkocht hij tevens zooals zooveel van de lieden uit zijn tijd medicamenten tegen allerlei kwalen en gebreken. Waar de verkoop van kruiden, medicamenten, poeders, balsems, enz. aan onbevoegde personen verboden was, moest Claes Tilly in 1718 wegens overtreding van het daarop betrekking hebbend artikel van de keur voor het Collegium Medicum verschijnen. Hij wordt overtuigd „aan deze en gene medicamenten te hebben geleverd en verkocht”, maar verklaart van het bestaan der keuren niets geweten te hebben en kwam op de belofte, geen verdere „leveranties” meer te zullen doen, met een vermaning ditmaal vrij.

Wel verre van zich te houden aan zijn belofte en den verkoop van medicamenten te staken, legt hij zich voornamelijk toe op het maken en verkoopen van een geheimmiddel onder den naam van „Swavelbalsem”, als een specifiek middel tegen graveel en blaassteen. Kennende de vrees der lijdens zich aan een operatie te onderwerpen, kennende de vele klachten der geopereerden over het afloopen der urine uit de niet gesloten wonden, maakt Claes Tilly handig gebruik of liever gezegd misbruik van deze omstandigheden door den lijdens zijn balsem aan te bevelen als een specifiek en zeker middel tegen graveel en blaassteen alsook tegen andere kwalen. De macht en de kracht van de reclame waren ook hem reeds bekend, want door het uitstrooien van „brieffies” prijst hij zijn middel aan.

Een en ander is oorzaak dat hij

zich in 1723 wederom voor het Collegium heeft te verantwoorden, beschuldigd zijnde Bals. sulfuris en andere dingen te hebben verkocht. Hij wordt gestraft met een lichte boete van 3 gulden, daar het College gewoon was „zulke knapen voor d'eersten rijz zeer zagt te behandelen”.

Na deze boete direct voldaan te hebben wendt hij zich tot Burgemeesteren met verzoek toestemming of autorisatie te bekomen tot verkoop van zijn balsem. Een toestemming met het officieele stedelijk zegel zou een schitterend reclamemiddel opleveren. Het Collegie van Doctoren, Chirurgen en Apothekers wordt om advies gevraagd. Dit deelt o.m. mede: „dat het een volstreckte onwaereyd is, dat hij door ygen ervarentheyd d'eerste uytvinder van soude zijn nademaal het niet anders is als een zeer eenvoudigh ding, meer dan duysent jaeren bekent geweest”.

Ondanks dit zeer ongunstig luidend advies wordt hem mondeling mededeeling gedaan van toestemming tot verkoop uitsluitend ten zijnen huize.

In het volgend nummer hoop ik hierop nog terug te komen, mede in verband met het optreden van vele fabrikanten van de „Oprechte Haarlemmer Olie”.

ASCAL-CALQUINAL-HEPREX
zijn GENEESmiddelen

Fabrikanten: N. V. AMSTERDAMSCH E CHININEFABRIEK

P. 1199 1. Verantwoordelijk voor den geheelen inhoud: H. J. A. TER WEE te Amsterdam; Uitgever: H. J. PARIS, Keizersgracht 104, Amsterdam; Drukker: Drukkerij C. HAASBEEK, Alphen aan den Rijn - K 49.

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Maasstraat 72^A Amsterdam-Z.

Bestuur der Vereeniging: DR C. J. BRENKMAN, Arts te 's Gravenhage, Voorzitter, MR J. J. PLUGGE, Rechter te Utrecht, lid van het Dagelijksch Bestuur; MR H. B. DE BRUEYS TACK, Offic. v. Justitie b. d. Rechtbank te Alkmaar; DR PH. A. COPPENS, Apotheker Gem. Ziekenhuis, Bergweg, Rotterdam; MR P. FRIMA, Dir. Modelpolitievakschool te Hilversum; MEJ. E. H. HENGEVELD, Arts te Zwolle; N. KEULEMANS, Oud-Hoofd-Apotheker Binnengasthuis Amsterdam, te Hilversum; MR J. MOOLENBURGH, Kantonrechter te Middelburg; E. MIJNARENDS, Tandarts te Amsterdam; A. H. v. D. VELDE, Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid te 's Gravenhage; G. E. WINDEMÜLLER, Arts te Vaassen; H. J. A. TER WEE, Apotheker Wester-Gasthuis te Amsterdam, Secr.-Peningmeester-Redacteur.

Lidmaatschap der Vereeniging . . . f 3,—
Adres voor het opgeven v. Leden en Abonnés:
H. J. A. TER WEE - Maasstr. 72a - Amsterdam
Postgiro der Verg. 32237 - Gem. Giro K. 1672

H. J. PARIS
UITGEVER

Abonnement per jaar fr. p. p.
bij vooruitbetaling f 2.—
Administratie Maandblad, Keizersgracht 104 -
Amsterdam C. - Telef. 49122 - Postgiro 78536

KWAKZALVERIJ IN DE HEILGYMNASTIEK EN MASSAGE

SCHRIFTELIJKE
Opleiding!!

IN HET VAK DER
HEILGYMNASTIEK
EN
MASSAGE

AANMELDING...
GOEDE INKOMST...
LICHTE STUD...

IN 6 MAANDEN TIJD!!!

THEORETISCHE EN PRACTISCHE OPLEIDING
MEDISCH DIPLOMA VOOR MASSAGE, SPECIËL
IN HEILGYMNASTIEK.

DUUR VAN DEN CURSUS 6 MAANDEN, ECHT
BINNEN DEZEN TIJD REEDS MOGELIJK DE LEER-
PRODUCTIEF TE MAKEN!

EEN GOEDE BRON VAN INKOMSTEN!

CONDITIES:

HET RESULTAAT: ÉÉN DIPLOMA EN TWEE LINKERHANDEN!

Kwakzalverij op het Gebied van Heilgymnastiek en Massage

Reeds eerder zijn er in dit blad mededeelingen verschenen over minder gewenschte toestanden op bovenbedoelde gebieden en het heeft dan ook niet ontbroken aan pogingen, om hieraan te trachten een einde te maken. Het lijkt echter niet ongewenscht, hier nog eens op terug te komen nu er in zeer afzienbaren tijd een wettelijke regeling tot stand komt.

Bij besluit van den waarnemend Secretaris-Generaal van het Departement van Sociale Zaken van 6 Mei 1942, St.C. No. 87, zijn algemeene maatregelen in uitzicht gesteld voor de z.g. paramedische bedrijven, d.i. van Heilgymnastiek en Massage, Opticiens, Voetkundigen, e.a.m.. De uitvoeringsbesluiten zullen spoedig volgen.

Was dit noodig, zullen enkelen misschien nog vragen. Te hunner leering moge het volgende dienen.

In de dagbladen verschijnen geregeld annonces over opleiding tot masseur of masseuse, waarbij een zeer aantrekkelijk goed loonend beroep wordt voorgespiegeld. In dezen tijd vooral vliegen zeer velen hier in en offeren hun voor betere doeleinden meer noodige gelden. Ze krijgen na luttele maanden een mooi diploma, met allerlei fraaie onderteekeningen. Vooral met het woord „medisch”

Een „deskundige” kan uitsluitend het juiste gebruik van het juiste geneesmiddel beoordelen.

Afwijken van dezen regel kan zelfs levensgevaarlijk zijn.

Men raadplege hiervoor dus *steeds* een dokter.

wordt druk geschermd en zij worden na hoogstens 6 maanden van een zeer oppervlakkige theoretische opleiding op het mensdom losgelaten. Het behoeft wel geen betoog, dat dit misleiding is en dat deze beoefenaren met kwakzalvers op een lijn zijn te stellen. De opleiders zijn de eenigen die er profijt van trekken.

Zoo bezit ons landje dus vele honderden masseurs en masseuses die niet het geringste besef hebben van hun werk en hoogstens een beetje handgrepen hebben geleerd en er nu maar op los masseeren. Nu betreft dit nog masseurs, die een soort opleiding hebben genoten, doch een groot aantal is er, dat slechts schriftelijk is opgeleid met een enkele praktische les.

Tot onze spijt moet hieraan worden toegevoegd, dat ook vele medici het niet zoo nauw nemen met het aanraden van massagekrachten en, soms te goeder trouw doch ook wel uit onverschilligheid, aanraden, voor de een of andere afwijking zich maar te laten masseeren zonder zelf een behoorlijke aanwijzing te geven. De onbevoegden hebben hierdoor geheel vrij spel.

Er zal maar niet over gesproken worden wat er op het gebied van massage nog meer plaats heeft. De annonces van vrouwelijke massagekrachten, vaak met de bijvoeging jonge en met internationale ervaring, spreken voor den ingewijde voldoende.

Zoo zouden er nog meer voorbeelden aan te halen zijn, doch dit is niet noodig; men zal ook zoo wel willen gelooven, dat er op dit gebied een groote, onbehoorlijke en voor de volksgezondheid gevaarlijke chaos bestaat.

Het is dan ook jaren lang een wanhopigen strijd geweest voor de behoorlijk opgeleide heilgymnastenmasseurs — en hierbij mogen in de eerste plaats de leden van het Genootschap voor Heilgymnastiek en Massage en die met een zeer betrouwbaar buitenlandsch diploma, vooral Zweedsch diploma, genoemd worden — om

INHOUD

	Blz.
Kwakzalverij op het Gebied van Heilgymnastiek en Massage	30
Jaarverslag over 1941 Ter Wee	31
Rekening en Verantwoording over het jaar 1941	31
Het Vraagstuk der Geneesmiddelreclame (II)	32
Mededeelingen van het Bestuur	32
Surrogaat!	34
Rechtszaken	34

tegen deze uitwassen te vechten. Zij toch moesten concurreeren, na een moeilijke, vele jaren durende, studie, met bovenbedoelde elementen, waarbij zij bovendien nog werden beperkt door de verplichting, om slechts op medisch advies en onder medische controle hun vak te beoefenen. Dit laatste is nog eens wettelijk vastgelegd in 1938 door een aanvulling van artikel 1 van de Wet, regelende de uitoefening der geneeskunst.

Nu is dan, zooals gezegd, een regeling op komst en het zal eerstdaags mogelijk zijn het kaf van het koren te scheiden en dan is het onvermijdelijk, dat veel van dat kaf zeer verontwaardigd zal doen als het hiertoe gerekend wordt. Hun meer of minder mooi en duur betaald, vaak misleidend als „medisch” betiteld diploma, zal dan niet erkend worden.

Dit laatste nu is de reden, dat dit stukje verschijnt om de goedwillenden er op te wijzen, dat het noodig, ja zeer noodig, was, dat er aan deze chaos een einde kwam en nu met een wettelijke regeling opgetreden kan worden tegen de vele uitwassen, die er op dit paramedische terrein van de heilgymnastiek en massage bestaan.

DE TROMMEL

*Daar is wel veeltijds veel geluid,
Maar meest, dat niet metal beduid.*
Jan Luyken

*Laat dus de charletans maar kletsen,
Al hun „geleerdheid” is maar*
[zwetsen.
Pharmaceut

Het Vraagstuk der Geneesmiddelreclame

II.

1 - *Verduidelijking der Begrippen „Teksten voor Zelfbehandeling” en „Teksten voor Behandeling van Dieren.”*

In het Mei-nummer van ons Orgeaan publiceerden wij den tekst van de 17e bekendmaking van den Publiciteitsraad van het Duitseche Bedrijfsleven, gedateerd 25-7-1942. Onderstaand drukken wij een nadere beschrijving af van eenige onderdeelen ervan, even eens overgenomen uit de „Orde der Geneesheeren”.

In de nieuwe verordening der 17e bekendmaking van den publiciteitsraad voor het Duitseche bedrijfsleven van 25-7-1941 wordt in art. IV 1d, de publicatie van teksten voor zelfbehandeling en behandeling van dieren verboden. Om elken twijfel uit te sluiten geeft de publiciteitsraad deze verduidelijking:

Een tekst voor zelfbehandeling of behandeling van dieren, in den zin der genoemde verordening, is een reclametekst die:

1. de bedrijfsreclame voor bepaalde geneesmiddelen, voorwerpen, handelingen en behandelingen ten dienste staat,
2. zich tot personen wendt die

niet tot het behandelen van ziekten wettelijk bevoegd of gemachtigd zijn,

3. algemeene aanduidingen over ontstaan, wezen en behandeling van ziekten, uitleg van een bepaald geneeskundig systeem of een inhoudsopgave van geneeskundige aankondigingen der aanbevolen middelen of geneeskundige raadgevingen bevat, die met het gebruik der middelen enz. in geen rechtstreeksch verband staan.

Andere reclameteksten, voornamelijk de overbodige gebruiksaanwijzingen die doorgaans bij een geneesmiddel gevoegd worden, vallen dus niet onder dit bestek. Het is ook mogelijk de reclame voor verscheidene middelen samen te voegen zonder dat een behandelingstekst noodig is. Verder zal geen bezwaar kunnen worden gemaakt, wanneer buiten de gebruiksaanwijzing om, ook is aangegeven welk diët bij het gebruik er van moet gevolgd worden.

Niet toegelaten is het, algemeene voorschriften voor het afbreken van bepaalde moeilijkheden en voor het behoud der gezondheid te geven, die met het middel

testen. Zoodra dit enquête geordend is, zal het resultaat in het maandblad gepubliceerd worden; tenslotte werden uitvoerige gegevens verstrekt aan de Rijksrecherche centrale, welke zouden moeten dienen om een voor het geheele land uniforme bestrijding der kwakzalverij te verkrijgen.

Genoemde feiten bewijzen dat ons werk nog lang niet overbodig is, zoodat wij gelijk steeds het geval was, ook thans weer een beroep doen op de leden om ons ook in de komende jaren te blijven steunen, liefst door het werven van nieuwe leden en abonnées. Hoe grooter onze vereniging wordt, des te sterker zal de kracht zijn in den strijd welke zij heeft te voeren, en des te uitgebreider kan onze voorlichting zijn.

De Secretaris-Penningmeester,
H. J. A. TER WEE

Mededeelingen van het Bestuur

NIEUWE LEDEN:

Nederlandsche Vereeniging voor Voetverzorging te Amsterdam.

H. J. A. TER WEE, *Secr.*

enz. niets te maken hebben. Het is niet de taak der propagandisten, buiten het gebruik van hun middelen om, raad te geven met betrekking tot den geheelen gezondheidstoestand. Een dusdanigen raad kan tot wantoestanden aanleiding geven, doordat deze met de ervaring niet geheel overeenstemt maar willekeurig met de aanbeveling voor het middel enz. door den propagandist daaraan toegevoegd is.

De door een boekhandel te koop gestelde algemeene wetenschappelijke boeken met raadgevingen voor het behoud der gezondheid en voor eerste hulp in ziektegevallen worden door de bepalingen der 17e bekendmaking niet getroffen, voor zoover deze boeken niet als reclame voor bepaalde middelen dienen.

2 - *Verduidelijking van het begrip „Slaapmiddel”.*

In de nieuwe verordening der 17e bekendmaking van den publiciteitsraad van het Duitseche bedrijfsleven van 25-7-1941 wordt volgens art. V, 2a de reclame voor slaapmiddelen en slaapmiddelen bevattende bereidingen alleen tegenover geneesheeren, tandartsen, dierenartsen, heilpraktiker (voor deze laatsten alleen, in zoover deze middelen niet aan een voorschrift onderhevig zijn), tegenover apothekers of personen die in deze middelen geoorloofden handel drijven, foegestaan. Voor deze middelen mag ook alleen maar in beroepstijdschriften, die zich uitsluitend tot genoemde personen richten, reclame worden gemaakt. In de officieel toegelaten beroepstijdschriften, die zich tot heilpraktiker richten, mag alleen maar reclame gemaakt worden voor niet aan een voorschrift onderworpen slaapmiddelen bevattende bereidingen.

Om allen twijfel weg te nemen maakt de publiciteitsraad hier-

Jaarverslag over 1941 (Vervolg)

de volksgezondheid gebracht, die de klacht aan het medisch tuchtcollege zou doorsturen;

wegens het houden van voordrachten voor leeken door een firma, handelend in elektrische toestellen, werd bij de justitie een bezwaarschrift ingediend. Toen later deze voordrachten werden veranderd in „openbare consulten” werd gewezen op de omstandigheid dat de te consulteren arts een handeling verrichtte welke niet geheel in overeenstemming was met de beroepseer; over het Instituut „Flora” met zijn talrijke filialen werden uitvoerige inlichtingen verstrekt aan de justitie, die tot een vervolging zouden kunnen leiden;

een enquête werd ingesteld onder de personen die voorkwamen op een door een firma als reclame-object gepubliceerde lijst met at-

JAARVERSLAG OVER 1941

Het jaar 1941 is weer voorbij. Hoeveel anders zou dit jaarverslag er uitzien als de omstandigheden normaal zouden zijn geweest. Immers op 1 Januari 1941 bestond onze vereniging 60 jaar, een feit dat zeker waard is gememoreerd te worden. Dienovereenkomstig had het bestuur in 1940 projecten gemaakt om deze gebeurtenis te herdenken door het organiseren van een „klein congres” op het gebied der kwakzalverij. Concepten van brieven die meesten uitgaan naar verschillende maatschappijen en verenigingen waren reeds klaar, toen de oorlog een streep door de rekening haalde. Besloten werd daarom deze herdenking uit te stellen tot een daartoe gunstiger tijdstip en alleen aan het maandblad van Januari 1941 een speciaal karakter te geven. Een veel grootter aantal exemplaren van dat nummer dan gewoonlijk werden gratis verspreid, terwijl in een speciale circulaire aan de dag- en weekbladen op dit jubileum werd gewezen. Tot onze voldoening werd hieraan de noodige aandacht geschonken, soms zelfs onder gelijktijdigen afdruk van de plaat die de heer L. J. Jordaan voor dit heuglijk feit had ontworpen. Op deze plaats wil ik de betreffende bladen danken voor hun medewerking.

In het afgelopen jaar mochten wij verder grooten steun onder vinden van de Nationale Federatie „Het Wit-Gele Kruis”. Door propaganda voor onze vereniging in haar maandblad en onder de besturen der aangesloten provinciale en plaatselijke verenigingen, mochten wij een welkome aanwas van nieuwe leden boeken. Ook verschillende provinciale verenigingen van „Het Groene Kruis” brachten op hun jaarvergaderingen de bestrijding der kwakzalverij naar voren en spoorden hun leden aan tot het aanbinden van den strijd op dit gebied. Verder werd door medewerking van de afdelingsbesturen van de Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde een aantal tandartsen als lid onzer vereniging ingeschreven. Om dit contact te verstevigen werd onder de kandidaten voor ons bestuur een tandarts opgenomen.

Een en ander had tot gevolg dat het ledental onzer vereniging steeg van 761 op 1 Januari 1941 tot 814 op 1 Januari 1942, terwijl ook het aantal abonnees niet onbelangrijk toenam. Dit is een feit dat ons dankbaar stemt, zij het ook dat papierschaarschte ons verhindert aan plannen tot effectiever bestrijding uitvoering te geven. Mede door deze bezuiniging moest in den loop van dit jaar de omvang van eenige num-

mers van ons orgaan teruggebracht worden van 8 op 6 pagina's. De telkens weer verrassend goede plaat in ieder Maandblad maakt dat men nieuwsgierig naar het blad uitziet. Met de publicatie van het Supplement op het boekje „De Kwakzalversmidelen, enz.” werd doorgegaan. Volgens de bijgevoegde rekening en verantwoording over 1941 sluiten wij het jaar met een voordeelig saldo.

Door het bedanken van de bestuursleden Mr G. van Itallie en Mr M. D. K. S. van Lier ontstond een tweetal vacatures, waarin door de Algemeene Vergadering werd voorzien door de verkiezing van Mr P. Frima en tandarts E. Mijnaerends. Tot ondervoorzitter werd gekozen het bestuurslid Mr J. J. Plugge.

In de Algemeene Vergadering werd in het huishoudelijk reglement een wijziging aangebracht om een eenvoudiger candidaatsstelling voor bestuursvacatures te verkrijgen.

Door de jurid. advis. werden behalve de gewone rechtskundige adviezen in samenwerking met het bestuur de volgende stappen ondernomen:

het kwakzalverachtig optreden van den leider van een „urologisch instituut” werd met de noodige gegevens ter kennis van den geneeskundigen inspecteur voor

REKENING EN VERANTWOORDING OVER HET JAAR 1941

ONTVANGSTEN		UITGAVEN	
Nederl. Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst	f 50.—	Redactie-Secretaris-Penningmeester	f 490.—
Nederl. Maatschappij ter Bevordering der Pharmacie	f 25.—	Bureaunkosten redactie en secretariaat	f 85.96
Nederl. Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde	f 25.—	Uitgave maandblad	f 1690.76
Afdeelingen der Ned. Mij. t. Bev. d. Geneeskunst en Departementen der Ned. Mij. t. Bev. d. Pharmacie	f 359.80	Contributie Groene Kruis	f 10.—
Contributie leden	f 2468.66	Vereveningsheffing	f 14.81
Abonnementen	f 176.30	Honorarium bijdragen maandblad	f 183.05
Verkocht 20 exemplaren „Kwakzalversmidelen”	f 27.99	Kaartsysteem en tentoonstellingsmateriaal	f 50.05
Rente	f 43.87	Boeken, drukwerk, abonnementen	f 50.68
Verkochte maandbladen	f 2.20	Onkosten bestuurs- en ledenvergaderingen	f 82.20
	f 3178.82	Innen contributie en abonnementsgeld	f 97.65
		Propaganda	f 99.48
		Jurid. adviezen	f 100.—
		Diversen	f 14.—
			f 2968.64
Het vorig voordeelig saldo op 31 December 1940 was	f 1041.50	Voordeelig saldo	f 210.18
Voordeelig saldo over het jaar 1941	f 210.18		f 3178.82
Voordeelig saldo per 31 December '41	f 1251.68		

w.g. DR J. W. BIRZA
w.g. DR M. G. NEURDENBURG

w.g. DR C. J. BRENKMAN
w.g. MR J. J. PLUGGE
w.g. H. J. A. TER WEE

mede bekend, dat de Rijksgezondheidsleider op voorstel van het Rijksgezondheidsambt het begrip „Slaapmiddel” als volgt uitlegt: Als slaapmiddel worden beschouwd, stoffen waardoor het mogelijk is den slaap voor korten of langeren tijd te doen intreden (slaapmiddelen in pharmacologische zin bedoeld).

Voor het meerendeel dezer middelen was de reclame, buiten de hiervóór genoemden personen-groep, tot nu toe verboden, daar een groot deel dezer middelen alleen tegen een geneeskundig voorschrift mocht afgegeven worden (Art. V, 1a).

De tot nu toe bekende slaapmiddelen, volgens hun chemischen structuur, zijn:

Derivaten van alcohol en aldehyden (trichlorisopropylalkohol), esters van carbaminzuren (trichloroethylurethan), ureum-derivaten (b.v. monobromisovalerianylureum, bromdiaethylacetylureum, allylisopropylacetylureum), zuuramiden (b.v. bromdiaethylacetamid, bromoethylisopropylacetamid), derivaten van hydantoïne, barbituurzuur-derivaten (b.v. diaethylbarbituurzuren), derivaten der sulfongroepen (b.v. diaethylsulfondimethylmethan), eenige derivaten van piperidine (diaethylpiperidion).

Deze stoffen vallen ook onder de verordening wanneer zij in bereidingen met andere geneesmiddelen maar voor andere doeleinden, b.v. pijnverdooving, moeten dienen. Stoffen die alleen een zekere kalmeerende werking kunnen uitoefenen, zooals hop en valeriana, zullen door deze bepalingen niet getroffen worden. De reclame blijft dus, ook tegenover leeken, vrij.

Verder gelden de volgende uitzonderingen:

Voor zoover slaapmiddelen, b.v. in pijnverdoovende bereidingen, voor de beroepsuitoefening van tandartsen bevorderlijk zijn, mag zich de reclame ook tot hen richten (art. V, 4).

De reclame voor zee- en luchtziektmiddelen, die slaapmiddelen bevatten, is in de reederijen en hun filialen, op zeeschepen, in vlieghavens en vliegtuigen toegelaten art. VII, f).

3 - *Verduidelijking der begrippen „Ernstige Hart- en Nierziekten”.*

In de nieuwe verordening der 17e bekendmaking van den publiciteitsraad van het Deutsche bedrijfsleven van 25-7-1941 wordt, volgens art. V, 1b, de reclame, voor middelen, voorwerpen, handelingen en behandelingen ter voorkoming leniging of afbreken van ernstige hart- en nierziekten of ter wegneming van de begeleidingsverschijnselen alleen voor geneesheeren, heilpraktiker (voor deze laatsten alleen, voor zoover deze middelen niet aan een voorschrift onderhevig zijn), voor apothekers en personen, die met deze middelen enz. geoorloofden handel drijven, alsmede in beroepstijdschriften, toegelaten en alleen die reclame die zich tot de genoemde beroepskringen richt.

Om allen twijfel uit te sluiten maakt de publiciteitsraad hierdoor bekend dat de Rijksgezondheidsleider op voorstel van het Rijksgezondheidsambt, de begrippen „ernstige hart- en nierziekten” als volgt uitlegt:

Ernstige hartziekten zijn:

Alle acute of chronische ziekten der hartspieren, der hartkleppen, der hartvoedende vaten (kransvaten), van het prikkelingssysteem, van het hartvlies en van het hartzakje. Daaraan gelijk zijn de ziekteoorzaken.

Dientengevolge vallen daaronder b.v.:

Ontstekingen van het hart, ontstekingen en andere veranderingen van het hartvlies, hartspierontsteking, hartspierzwakte, hartvergroting, onregelmatigheden van den hartslag (polsslagen), hartkransverkalking.

Als begeleidingsverschijnselen in den geest dezer bepaling zijn alleen de typische begeleidingsverschijnselen van deze ziekten in acht te nemen. Van deze moeten volgende als voorbeeld genoemd worden:

Hartzwakte (b.v. bij infectieziekten, bij bloeddrukverhooging enz.) benauwdheid, blauwzucht (cyanose), longstuwung (stuwingsbronchitis), leverzwelling, waterzuchtige zwellingen (oedemen) der huid, beenen enz., hartasthma, hartbeklemming (angina pectoris).

Ernstige nierziekten zijn:

Alle acute en chronische ziekten der nierweefselen (d.i. aan de nieren zelf) en de zware ziekten van het nierbekken,

Hieronder vallen b.v.: de een- en tweezijdige ziekte van het parenchym (nephritiden), de kytische ontaardingen der nieren, niergezwellen, nierkwalen tijdens de zwangerschap; ziekten van het nierbekken: nierbekkettering en steenen in het nierbekken, nierbekkengezwellen, nierbekkentuberculose, nierbekkenverwijding.

Als begeleidingsverschijnselen in den geest dezer bepaling zijn wederom alleen de typische begeleidingsverschijnselen te verstaan: d.i. bloeddrukverhooging tijdens het verloop der nierziekten, urinevergiftiging (gaat gepaard met hoofdpijn, braken, verdooving, gezichtsstoringsen, buikloop, enz.), urineophouden (anurie) en waterzuchtige zwellingen, voor zoover deze laatsten gevolgen van nierziekten zijn.

Daarentegen moet de reclame voor middelen tegen zenuwstoringsen van het hart en zenuwachtige hartkloppingen, moeilijkheden van den meest geruststellenden aard, door deze bepaling niet beperkt worden.

Ook lichtere ontstekingen (katarren) van het nierbekken worden uitgezonderd van de beperkingen dezer verordening.

Evenzoo mag bij leeken nog alleen voor middelen tegen de zoon even genoemde lichtere ziekten reclame gemaakt worden. Een algemeen gehouden aanbeveling voor middelen zooals „tegen hartziekten”, „storingsen der nieren” enz. is verboden, evenzoo de algemeene aanduiding als „hartmiddel”, „hartthee”, „nienthee” enz.

Aanduidingen als „urinebevoorrend”, „tot bedaring van het hart” en dergelijke zijn, voor de hiertoe geëigende middelen, ook verder toegelaten.

4 - *Het Gebruik van Beoordeelingen in de Geneesmiddelen-aankondiging.*

In art. IX, 2 der nieuwe verordening der 17e bekendmaking wordt bepaald dat beoordeelingen alleen mogen gepubliceerd of aan-

gehaald worden, als zij door wetenschappelijk of vakkundig hier-toe bevoegde personen gemachtigd zijn.

De beslissing, of een goedkeuring die aan de bepalingen van art. IX, 2 der 17. bekendmaking beantwoordt hangt af van den publiciteitsraad. Op verlangen kan de propagandist de bewijzen aan den publiciteitsraad voorleggen, dat de beoordeeler een wetenschappelijk of vakkundig beslagen persoon is. Het beoordeelen moet in het beroepskader van den onderteekenaar blijven. Het oordeel van een chemicus b.v. moet zich tot de herkomst, uiterlijk, de samenstelling van het middel en dergelijke beperken, het mag zich nochtans niet met de gevolgen van het gebruik bezighouden. Evenzoo kan een oordeel over de werking van een dierengeneesmiddel alleen door een dierenarts goedgekeurd worden. Daarentegen kan het andere personen, die zich met dieren inlaten, b.v. veehouders, hoe waardevol hun beoordeelingen ook mogen zijn, niet toegestaan worden hun beoordeelingen als vakkundig bevoegden te onderteekenen.

Surrogaat!

Is het u niet opgevallen dat, ondanks de distributie en het niet meer voorhanden zijn van vele kruiden, er nog geen enkele kwakzalver het in zijn uitgeslagen brein kreeg een bijzonder surrogaat samen te stellen waardoor het orginee in de schaduw komt te staan. Wat zou het aardig zijn indien u 's morgens na het nuttigen van uw kopje surrogaat het volgende bij uw ochtendcorrespondentie vond:

Extra mededeeling van het laboratorium van het Kruideninstituut „AROLF”

„Na moeitevolle onderzoekingen is ons laboratorium er in geslaagd een uitstekend surrogaat samen te stellen, die onze combinatie A.X. 234 verre overtreft.

A.X. 234 was ons met recht beroemde middel tegen

Opgeblazenheid van den buik, in het bijzonder, terwijl het met groot succes werd aangewend bij *Eeltzweeren, Maagaandoeningen, Nare dagen.*

Dit waren per slot maar vier dingen!!!!

Maar nu onze Surrogaat combinatie!!!

Te veel om op te noemen. We zijn er daarom toe overgegaan aan een ieder die ziek is en verlangend is beter te worden een boek te sturen.

Dank zij een door ons ontdekt systeem kunt u uw ziekte onmiddellijk terug vinden. *Ook Uw Ziekte!!!!*

GENEZEN MET DE SURROGAAT COMBINATIE!!!!

Schrijf nog heden een postwissel ten bedrage van f 10.— en u ont-

RECHTSZAKEN

KRUIDENDOKTER VOOR DE RECHTBANK

In hooger beroep heeft voor de rechtbank te Groningen terecht gestaan een 53-jarige kruidenhandelaar, aldaar, die wegens overtreding van de Wet op de geneeskunde door den kantonrechter was veroordeeld tot f 150 boete subs. 50 dagen hechtenis. Aanleiding tot deze vervolging is geweest het overlijden in het Academisch Ziekenhuis te Groningen van een maaglijder, die op aanraden van verdachte diens kruiden heeft gebruikt. Drie getuigen verklaarden voor de rechtbank, dat zij op aanraden van andere gebruikers in een fleschje urine hadden meegenomen; verdachte had dit eerst bekeken en hun daarna megedeeld, wat zij wel mochten eten en welk voedsel zij niet mochten gebruiken; hij had vervolgens de kruiden verkocht tegen f 1.25 per pakje.

Verdachte ontkende urine-onderzoek te hebben verricht en di-eet te hebben voorgeschreven of andere aanwijzingen te hebben gegeven. Hij gaf geen medische

Op de wonderverhalen van kwakzalversgenezingen passemen de volgende regelen van Anna Roemer Visser toe:

„t Zijn sprookjes om daarmee [den tijd wat te verdrijven Van kinders, malle luy en suffice [oude wijven”.

vangt een surrogaat combinatie

Met als Gratis Premie het Boekwerk getiteld:

SURROGAAT IN DIENST VAN HET MENSCHDOM.

Och, hoevelen zullen deze mededeeling als waarheid aanvaarden en naar het postkantoor stappen om daar een postwissel te schrijven ten name van het kruiden instituut „Arolf”.

Om opnieuw tot de ontdekking te komen: *bedrogen!!*

Wanneer zullen ze wijzer worden??

adviezen en bepaalde zich uitsluitend tot verkoop der kruiden, hetgeen bij de wet is geoorloofd.

De officier van Justitie achtte echter het ten laste gelegde bewezen en eischte bevestiging van het vonnis.

De verdediger mr Breukelaar vroeg vrijspraak, subs. een lichtere straf en teruggave van de 395 pakjes kruiden en 272 pakjes zout, die de politie in beslag had genomen, omdat, naar pleiters meening, dit beslag niet gewettigd zou zijn. *Handelsblad.*

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Maasstraat 72^A Amsterdam-Z.

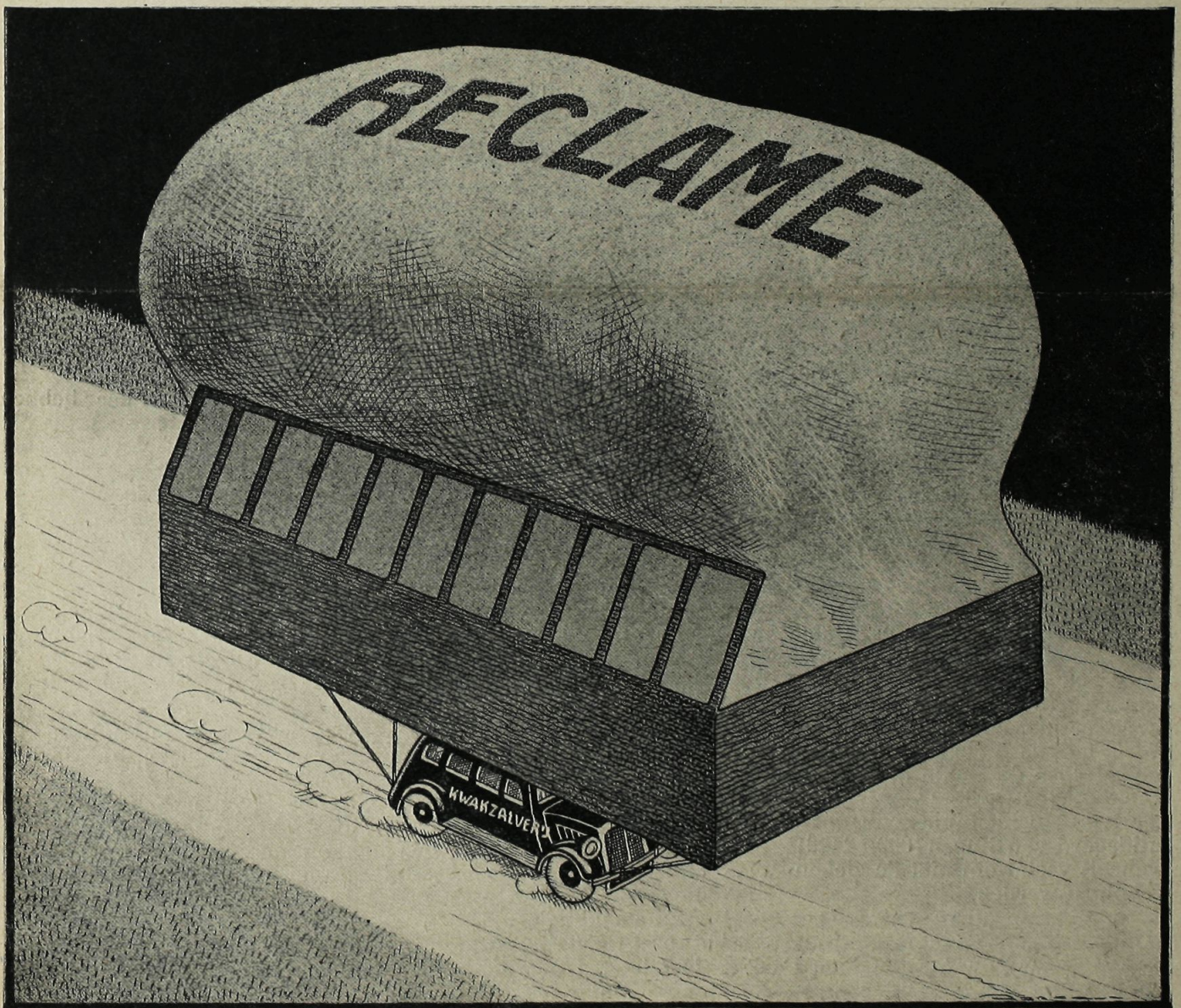
Bestuur der Vereeniging: DR C. J. BRENKMAN, Arts te 's Gravenhage, Voorzitter, MR J. J. PLUGGE, Rechter te Utrecht, lid van het Dagelijksch Bestuur; MR H. B. DE BRUEYS TACK, Offic. v. Justitie b. d. Rechtbank te Alkmaar; DR PH. A. COPPENS, Apotheker Gem. Ziekenhuis, Bergweg, Rotterdam; MR P. FRIMA, Dir. Modelpolitievakschool te Hilversum; Mej. E. H. HENGEVELD, Arts te Zwolle; N. KEULEMANS, Oud-Hoofd-Apotheker Binnengasthuis Amsterdam, te Hilversum; MR J. MOOLENBURGH, Kantonrechter te Middelburg; E. MIJNARENDS, Tandarts te Amsterdam; A. H. v. d. VELDE, Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid te 's Gravenhage; G. E. WINDEMÜLLER, Arts te Vaassen; H. J. A. TER WEE, Apotheker Wester-Gasthuis te Amsterdam, Secr.-Peningmeester-Redacteur.

Lidmaatschap der Vereeniging . . . f 3.—
Adres voor het opgeven v. Leden en Abonnés:
H. J. A. TER WEE - Maasstr. 72a - Amsterdam
Postgiro der Verg. 32237 - Gem. Giro K. 1672

H. J. PARIS
UITGEVER

Abonnement per jaar fr. p. p.
bij vooruitbetaling f 2.—
Administratie Maandblad, Keizersgracht 104 -
Amsterdam C. - Telef. 49122 - Postgiro 78536

HET VRAAGSTUK DER RECLAME IN DE KWAKZALVERIJ

HET VOERTUIG EN ZIJN GANGMAKER

Bij de Plaat

De artikelen in de beide vorige nummers over „Het vraagstuk der geneesmiddelreclame” hebben onzen teekenaar aanleiding gegeven tot de rake tekening die dit nummer siert.

De opgeblazen reclame voor de geneesmiddelen en kwakzalversmiddelen, die zeer kostbaar is en door het publiek dubbel en dwars betaald moet worden, staat maar al te dikwijls in geen verhouding tot de werkelijke afmeting van het middel.

Eén karakteristiek verschilpunt is

er tusschen de reclame en de gasballon, n.l. prikt men deze laatste flink aan, dan zal door het lek de energie ontsnappen en de motor tot rust komen.

Zoover zijn wij jammer genoeg niet met de reclame. Wordt deze blootgesteld aan onze aanvallen, dan zal het resultaat niet zoo vernietigend zijn. Wel hopen wij dat in de naaste toekomst de zoo hoognoodige verandering zal komen, waarop wij zoo dikwijls aandringen en die controle van te voren van *alle* te plaatsen advertentie's en te verspreiden drukwerken verplicht zal stellen.

INHOUD

	Blz.
Bij de plaat	36
Het Klooster in dienst der Kwakzalverij	
H. J. A. Ter Wee	36
Bestuursmededeelingen	37
Het Wonder	38
Beschouwingen I	
G. E. Windemuller	38
Signatuurleer	39
Vóór 50 jaren	40

HET KLOOSTER IN DIENST DER KWAKZALVERIJ

Lezers van ons blad hebben in den loop der jaren reeds veel te lezen gekregen over de rol die het geloof speelt in de geneeskunde en in de kwakzalverij. Bij de bestudeering der geschiedenis van de geneeskunde merken we in de middeleeuwen in Europa als eerste periode op die der zoogen. *kloostergeneeskunde*. In de kloosters werd toentertijde door de kloosterlingen een studie gemaakt van de geneeskunde, beschreven in oude geschriften van Grieksche of Romeinsche oorsprong. Zij waren toch de eenigen, die deze folianten konden lezen en vertalen. Ook werden door hen nieuwe geneesmiddelen gewonnen door gebruikmaking van inheemsche geneeskruiden, waarbij vele elementen uit volksgeneeskunst en bijgeloof werden overgenomen. Op deze wijze werd ondanks de vele onvolkomenheden de zoogen. *kloostergeneeskunde* de schakel tusschen die der oudheid (Hippocrates, Aristoteles, Plinius, Galenus) en die welke onderwezen werd aan de diverse medische scholen (Salerno, Montpellier) en later de hoogeschole. Wel werd toen een goede grondslag gelegd voor de studie der kruidkunde. Vele kloosters bezaten uitgebreide kruidentuinen (Abdis Hildegard von Bingen 1099—1179) waaruit veelal om niet de zieken geholpen werden.

In sommige gevallen werden deze kruiden verwerkt in eigen producten, waardoor dan het klooster een wereldnaam kon krijgen b.v. Benedictine en Chartreuse. Deze producten kan men niet

direct tot de geneesmiddelen rekenen, maar de oorsprong is toch te vinden in het stoken van alcohol over zelf gekweekte kruiden.

Van dezen tijd dateert de roep dat kloosterlingen en geestelijken beter dan anderen geneesmiddelen zouden kunnen samenstellen en kruiden zouden kunnen kweken. Ongetwijfeld heeft hiertoe ook het feit bijgedragen, dat het in de afgelopen eeuwen ook veelal de kloosterlingen waren, nonnen zoowel als broeders, die hun klooster of zichzelf beschikbaar stelden voor de verpleging van zieken of gewonden. Bij de uitbreiding der wetenschap gedurende de vorige eeuw, door de grootere kennis van de chemie der delfstoffen en werkzame bestanddeelen der geneeskruiden die steeds grootere eischen stelde aan de laboratoria der onderzoekers, is de *kloostergeneeskunde* wel geheel overbodig geworden. Speculerend op dit geloof in het meesterschap op geneeskundig gebied hebben verschillende geestelijken en ook godsdienstige instellingen zich begeven op het glibberige, duistere pad der geneesmiddelfabricatie, kruidenhandel en daaruit voortvloeiend de reclame ervoor. Behalve deze „geestelijke” vaders van deze „geneesmiddelen” treffen wij ook vele andere aan, die misbruik maken van het godsdienstig gevoel van het publiek.

Als het sprekendste voorbeeld van deze laatste groep wil ik hier noemen de *Abdisiroop* en *Kloosterbalsem*. Deze middelen zouden afkomstig zijn van het Klooster

Santa Paulo te Carthagena. Ondanks de vele pogingen door onze Vereeniging in het werk gesteld is het niet mogen gelukken om dit klooster op te sporen. Men spreekt wel eens van luchtkasteelen, maar hier zou de uitdrukking „*luchtklooster*” op zijn plaats zijn. Eén van de meest bekende geestelijken-kwakzalvers van de laatste 50 jaren is Pastoor Heumann. Men behoeft slechts het boekje dat tegenwoordig over zijn middelen verschijnt, door te zien om te constateeren dat hier van kwakzalverij sprake is. Meer dan eens hebben wij hierover geschreven, zoodat ik er thans niet verder op in wil gaan.

Wel wil ik het dezen keer hebben over een geestelijke inrichting die de Kwakzalverij beoefent n.l. het „*Klooster St. Jozef*” te Azelo, Post Zeunderen bij Almelo.

De fraters van deze instelling verspreiden een drukwerkje dat ons ter kennis werd gebracht en waardoor wij er opmerkzaam gemaakt werden. Dit drukwerkje: „*Prospectus der kloosterproducten van de fraters van Huize St. Jozef*” begint met de volgende inleiding:

„Wij hebben de eer, U een lijst van onze producten aan te bieden.

„Het is U zeker bekend, dat er in de kloosters ten allen tijde „plantkundigen geweest zijn, die „graag hun kennis in dienst van „de maatschappij hebben gesteld. „Onze lijst wil U bekend maken „met enkele producten, die door „voortreffelijke kenners van planten en mineralen bereid zijn. De „ouderdom van de recepten, de „kwaliteit van de gebruikte plan-

„ten en materialen, alsook de „nauwkeurige bereiding, geven „U de zekerheid, van de hoge „waarde van onze producten.” In dit drukwerkje werden de volgende kloostermiddelen beschreven:

Arquebuse: zuiver gedistilleerde medicinale Alpenkruiden. Te gebruiken: voor uitnemende eetlust en goede spijsvertering; bij griep, verkoudheid, ontsteking der ademhalingsorganen; tegen overspanning, afmatting, aanvallen van duizeligheid, maagpijn en darmcatarrhe; bij onpasselijkheid, als de maag iets niet kan verdragen; voor de bereiding van een uitmuntende punch, als verfrisschende drank bij dorst en vermoeidheid (vooral op warme dagen); bij hoofdpijn.

(Voor dit laatste ademt men „Arquebuse” door de neus in, bevochtigt het voorhoofd met „Arquebuse”, of neemt men naar verkiezing „Arquebuse” verdund in).

Maristiner-likeur volgens opgave een echte *Klooster-Edellikeur*, zeer geschikt voor familiefeesten en als cadeaux voor een verjaardag.

Maristendrank, reeds 100 jaar wereldberoemd, een buitengewoon versterkend middel bij bloedarmoede, gebrek aan eetlust, bij ziekten van het beenderstelsel.

Tenslotte wordt een 16-tal mengsels aangekondigd als *kloosterkruidenthee no 1-15* tegen alle mogelijke met name genoemde ziekten. Kloosterkruidenthee no 16 bekleedt een aparte plaats, is n.l. „de alom geroemde Familie„thee; als dagelijkse drank bij het „ontbijt, ter verhooging van huise„lijke gezelligheid en voor feestel„lijke gelegenheden zeer aan te „bevelen.”

Nieuwsgierig naar de middelen, die door deze fraters „in dienst van de maatschappij zijn gesteld”, vroegen wij toezending van 1 flesch Maristendrank à f 2.60 per flesch en 1 pakket kloosterkruidenthee tegen suikerziekte en 1 te gebruiken tegen griep en hoest, elk à raison van f 1.50. Het spijt ons te moeten mededeelen dat het bestaan van deze „wijd en zijd beroemde” drank ons geheel onbe-

kend was. Het middel bleek te bestaan uit een gele vloeistof met een sterk zure smaak en de geur naar citroen. Op het etiket stond te lezen: „Gezondheid is de grootste schat der menschheid”. „Gouden medaille Wereldtentoonstelling 1910”. „Eenig fabrikant Huize Castello Almelo”. Het geheel deed denken aan limonade, maar suiker of zoetmiddel was geheel afwezig. De droogrest bedroeg slechts ruim 2½ %, d.w.z. *per heele flesch* was aanwezig ± 20 g. *droge stof*. Hiervan was een zeer klein gedeelte calcium, gebonden aan fosforzuur, waarnaast nog vrij fosforzuur voorkwam.

De liefdadigheid van deze fraters om de zieken ter zijde te staan is na deze analyse door een zijdeur van het tooneel verdwenen en er blijft over het feit dat hier een bedrag van f 2.50 wordt gevraagd voor een oplossing van een zout, ter waarde van ± 10 cent. Mag dat zoo maar, vraagt men zich af in een tijd waarin de verkoop van snoep- of genotmiddelen tegen een veel te hooge prijs met strenge straffen wordt gestraft?

Met de kruiden is het al niet veel beter. Volgens de prospectus zouden „deze met de grootste nauwkeurigheid zijn samengesteld uit „giftvrije kruiden, welke, controleerbaar, in aparte zakjes verpakt zijn”.

Deze controle schijnt wel hinderlijk te zijn, want bij beide pakketten bevonden zich gedrukte briefjes met de mededeeling, dat „volgens de wensch van vele klanten, de kruiden reeds door elkaar gemengd zijn”. Wij hebben ons door deze handeling niet laten beïnvloeden en onze eigen „controle” toch uitgevoerd en wij constateerden de aanwezigheid in de suikerziekte - kloosterkruidenthee van:

graswortel, galappels, moerasroze-marijn, koriandervruchten, jeneverbessen, boschbessen, bladeren van kaasjeskruid, klein hoefblad en bramen;

in het middel tegen hoest en influenza:

cacaodoppen, venkelvruchten, kamille, lindebloesem, longkruid, de bloemen van vlier en klein hoefblad, de bladeren van berk en cereprijs.

Mededeelingen van het Bestuur

NIEUWE L

Dr. N. E. FATTON, *Apotheker te Delfzijl.*

H. J. A. TER WEE, *Secr.*

Gij ziet het lezer, het zijn weer de van ouds bekende waschlijsten van kruiden, waarvan de geneeskunde zich niet meer bedient of wel tegen geheel andere kwalen dan de hier genoemde.

Nieuws bracht het in het geheel niet. Trouwens, hadden wij dit te verwachten? Immers de prospectus spreekt over de „ouderdom” van de recepten. Dit mag misschien een aanbeveling zijn van een likeurtje; wij stellen echter hogere eischen aan een geneesmiddel, dan dat het een eeuwenoud recept is. Als wij even aan het ontwikkelingsstadium der medische wetenschap van eenige eeuwen terug denken, dan kan deze samenstelling ons zeker niet verwonderen.

Wat kan de suikerzieke verwachten bij het gebruik van dit middel? Niet veel goeds. *Van ook maar eenige invloed op de suikerziekte zal hier geen sprake zijn.* Evenals bij elk begin van een nieuwe therapie kan de patiënt een psychologische verbetering ondervinden; spoedig zal echter de waarde, of eigenlijk onwaarde van het middel blijken.

Baat het niet, het schaadt ook niet, zal men allicht denken. „Directe” schade zal men van het gebruik niet ondervinden, want giftige of sterkwerkende stoffen zijn niet aanwezig. „Indirecte” schade kan echter wel het gevolg zijn, zooals kort geleden nog bleek bij het gebruik van kruiden tegen suikerziekte, doordat de door den arts gegeven voorschriften niet opgevolgd werden.

Dit hadden de heeren fraters wel eens mogen bedenken, voor en aler zij zich begaven op een gebied, dat niet het hunne is. Willen zij kruiden kweken, goed, laten zij zich daarop toelagen en een ieder zal hen prijzen; dat zij evenwel deze kruiden als middel tegen ziekten onder het publiek brengen kunnen wij niet anders dan sterk afkeuren.

H. J. A. TER WEE

HET WONDER

Wonderdokter; wondermedicijn; wondernaam. Alles wonder!

Een wonder is ook dat er nog dui- zenden menschen in die wonde- ren gelooven. Met verwonderde gezichten staan ze te kijken naar hun lieve geldje dat op wonder- baarlijke manier in de zakken van de wonderdoeners belandt. Het wonderlijke van het geval is, dat het wonder practisch altijd wegblijft. En toch zijn de men- schen steeds te vangen voor HET WONDER.

U kent ze wel, van die menschen die breed uit gaan zitten om u wonderen te verhalen.

Wanneer het u niet aan moed ontbreekt, moet u ze eens tegen spreken. Vertel ze eens van de werkelijke wonderen die de me- dische wetenschap telkens ver- richt.

Vertel hen dat die wetenschap niet stil staat en de kwakzalverij wel! De ontdekking van het insu- line b.v. heeft al millioenen men- schen het leven gered. Daar staat tegenover de kwakzalverij met de variaties over een héél oud thema.

Gaat u verder, geef den dood- doener door te zeggen dat een werkelijk wondermiddel geen reclame noodig heeft doch voor- menderhand de wereld zoo over- overen.

Wijs eens op de wonderen van het sulfanilamid (Prontosil) en z'n derivaten. Ze zullen u beleefd laten uitpraten. Weet u wat ze denken? Wel, dat het allemaal doodgewoon is wat de officieele wetenschap doet, dat we daar toch niet zoo'n drukte voor hoeven te maken.

Nee, dan dat verhaal van mijn- heer de G., je weet wel, die bij wonderdokter Hang-Wang ge- nezing vond...

En u kijkt verwonderd! U dacht een dooddoener gegeven te heb- ben!

Wat een vergissing vindt u niet? Laten we nu eens aannemen dat u de moed nog niet verloren heeft.

U laat ze een stukje lezen uit een medisch tijdschrift, over een aan- tal gevallen van hersenvliesont- steking, waarbij alle patiënten ge- nezen het ziekenhuis konden ver- laten.

Ze zullen de opmerking maken dat het gelukkig voor die men- schen was dat ze niet het hoekje om gingen.

Die opmerking moet u dan op- vatten als een beleefdheid. Ze vin- den dat ze niet minder kunnen doen.

En weet u, 's avonds zitten ze in de krant juist DIE artikelen te lezen waarboven met kleine let- tertjes staat:

Ingezonden Mededeeling.

Vindt u het hopeloos? Geeft u zich dan op als lid van de Ver- eeniging tegen de Kwakzalverij! Alleen door die te steunen is er een mogelijkheid de mensch op te voeden in werkelijkheidszin, is het mogelijk dat het geloof in wonderdokters verdwijnt en zul- len van lieverlede al die genezing belovende advertenties uit onze dagbladen en periodieken niet meer voorkomen.

BESCHOUWINGEN I

door

Arts G. E. WINDEMULLER

In het algemeen zal hij, die over iets gaat schrijven, beginnen met een titel, een opschrift, dat sterk saamgedrongen een soort etiket voorstelt met vermelding van de den lezer te wachten inhoud.

Nu ik de volgende beschouwing begin, moet ik erkennen, dat de plaats voor de titel bewust door mij is opgehouden.

Niet, omdat ik niet weet, waar- over ik het zal hebben; luk-raak schrijven zou nooit iets opleve- ren, dat genade zou vinden in de oogen van den laatsten beoor- deelaar in onze redactie; de kwestie is eenvoudig, dat niet met een paar woorden is uit te druk- ken, wat ik voor ditmaal op mijn hart heb.

Vóórdát deze beschouwing ter perse gaat, staat er een opschrift boven; de kern echter komt voor de afwisseling in de laatste regels samengevat als onderschrift af- gedrukt!

Reeds vele malen is getracht, een juiste, alles-omvattende definitie te geven van het begrip: Kwak- zalverij. Het merkwaardige hier- bij is, dat voor den bedrijver van kwakzalverij, den Kwakzalver, een eenigszins andere begripsbe- paling noodig is dan voor het bedrijf-zelf.

Om de moeilijkheid van een defi- nitie te ontgaan kan men ook, om uit te drukken wat bedoeld wordt, een zoo nauwkeurig mogelijke omschrijving geven. En dit wil ik trachten te doen, voor beide be- grippe.

Want ik stel mij voor in deze beschouwingen (mijn titel is ge-

boren!) zowel de beroeps-kwak- zalver te betrekken, als de kwak- zalverij die bedreven wordt door „onschuldige” menschen met naastenliefde, die toch zoo'n goed middel weten..... en zoo- voort en zoo voort.

Onder „kwakzalverij” hebben wij te verstaan:

het door niet-deskundigen „be- handelen” van zieken, ziekte's of ziekte-verschijnselen.

Onder „kwakzalver” hebben wij te verstaan:

iemand, die er een gewoonte van maakt, met of zonder winstbejag, als eenige kostwinning of als bij- baantje of uit „naastenliefde” zieken, ziekte's of ziekte-ver- schijnselen te „behandelen”, zon- der de daartoe noodige kennis en bevoegdheid te bezitten.

Naar ik meen omvat deze om- schrijving, met alle ruimte voor nadere toelichting, voldoende duidelijkheid en volledigheid om het verschil en de overeenkomst tusschen beide begrippen te doen uitkomen en met enige vrucht een aanvang te maken met mijn betoog en veroordeeling van kwakzalverij door kwakzalvers en anderen!

Waar komt het woord „kwakzal- ver” vandaan?

De herkomst schijnt moeilijker na te sporen dan die van het Fransche: Charlatan. Dit laatste komt nl. van het Italiaansche werkwoord: ciarlare, dat in goed Nederlandsch: „kletsen” betee- kent. En waar voor den Neder-

landschen kwakzalver ook wel „marktschreeuwer” wordt gebezigd, hebben wij hier wel met den zelfden functionaris te doen, die, zich uitgevende voor „genezer” van alle of, met meer bescheidenheid, van zekere kwalen b.v. kiespijn!! —, boven op een tafeltje de goe-gemeente met veel geschreeuw maar weinig wol verblijdde.

Het is best mogelijk, dat de Nederlandsche kwakzalver meestal zijn „boerenbedrog” en schreeuwerij besloot met het (immers meestal onschuldiger) uitwendig aan te brengen „zalfje”, dat hij met een onverschillige „kwak” toediende of op de bonnefooi „afwoog”, dan zou hieruit door de volksmond het woord zijn geschapen; deze verklaring komt mij aannemelijker voor dan een andere, die in „kwak”, kwaak, van kwaken, — een synoniem, dus woord van gelijke beteekenis, als „kletsen” ziet, met de toevoeging alweer van de zalf-verkoop.

Hoe dat zij, het woord heeft burgerrecht gekregen; en niet ontkend kan worden, dat de vox populi een woord heeft weten te fabrieken, dat in zijn klank iets van de spottende taxatie die wij voor dit genus menschen over hebben, is vervat.

Wij zien uit het bovenstaande,

dat wel het begrip kwakzalver, doch niet de kwakzalverij zich dekt met de in het woord terug te vinden bezigheid van zalf enz. aanprijzen.

Kwakzalverij is veel ruimer begrip. Ook, al weten wij, dat er tal van werkwijzen méér dan op de markt staan schreeuwen het begrip: kwakzalver eveneens heeft uitgebreid!

In dit Maandblad nu wordt voortdurend gehamerd op hetzelfde aanbeeld, zij het op zeer uiteenloopende manieren, tegen vele onderscheiden soorten kwakzalverij te velde getrokken; gewaarschuwd tegen gevaarlijke bedriegers en gevaarlijke methoden; gewezen op onschuldig lijkende kwakzalverij met geneesmiddelen en huismiddeltjes; kennis verspreid aangaande het misbruiken van de goedgeloovigheid van het publiek in zekere occulte (geheime, verborgen) invloeden.

Helaas, maar begrijpelijk, moet dat nog steeds doorgaan, en zal die noodzaak wel nimmer opgeheven worden. Waarom en waardoor dit zoo is, zullen wij de volgende keer bekijken. En wij zullen dan tevens, misschien ook nog in een verder vervolg, eens wat meer aandacht besteden aan de kwakzalverij in haar „huiselij-

ken” vorm, waaraan niet beroeps-zwendelaars, maar brave welmeenende medemenschen zich maar al te zeer bezondigen, uit welke motieven ook.

Ieder arts kent die gevallen, waar langdurig ondeskundig geknoei óf een ziekte onnoodig heeft verlengd, óf gevaarlijker vormen heeft doen aannemen, om van erger niet te spreken, of heellemáál tijdige hulp onmogelijk heeft gemaakt.

Het moet steeds weer herhaald worden: zonder deskundig onderzoek, dat door geschoolde beoefenaars van de geneeskundige wetenschappen dient te worden verricht, kan naar onze huidige kennis van geestelijke en lichamelijke Levens-opbouw, Levensverrichtingen en Levensvoorwaarden, geen belangrijke afwijking van het normale, dat wat we dus „ziekte” noemen, worden gekend en mogelijk opgeheven.

Lezer, mijn titel zou moeten luiden: „Onwaarheid en Onwaardigheid van alle vormen van Kwakzalverij”. Dat is veel te lang. 't Is maar goed, dat ik twee titels heb, één voor boven, en één voor onder.

Een volgende maal dan voortzetting van deze „Beschouwingen”.

De Signatuurleer

De oorsprong van deze geneeswijze is reeds zeer oud en gaat zeker terug tot 4—5 duizend jaar voor Christus. In gevonden Indische geschriften is reeds sprake van het gebruik van geelbloeiende planten tegen de geelzucht. Men moet niet denken dat dit alleen toen en daar het geval was, maar overal waar menschen woonden heerschte eenzelfde geloof in de signatuur en de sympathie, zooals dat nog heden ten dage aanhangers vindt niet alleen bij de primitieve natuervolken maar ook bij de hoogstaande cultuervolken.

Eenvoudige lieden, zooals landlieden, jagers hadden reeds in de oudste tijden bij het opsporen van voor de voeding nuttige planten, hiervan vele leeren kennen, waarvan de nuttiging hulp verleende bij allerlei opgetreden ziektever-

schijnselen. Ook hadden zij werkelijke of vermeende genezing vastgesteld na het toedienen van organen van wild of gevogelte.

Een ieder begrijpt dat hier nog geen sprake was van wetenschappelijk onderzoek, zooals wij dat opvatten. Trouwens alle ervaringen werden van generatie tot generatie oververteld, soms zelfs tot op den huidigen dag.

De eerste die hiervan een werkelijke studie maakte was Paracelsus, Theophrastus Bombastus v. Hohenheim (1493—1541). Op 24 September van het vorig jaar werd zijn 400sten sterfdag herdacht, waarbij vele artikelen gepubliceerd werden om zijn invloed op de geneeskunst te schilderen. De tijd van Paracelsus is die van de alchemisten die hun leven geheel gewijd hadden aan het zoeken naar goud. Paracelsus sprak als zijn meening uit dat men de chemie (alchemie) moet

beoefenen slechts ter wille van de geneeskunde; voor hem bestond er slechts het zoeken naar een universeel geneesmiddel, n.l. de steen der wijzen. Deze te zoeken behoorde de taak der alchemisten te zijn. Behalve van de scheikunde maakt Paracelsus ook een diepgaande studie van de plantkunde; hij trachtte door destillatie en extractie de geneeskrachtige stoffen uit de planten te halen. Daarbij vond het oeroude geloof aan samenhang tusschen de werking van de geneeskrachtige planten en de stand der sterren ook in hem een overtuigd aanhanger. Volgens hem zouden de geneeskruiden, al naar zij bij wassende of afnemende maan, bij zonsopgang of -ondergang werden verzameld, een verschillende werking uitoefenen. Dit geloof vindt ook heden ten dage nog vele aanhangers en is nog even levendig als de door Paracelsus tot systeem

Signatuurleer (Vervolg).

verheven, eveneens zeer oude leer van de „Signatura Plantarum (naturae, rerum)”.

Het principe dat aan de signatuurleer ten grondslag ligt, en dat door Paracelsus in zijn werken wordt omschreven kan als volgt weergegeven worden: Men moet de „signatura” vooral uit de vorm, maar ook uit de smaak, kleur of reuk van het middel dat een genezende werking zou bezitten, lezen. Vooral de vorm zou het meest volkomen kenmerk van de werking zijn, zoodat dus bouw en het te genezen orgaan overeen dienden te stemmen.

Een enkele greep uit de vele mid-delen moge ik hier ter illustratie aanvoeren:

de walnoot — heeft de signatuur van het hoofd, daarom is de asch goed voor hersenwonden. De eetbare kern gelijkt op hersenen; dientengevolge is de fijn-gewreven noot, bevochtigd met „quinta essentia vini” en op het hoofd gebracht hersen- en hoofdversterkend.

de maankop (papaverbol) is hoofd en hersenen tegelijk, vandaar dat het afkooksel van papaverbollen genezend werkt op vele hoofd-kwalen.

Bilzenkruidvruchten hebben gelijkenis met de onderkaak en daarom zou het sap of de olie daaruit bereid, goed werken bij tandpijn.

Scabiosa en Polypodium (eik-varen of engelzoet) waren in gebruik tegen schurft (scabies) en melaatsheid, omdat de wortels schurftachtige uitwas-sen bezitten.

Waterpeper (Polygonum) die op de bladeren op bloed gelijkende vlekken bezit zou vooral heelend werken op wonden enz.

Behalve door deze overeenkomst van planten met het zieke lichaamsdeel, gebruikte men ook

die organen of lichaamsdeelen van dieren, welke ermee in over-eenstemming zijn. Bij voorkeur gebruikte men die dieren, waar-van de eigenschappen ten op-zichte van het betreffende orgaan zeer gunstig waren.

Als zoodanig wil ik als voorbeel-den noemen:

Tegen hersenziekten: insmeren met varkenshersen.

Tegen hoofdpijn en duizeligheid: inwrijven van het hoofd met de hersenen van roofvogels, omdat deze dieren zich op groote hoogten zonder duizeligheid be-wegen. Op dezelfde gronden ge-bruikte men de asch van eek-hoortjes.

Tegen longaandoeningen — toe-passing van wolflongen.

Bij urinelijden: gebruik van stier- en varkensblazen.

Blindheid trachtte men te genezen met de vloeistof uit varkens-

oogen. Ook zwaluwenwater werd gebruikt. De zwaluwen staan bekend als vogels, die over een uitstekende gezichts-scherpte beschikken.

Oorzaken van men genezen door de urine van langoorige hazen te gebruiken waaraan men zoo-noodig poeder van oormormen moest toevoegen.

Ook slakken, met hun buitenge-woon lange „ooren” zijn voor het terugwinnen van het gehoor te gebruiken, nadat ze een be-paald kook-, schuimings- en destillatieproces hebben door-gemaakt.

In de werken van Paracelsus en diens leerlingen vindt men het woord „sympathie” nog niet ge-noemd. Dit wordt pas in de 17e eeuw gebruikt. Hieraan hebben wij in het April-nummer een artikel gewijd.

VÓÓR 50 JAREN

Sequah-iana uit Indië. Sequah heeft gisterenavond voor het eerst gedurende drie kwartier op het Koningsplein, staande in zijn kermiswagen, de goegemeente zijne geneesmiddelen aangeprezen. Het gehoor bestond uit een paar honderd inlanders, en twintigtal in-do's en zeer enkele Europeanen. Een kreupele inlander werd in de wagen geholpen, kreeg een paar fleschjes medicijn cadeau en bleef verder — zonder gewreven of geknepen te worden — onbe-weeglijk in den wagen zitten, denkkelijk ter stoffeering, waartoe ook een inderdaad fraai orgel moest dienen, dat af en toe ge-draaid werd onderwijl de flesch-jes (de twee zeer kleine flacons voor f 2,50) aan den man werden gebracht en reeds dadelijk veel aftrek hadden. Alles wat door Sequah in het engelsch met gal-

menden preektoon werd georeerd, werd door een tolk in het ma-leisch herhaald. Sequah was ge-heel in het zwart gekleed en blootshoofd.

Batav. Handelsblad

ASCAL-CALQUINAL-HEPREX
zijn GENEESmiddelen

Fabrikanten: N. V. AMSTERDAMSCH E CHININEFABRIEK

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Maasstraat 72^A Amsterdam-Z.

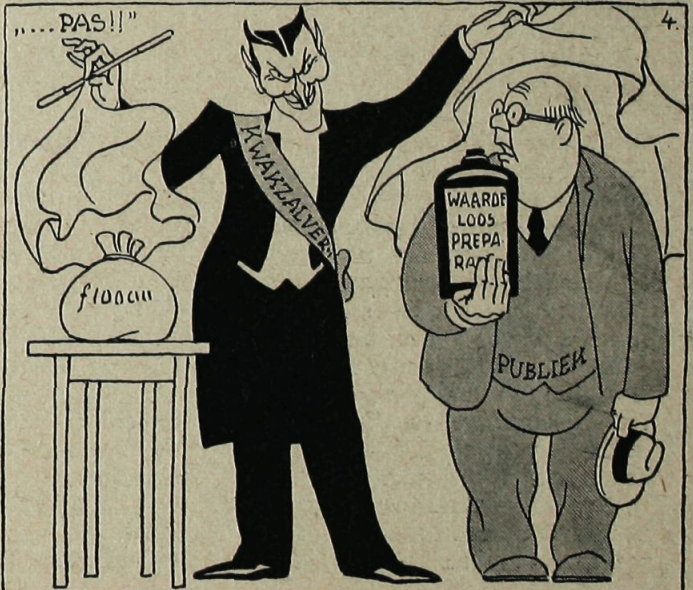
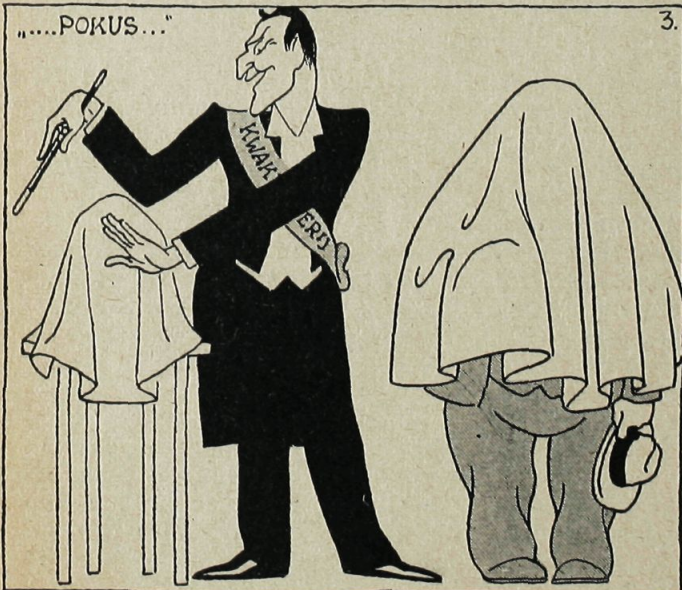
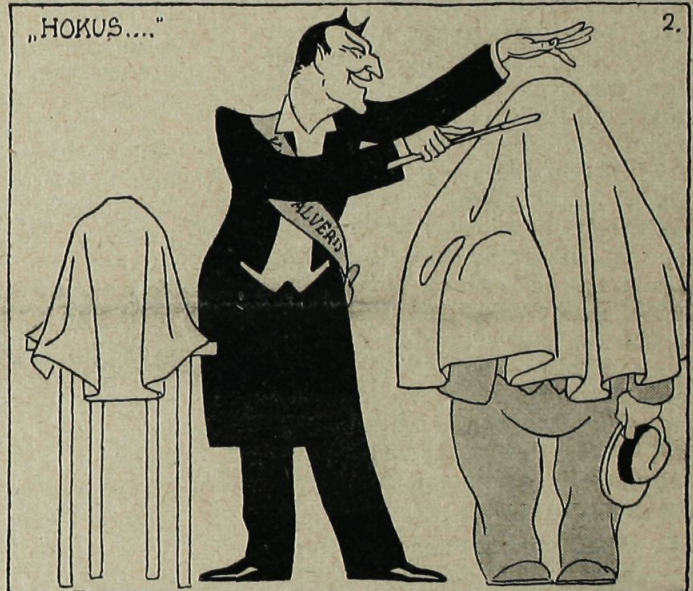
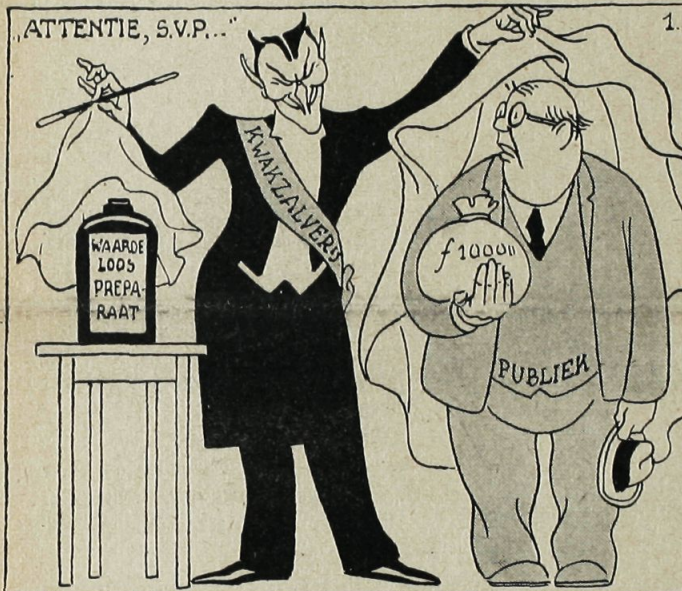
Bestuur der Vereeniging: Dr C. J. BRENKMAN, Arts te 's Gravenhage, Voorzitter, Mr J. J. PLUGGE, Rechter te Utrecht, lid van het Dagelijksch Bestuur; Mr H. B. DE BRUEYS TACK, Offic. v. Justitie b. d. Rechtbank te Alkmaar; Dr Ph. A. COPPENS, Apotheker Gem. Ziekenhuis, Bergweg, Rotterdam; Mr P. FRIMA, Dir. Modelpolitievaakschool te Hilversum; Mej. E. H. HENGEVELD, Arts te Zwolle; N. KEULEMANS, Oud-Hoofd-Apotheker Binnengasthuis Amsterdam, te Hilversum; Mr J. MOOLENBURGH, Kantonrechter te Middelburg; E. MIJNARENDS, Tandarts te Amsterdam; A. H. v. d. VELDE, Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid te 's Gravenhage; G. E. WINDEMÜLLER, Arts te Vaassen; H. J. A. TER WEE, Apotheker Wester-Gasthuis te Amsterdam, Secr.-Penningmeester-Redacteur.

Lidmaatschap der Vereeniging . . . f 3.—
Adres voor het opgeven v. Leden en Abonnés:
H. J. A. TER WEE - Maasstr. 72a - Amsterdam
Postgiro der Verg. 32237 - Gem. Giro K. 1672

H. J. PARIS
UITGEVER

Abonnement per jaar fr. p. p.
bij vooruitbetaling f 2.—
Administratie Maandblad, Keizersgracht 104 -
Amsterdam C. - Telef. 49122 - Postgiro 78536

HET WONDER

Vitamines en de Kwakzalverij

Welke waarde hebben de door den fabrikant opgegeven vitamine-gehaltenes?

Het antwoord op deze vraag wordt gegeven in het Verslag over de verrichtingen van het Rijks Instituut voor de Volksgezondheid over het jaar 1941. Hierin troffen wij n.l. aan de analyse en beoordeling van eenige levertraanvervangingsproducten. Ook het aldaar gegeven naschrift geeft een juist beeld van de wantoestanden welke op dit gebied heerschen. Wij zijn het eens met de verslaggevers dat het zeer gewenscht is zoo spoedig mogelijk paal en perk te stellen aan de practijken van de fabrikanten dezer preparaten. Deze bereiden preparaten met een te lage doseering of treffen geen maatregelen dat het vitamine-gehalte ervan spoedig verdwijnt. Het resultaat is in beide gevallen een nagenoeg waardeloos middel dat geen bescherming biedt tegen een tekort aan vitaminen. In dit verband wil ik nog wijzen op de onder „Elders” gepubliceerde maatregel in Zweden inzake de opgeschroefde reclame en onjuiste doseering. Onderstaand geven wij de analyse, verricht door het Rijks-Instituut voor de Volksgezondheid, waarin wij enkele passages hebben gecursiveerd.

a - „Een volwaardig product”, „bevat naast de A en D vitaminen van levertraan, de vitaminen C van sinaasappels en vitamine D van mout”, „in de juiste verhouding”.

Gevonden werden 70 I. E. vit. A per g, 10 mg vit. C per 100 g en nog geen 5 γ vit. B₁ per 100 g.

Het vitamine A-gehalte is slechts $\frac{1}{10}$ van dat van een behoorlijke levertraan, het vitamine-B₁-gehalte is geheel te verwaarloozen en het vitamine C-gehalte is niet hooger dan dat van 100 g aardappelen in Januari en Februari en dan moet men nog in het oog houden, dat aardappelen in een hoeveelheid van eenige honderden grammen per dag worden gegeten, terwijl van

het levertraanvervangingsproduct slechts een paar theelepeltjes worden genomen.

b - „Bevat de vitaminen A en D van levertraan in concentratie en verhouding van levertraan, vervolgens wordt de werking nog verhoogd door vitamine C van sinaasappelsap en vitamine B van mout”.

Vitamine A kon niet worden aangetoond, het vitamine C- en B₁-gehalte waren resp. 12,8 mg en 50 γ per 100 g, het D-gehalte lag tusschen nul en 40 I. E. per gram, het dichtst waarschijnlijk bij nul I. E. Commentaar op deze bevindingen is overbodig.

c - „Bevat evenveel vitaminen A en D als de beste kwaliteit Medicinale Levertraan en bovendien vitaminen C uit sinaasappel en B uit graan”. Doseering voor kinderen 1 tot 2 theelepeltjes, voor ouderen 3 theelepeltjes.

Van dit zoo aangeprezen product werd driemaal een monster onderzocht. Gevonden werden:

1 - November 1940. Vitamine A en D resp. 260 en circa 50 I. E. per g, vitamine C 32 mg per 100 g.

Het vitamine A- en D-gehalte van dit praeparaat was nog niet eens de helft van dat der „beste kwaliteit medicinale levertraan”; met 3 theelepeltjes per dag (circa 10 g) werd niet meer dan 3,2 mg vitamine C opgenomen.

2 - Maart 1941. Vitamine A en D resp. ten hoogste 16 en circa 60 I. E. per g, vitamine C, B₁ en B₂ onderscheidenlijk 9 mg, 35 γ en 200 γ per 100 g.

Op een etiketje op de flesch (dus niet op het kartonnen omhulsel) stond vermeld, dat de firma door de oorlogsomstandigheden genoodzaakt was geweest het percentage vitamine A van haar product te verlagen, daarentegen zou

INHOUD

	Blz.
Bij de plaat	41
Vitamines en de Kwakzalverij	42
Mededeelingen van het Bestuur	43
Wil de Wereld bedrogen zijn?	44
Ons tentoonstellingsmateriaal	45
Rechtszaken	47
Van Elders	47

het vitamine D-gehalte aanmerkelijk verhoogd zijn.

Van deze aanmerkelijke verhooging was vrijwel niets te bespeuren, maar het vitamine A-gehalte is wel zeer grondig verlaagd!

3 - Juni 1941. *Vitamine A practisch niet aantoonbaar (minder dan 10 I. E. per g). Lager zal de firma wel niet kunnen komen!*

d - „Bevat meer vitaminen A en D dan de beste medicinale levertraan en bovendien vitaminen C en B”. „Geeft het lichaam een overvloed van vitaminen in de juiste verhoudingen”. Doseering: kinderen tot 3 jaar 1 tot 2 theelepels, kinderen boven 3 jaar en volwassenen 3 theelepels per dag.

Van dit praeparaat werden 2 monsters onderzocht.

1 - Vitamine A niet aantoonbaar, vitamine C 4,5 mg, vitamine B₁ 55 γ per 100 g. Vitamine D niet onderzocht.

2 - Vitamine A niet aantoonbaar, vitamine C hoogstens 3,6 mg.

Als vitamine A-, C- en B₁-bron is dit product „dat het lichaam een overvloed van vitaminen” zou verschaffen, vrijwel waardeloos!

Er zouden in verband met het bovenstaande vele en velerlei opmerkingen gemaakt kunnen worden. Wij willen ons hier echter tot enkele aantekeningen beperken.

Wanneer ooit, dan is het thans wel duidelijk geworden, dat het hoogst noodzakelijk is eens en vooral een einde te maken aan het geknoei met vitamine-paeparaaten. Dit geknoei geschiedt niet

alleen met levertraanvervangingsmiddelen, maar, volgens onze ervaring, met allerlei vitamine-producten. Er zijn betrouwbare firma's, die uitstekende praeparaten op de markt brengen, maar er zijn er ook, die een handel drijven, welke met geen ander woord dan zwendel is aan te duiden. De groote massa toont in dezen tijd een waren vitamine-honger en de reclame is er op uit deze honger op zijn minst te laten voortduren, zoo mogelijk nog te verergeren. Het publiek koopt, hamstert vitaminepraeparaten zonder eenige gave des onderscheids. Het koopt, afgaande op de fraai klinkende leuzen op de verpakking. Er worden kapitalen uitgegeven voor maar al te dikwijls nietswaardige producten. Velen staren zich blind op vitamines, sommigen zouden, als hun maag er niet om vroeg, bijkans vergeten, dat zij ook nog calorieën nodig hebben! Al te veel schrijverij en praterij over vitamines doet de goede zaak afbreuk. Korte en bondige voorlichting over wat wel en wat niet nodig is, doet echter reeds goed werk en kan dit nog meer doen. Streven naar een ideale vitaminevoorziening is lofwaardig, maar men kan het met Prof. Julius geheel eens zijn, wanneer hij in verband met de voeding van deze voorziening zegt: „de maat te willen vullen in tijden van voedselschaarschte is niet opportuun” en verder, wanneer hij het over het gebruik van vitamines als geneesmiddel heeft: „Onder het motto „baat het niet, zoo schaadt het niet” worden vitamines links en rechts uitgedeeld en geslikt. Er zal een tijd komen, dat men zich dit misbruik in diagnose en therapie met een lachje zal herinneren!”

Waarlijk, het misbruik onder het genoemde motto zou den pharmacoloog er bijna naar doen verlangen, dat vitamines giftiger stoffen mochten zijn. Dan zouden zij zeker minder vaak te onpas worden gebruikt dan thans geschiedt.

Tot zoover het verslag van het Rijks-Instituut. In aansluiting op deze onderzoekingen kunnen wij nog mede-

DE ARTS

*Is 't Leeven maghteloos of kranck,
de Arts en kent Pilule of Dranck,
by de Apotheecars te verwerreven.*

*Soo bepaele een Arts Uew' Artzeny,
mydt Kwacksalvers en Droghistry,
ten waere Ghy rap wild sterreven.*

*Wat Slaghter bouwd' oyt een' Kerck,
wie sette er 'nen Smidt te naeyen?
Geneeskunst is Artze eygen werck,
gelyck den Boer of Doodt 't maeyen.*

deeling doen van de analyse van het preparaat „Sina-Vita”, verricht door het Laboratorium der Ned. Apoth. Kamer (Ph. Weekbl. 19 Sept. 1942). Volgens het opschrift op de flesch zou het handelen om een „Levertraan-Vitaminepreparaat, Sinaasappelsap en Moutextract-emulsie met vitamine A + D concentraat”, dat dus de vitaminen A, B, C, D zou bevatten.

Het onderzoek wees uit dat: Vetten of vetachtige stoffen niet konden worden aangetoond, evenmin vitamine A en citroenzuur. Voor het vitamine C gehalte werd gevonden 0,006 % (belachelijk laag).

De hoeveelheid materiaal die ter beschikking stond liet een verder uitstreken van het onderzoek niet toe.

Hierbij maakt de redactie van het Ph. Weekblad de volgende opmerking:

Het is beneden de waardigheid van den apotheker preparaten als het hierboven bedoelde af te leveren.

Onwillekeurig komen de volgende vragen bij ons op waarop wij gaarne een antwoord zouden willen geven, te weten:

1 - Zou de volksgezondheid er niet mee gebaat zijn indien de publicatie van het onderzoek door het Rijks-Instituut voor de Volksgezondheid

voorzien werd van den naam der preparaten, zoodat het publiek gewaarschuwd zou kunnen worden tegen deze misleiding?

2 - Is het niet gewenscht dat alle vitaminepreparaten die in de apotheken verkocht worden, vóór den verkoop aldaar geanalyseerd worden door b.v. het genoemde laboratorium?

3 - Zou het verbod om nieuwe vitaminepreparaten in den handel te brengen (nog beter zou het zijn om er het in den handel brengen van alle nieuwe geneesmiddelen aan toe te voegen) zonder voorafgaande onpartijdige analyse, met natuurlijk latere controle, niet veel juister zijn dan waarschuwingen achteraf?

Laten wij hopen dat wij spoedig de zoo hoog noodige wijzigingen op dit gebied kunnen aankondigen.

Mededeelingen van het Bestuur

De jaarlijksche Algemeene Vergadering zal gehouden worden op Zaterdag 21 November a.s.

Voorstellen voor deze vergadering kunnen bij den Secretaris worden ingediend vóór 20 October a.s.

H. J. A. TER WEE, *Secr.*

Wil de Wereld bedrogen zijn?

I

Ondanks het feit, dat de wetenschap het ver gebracht heeft met zieken te genezen, die voorheen ongeneeslijk werden verklaard, blijven er ongelukkigen, die dit heil niet deelachtig worden, wat er ook beproefd wordt.

Men kent ze: de kankerlijders, de chronische t.b.cisten, door reumatiek gekwelden, hartzieken. Enzoovoort!

Het is moeilijk te berusten in het feit, dat men ten doode gedoemd is of als onvolwaardige moet leven. Zéér moeilijk. De bitterheid, de wanhoop, de radeloosheid, de angst, zij zijn vaak erger dan de kwaal zélf.

Niettemin blijft het een feit, dat deze menschen toch het best gebaat zijn bij de „verstandige” leefregel, die de wetenschap tot hun beschikking heeft om het lijden tot het onvermijdbare terug te brengen.

Edoch... zij blijven zoeken, hopen, verlangen naar dat kostbare bezit, niet gewaardeerd toen men het had, het eenig begeerde nu, de gezondheid.

En velen helpen méé zoeken, vooral in de naaste omgeving; want, is het niet even hard degeen die men liefheeft te zien lijden, als zelf te lijden?

Dan komt de dag, waarop men de zieke toe spreekt. Men kent nèt zoo een geval. Doktoren gaven dat op. En toen ging hij of zij naar A.B.C. en die gaf hem X.Y.Z. en „meneer, mevrouw, 't is een wonder”, maar de opgegeven zieke genas! Dit alles in dusdanige kleuren en geuren verteld, dat het de huidige papierschaarschte te veel is en wij het bij deze korte vermelding laten.

Wie kent niet zoo een verhaal? De kwakzalver heeft het terrein betreden. Al is het voor hem terra incognita en het bordje „Verboden Toegang” ontwijkt hij zeer handig. Hij neemt de patiënt mee van de veilige paden, dwaalt mèt hem op dat onbekende terrein, waar vele wegen naar het graf voeren en verdwijnt deze daar niét in, dan is toch de inhoud van zijn portemonnaie in dien tijd overgegaan naar die van zijn „helper”.

Maar stel, gij waart die ongeneeslijke. Men tuitte U de oren vol, men tooverde U, de wanhopige, de genezingen voor het oog... wat zoudt gij doen in dat geval? Zoudt gij niet zeggen ondanks Uw gezonde verstand: Nu in godsnaam, baat het niet, het zal ook wel niet schaden? Zeker, dat zoudt gij.

Zoo kennen we een t.b.c.-lijder, die zeker eenmaal per jaar een aanbieding krijgt van hem wélgezinden om te genezen. Granuline, fistelpotten, teerpreparaten, anti t.b.c.-pillen, poeders, dranken, kruiden, smeersels, zalven, ja zelfs Christian Science is hem al aangepreut en enkele zijn, zonder succes, geprobeerd.

Het laatste is nu een zalf. Een lieve, jonge mevrouw, wier zuster „precies was als hij” en er door geneest, neemt het hem bijna kwalijk, dat hij zijn redding verwaarloozen wil. Hoor toe: „De zalf is uitgevonden door een dominee, die lang in de medicijnen studeerde. Oorspronkelijk bestemd voor been-t.b.c. paste hij het op aandringen van zijn patiënten ook op de longen toe, met fabelachtig succes. Een man met gaten in zijn longen als flinke peren is nu vader van tien kinderen en heeft nooit meer last. De zuster beschouwde het jarenlang als kwakzalverij, maar ten einde raad... En nu zegt de dr. van 't C.B. na het doorlichten dat de caverne (holte) mooi verschrompelt. O, zoo!!

Gebruiksaanwijzing? De zalf die de t.b.c.-baciil in de long moet vernietigen smeert de patiënt(e) op de plaats waar zijn proces zit. (Hoe hij dat te weten moet komen is zijn zaak.) Dan krijgt hij op die plaatsen ontstekingen, „het vuil loopt er uit” en... klaar is kees.

Volgt een debat met de lieve mevrouw, dat karakteristiek is voor de kwakzalverij.

Vraag: Indien dat middel zoo goed is, waarom vertelt U het dan niet den dokter? Hij kan toch geen bezwaar maken tegen genezingen? Waarom die geheimzinnigheid?

Antwoord: De dokters willen

er niets van weten. Het benadeelt toch zeker hun eigen stand. Vraag: Gelooft U, dat hetgeen waar de wetenschap hardnekkig naar zoekt in deze zalf zit? Gelooft U, dat een zieke geïnfecteerde long door een huidzalf radicaal kan worden beïnvloed?

Antwoord: Eerst niet, maar nu zien we feiten. En waarom zou God deze man niet geopenbaard hebben, wat de officiële wetenschap verborgen blijft?

Vraag: Indien dit zoo is, waarom zijn er dan nog zoo veel t.b.c.-lijders. Denkt U niet, als het waarlijk hielp, dat de t.b.c.-lijders lak zouden hebben aan alle dokters en er om zouden vechten, zoodat de wetenschap het wel móést erkennen?

Zwijgen. Maar na een pauze: „Doch hoe verklaart U dan de genezingen”.

Is er werkelijk sprake van genezing of genezingen? Zoo ja, wie bewijst, dat het door dit middel kwam? Zoo lang er 1 op de 100 geneest en niet 99 van de 100, kan men geen vertrouwen hebben in een t.b.c.-geneesmiddel. ¹ Is er wonderlijker ziekte dan t.b.c.? Hoe vaak maakt dit niet alle voorspelling beschaamd? Dat weet ieder ingewijde. Plotselinge genezingen komen voor en ook de deskundigen verbergen hun verbazing niet hierover en noemen ze „spontane genezingen”. (Plotselinge verergeringen komen nog veel vaker voor!). Als het eerste nu gebeurt nadat een middel is ingenomen, dan wordt het bewijs geleverd geacht, dat dit h è t middel was.

Ik zou daar tegenover kunnen stellen, dat ook in sanatoria en elders dergelijke genezingen zonder gebruik van een middel voorkomen. Ik heb ze zelf „meegemaakt”.

Een ervan was een man die bij zijn komst tot zeker „twee jaar bed” veroordeeld werd, dan kon hij hopen er af te komen. De zeer groote cavernes van dezen gelukkige genazen echter binnen zes maanden en binnen een jaar ging hij met „8 uur werken naar huis!!” Zoo zou ik er nog enkele op kunnen noemen. De behandelende dokter maakt hiervan geen ophef, noch reclame, ook de familie of bekenden beschouwen het

als gewóón. Daarvoor wás hij toch in een sanatorium! Maar stel, dat zoiets gebeurt bij een kwakzalver, dan wordt het van de daken afgeschreeuwd.

En zie, zoo komt dan de ongelukkige zieke ertoe zijn geld en zijn beetje kracht in handen te geven van de eerste de beste en op winst beluste onwetende. Zijn kapot horloge naar een smid of zijn dito radio naar een kaashandelaar brengen? Ja, als hij gek was! Maar over dat kostbare ingewikkelde biochemische wonderstelsel dat „lichaam” heet, dáár laat hij een absoluut ondeskundige over oordeelen en baat het niet, schaadt het niet, slikt en smeert hij. Hij slikt alles wat hem aangesmeerd wordt.

Baat het? Meestal niet.
Schaadt het? Meestal wel!
Daarover volgend maal.

E. de W.

¹ In het boekje: „De kwakzalversmiddelen” vond ik tusschen ± 40(!) t.b.c.-geneesmiddelen, twee die door een predikant waren verstrekt. De scheikundige analyses waren:

- a - Smeersel tegen tuberculose: (Koe?) Mest!!
- b - Zalf. Bestaat uit: pek, hars en was. (Zonnestraal)

Ons Tentoonstellingsmateriaal

Op verzoek van het Bestuur van de Afdeeling Volendam van het Wit-Gele Kruis heeft ter gelegenheid van haar 12½ jarig bestaan de Vereeniging tegen de Kwakzalverij haar medewerking verleend door op de gehouden tentoonstelling uit te komen met een stand over de kwakzalverij.

Dit is de eerste gelegenheid sinds 1921, toen onze Vereeniging vertegenwoordigd was op de Intern. Tentoonstelling op Hygiënisch Gebied, dat wij op deze wijze naar buiten optreden. De wijze waarop het Volendamsch publiek belangstelling toonde voor het gebodene, stemt ons tevreden; een aantal bezoekers van 3800 in 3 dagen tijd op ongeveer 6000 inwoners mag dit illustreeren. Wij zijn dankbaar dat een der H.H. bestuursleden van het Wit-Gele Kruis bereid was na voorlichting door den secretaris onzer Vereeniging, het weetgierige publiek uitleg te geven van het tentoongestelde. Wij danken hem op deze plaats nogmaals hiervoor.

Daar het vele leden wellicht zal interesseeren waaruit deze verzameling bestaat, moge ik hier

een overzicht geven.

De stand was door opschriften verdeeld in de volgende afdeelingen:

- a - Geschiedenis,
- b - Voordrachten en Lezingen,
- c - Kwakzalvers en hun Middelen,
- d - Aankondigingen en Reclame,
- e - Electriciteit, Radium enz.,
- f - Literatuur.

Wij zullen in de gegeven volgorde een korte beschrijving dezer onderdeelen geven.

Ad a - Hier ziet men een aantal reproducties van schilderijen betrekking hebbend op kwakzalvers en kwakzalverij, o.a. van Jan Steen, Gerard Dou, Hieronimus Bosch, enz. Een aantal platen over het zoogen. „keisnijden” vertoonen deze eeuwen geleden door kwakzalvers veel¹ uitgevoerde „operatie”. Ook Jacob Hollander en Kokadorus ontbreken niet op het appel.

Ad b - Eenige aankondigingen van voordrachten worden getoond, zooals die inzake het Wohlmuth-apparaat e.a. elektrische toestellen. Het

opschrift van een bord met een aantal briefjes die een verzoek inhouden om thuis kosteloos raad en voorlichting te komen geven, luidt: *De lezing als voorbereiding van huisbezoek. Daarom verbod van deze voordrachten.*

Als andere verderfelijke methode worden eenige boekjes getoond, welke door hun inrichting onder de kwakzalverij zijn te rangschikken. Als zoodanige waren aanwezig: „De Nieuwe Geneeswijze” van Pastoor Neumann, „Ik Weet Het” en „2000 Recepten, Huismiddeltjes, enz.” van Alma te Lunteren, „De Nieuwe Geneeskunde” van Dr. Dubois. Een en ander geïllustreerd door daarop betrekking-hebbende onderzochte middelen.

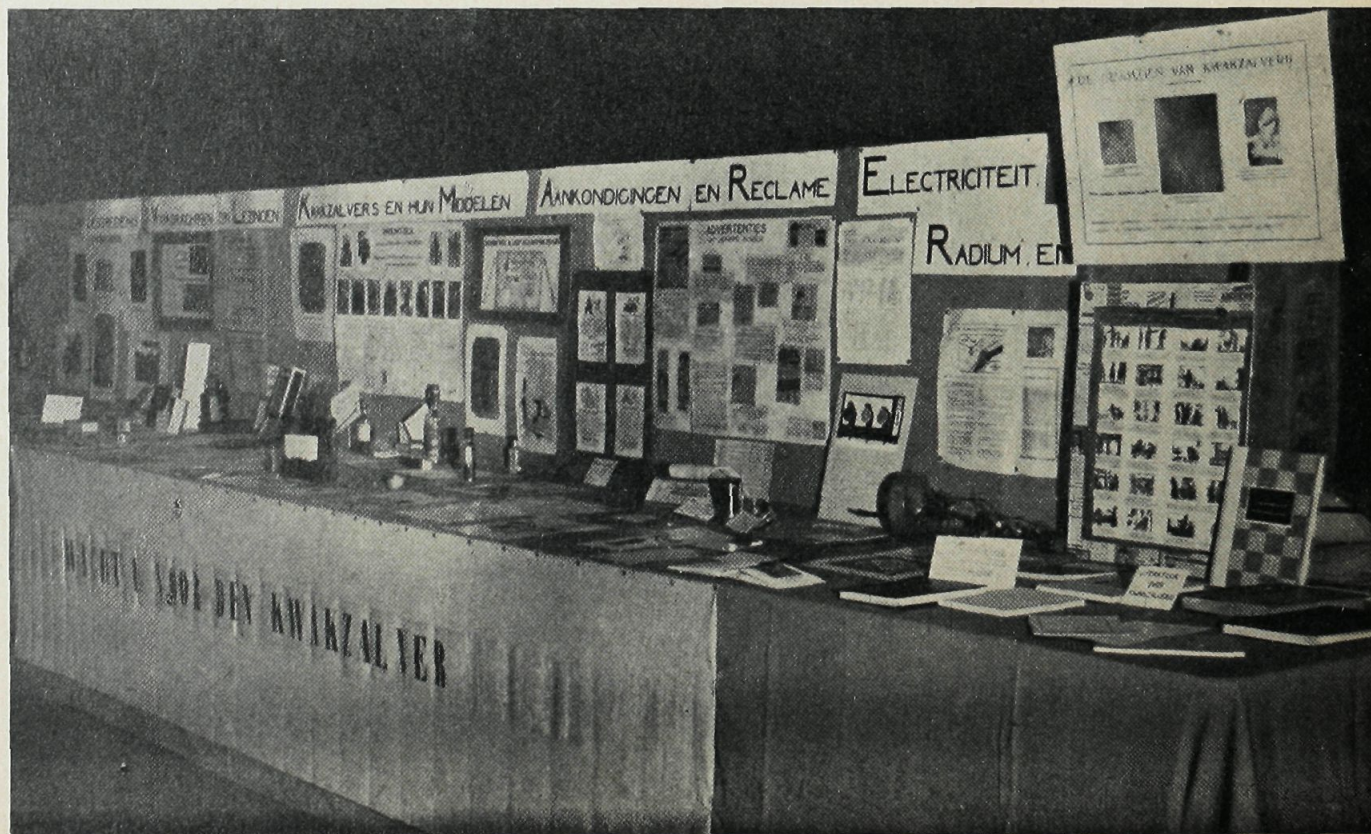
Ad c - Het middenstuk van deze afdeeling wordt gevormd door plaatjes van Holloway. Deze tot millionair geworden fabrikant van pillen en zalfjes zond deze prentjes voorzien van zijn reclame aan onderwijzers met het verzoek deze aan de jeugd uit te delen.

Verder zien wij hier „Wonderdokter de Haas” en Sequah met eenige oude op zijn methode gemaakte liederen, het Staphorster boertje, de oude wel te verstaan, geflankeerd door een attest van den huidige boer, waarover op een andere plaats in dit blad gesproken wordt. Tenslotte een groot aantal kwakzalversmiddelen, zooals: Abdijsiroop, Kloosterbalsem, Contraphthisin, Sascomint, Smit's T.B.C. middel, Akkertjes, D.D.D., Fosters nier- en blaaspillen, enz. enz., alles voorzien van samenstelling en uitgebreide beschrijving der gevaren, verbonden aan het gebruik ervan.

Ad d - Hier deelt een in het oog vallend opschrift mede dat jaarlijks miljoenen guldens besteed worden aan reclame; welk geld allemaal door den gebruiker of patient moet worden betaald. Vandaar dat dikwijls $\frac{1}{3}$ der exploitatie-rekening ingenomen wordt door reclame. Een groot carton vertoont alle advertenties op medisch gebied, afkom-

stig van één enkel avondblad. Dit zijn niet minder dan 13 advertenties, waarbij op het carton de noodige commentaar niet ontbreekt.

Ad e - Electriciteit heeft voor het publiek, in welken vorm ook geboden, iets fascinerends. Of het nu een gewoon element van Volta is, in een of andere bijzondere vorm gefabriceerd (Volta-kruis, of ook wel als medaillon met het opschrift „Onze Hulpe is in den Name des Heeren”, waarbij op walgelijke wijze wordt gespeculeerd op het godsdienstig gevoel van het koopgrage publiek), een electriseer-apparaat (Healing motor met een met veel reclame aangekondigde „golfverdeeler”) waarvan evenmin veel heil te verwachten is, een rheumatiekpenning Oxidikor. Toevallig bezocht een Volendammer -visscher de stand en greep toen hij deze penning zag in zijn zak en toonde eenzelfde. Op de vraag of hij er eenig baat bij had antwoordde hij dat dit in het geheel niet het geval was.

Met al dezen rommel is het publiek niet gebaat, integendeel, het geeft veel geld uit voor nagenoeg waardelooze „geneesmiddelen”.

Dit is niet in de laatste plaats toepasselijk op eenige andere vertegenwoordigers uit deze groep, n.l. de „radiumhoudende” voorwerpen. Een radiumbeker en een dito kussen resp. gekost hebbend f 120.— en f 12.— bevatten volgens onderzoek slechts voor eenige kwartjes radium. In het algemeen weet het publiek van radium dat het een ontzettend dure stof is die wel f 100.000,— per gram kost. Ditzelfde publiek kan echter niet beoordeelen hoeveel, of beter gezegd hoe weinig er in het radiumhoudende voorwerp aanwezig is. Deze hoeveelheid wordt door den fabrikant opgegeven in duizenden Mache-eenheden, die echter zulk een geringe hoeveelheid radio-actieve stof vertegenwoordigen, dat de verkoop van deze peperdure dingen oplichterij zeer nabij komt.

Ad f - Bij dit onderdeel valt allereerst ons oog op de zoogen. centsprent van Jan Kwak, of hoe men door bedrog in Nederland ongestraft tot rijkdom en tot eer komt.

**Zoolang de Kwakzalver
nog iedere dag slachtoffers maakt,
kan onze Vereeniging
niet genoeg worden gesteund!**

Men zie volgende bladzijde rechts bovenaan

Verder ons bekende „Roode boekje”: De Kwakzalversmiddelen, hun samenstelling en de gevaren aan het gebruik ervan verbonden, het gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het 25 jarig bestaan der Vereeniging, naast diverse werken uit ons eigen land, Amerika, Australië, Duitschland en Engeland. Ook het in samenwerking met het Groene Kruis uitgegeven geschriftje „Wacht U voor den Kwakzalver”, een ernstig woord van waarschuwing en een beroep op het gezond verstand, ontbreekt niet.

Het geheel geeft ontegenzeggelijk een beeld van de kwakzalverij op elk onderdeel van het terrein waarop wij onzen strijd voeren. Hiertoe dragen ook niet weinig bij de hier en daar toepasselijk ge-

plaatste platen van onzen illustrator Jordaan, naast een aantal andere evenzeer geestige teekeningen.

Deze verzameling kan nog uitgebreid worden met allerlei curiositeiten, welke ongetwijfeld onder het bereik liggen van onze lezers. Laten zij eens nagaan of het niet iets voor dit doel is. Hoe meer het publiek gewaarschuwd wordt hoe juist het de kwakzalverij kan herkennen.

Gaarne zullen wij deze verzameling in bruikleen afstaan aan vereenigingen om bij gelegenheden als het onderhavige dienst te doen ter voorlichting van het publiek. Aanvragen hiervoor kunnen gericht worden tot den Secretaris-Penningmeester der Vereeniging, die ook met genoegen de zendingen curiosa in ontvangst neemt.

VAN ELDERS

Zwitserland

EEN APOTHEKER ALS KWAKZALVER

Het hoogste gerechtshof in het canton Bern heeft een apotheker wegens het toebrengen van lichamelijk letsel door schuld veroordeeld tot een voorwaardelijke vrijheidsstraf, boete en schadeloosstelling. De apotheker had door zijn ongeoorloofde geneeskundige behandeling een zieke blijvend letsel berokkend.

Laatstgenoemde had in 1928 aan gonorrhoe geleden. In 1938 wilde hij wegens blaasklachten op aanraden van een kennis in de apotheek van den gedaagde „sental blanc” koopen. De apotheker informeerde naar den aard der klachten, beval een werkzaam middel aan en raadde aan na 10 dagen terug te komen als geen verbetering intrad. Bij het tweede bezoek onderzocht de apotheker de urine, consta-

RECHTSZAKEN

Diagnose via een foto

*Wegens kwakzalverij
voor den kantonrechter*

De ambtenaar van het O. M. bij het Haagsche kantongerecht heeft een boete van f 300 geëischt tegen een dame, die zich nu reeds ongeveer twintig jaar aan kwakzalverij schuldig maakt. Een foto van de patiënten was in vele gevallen voor de dame „voldoende” om de ziekte van de betrokkenen vast te stellen en een recept voor te schrijven. Merkwaardigerwijze kon zij op verschillende gevallen van genezingen wijzen. Zoo kon een heer, die in de rijkskliniek in Utrecht was behandeld voor een oogziekte en ongeneeslijk was ver-

klaard, na kruiden te hebben geslikt, die verd. hem had gegeven, binnen twee jaren weer gaan studeeren.

De ambtenaar vroeg zich af, of de resultaten van verd. werkelijk zoo wonderbaarlijk zijn geweest. Mogelijk waren de betrokkenen ook zonder haar hulp genezen. En zelfs, al had haar raad in vele gevallen een gunstige uitwerking, het gevaar blijft altijd bestaan, dat zij eens mistast en den patiënten onherstelbare schade berokkent. De verdediger betoogde, dat zijn cliënte haar beroep louter terwille van haar medemenschen uitoefende. Bovendien gaf zij slechts raad, de recepten verstrekte een ander.

De kantonrechter zal schriftelijk vonnis wijzen.

De Tijd

terde wederom gonorrhoe, doch raadde af een arts te raadplegen, omdat hijzelf een goed middel wist te verstrekken. Als zoodanig verkocht hij Uliron-tabletten en schreef daarvan dagelijks 6 voor. Toen de patient deze tabletten 7 tot 8 weken ingenomen had kreeg hij nieuwe klachten (pijn in den nek, zwakte in armen en beenen), zoodat hij zich tot een geneesheer wendde. Het bleek, dat hij niet aan gonorrhoe leed, doch aan een blaasontsteking en dat de andere klachten een gevolg waren van de niet-geïndiceerde en bovendien onjuist gedoseerde kuur met Uliron. De geneeskundige-deskundige verklaarde, dat de blijvende arbeidsongeschiktheid van den patient op 10 % kon worden geschat.

De apotheker ging wat het burgerrechtelijke deel der veroordeeling, dus de betaling der schadevergoeding, betreft in beroep bij het „Bundesgericht“. Dit wees het beroep af (25 Maart 1942). Volgens de Zwitsersche wet op de geneeskunde mag een apotheker geneesmiddelen bereiden en afleveren. Deze verkoop is echter niet vrij; verschillende medicamenten mogen slechts op recept van een arts afgeleverd worden. Wel is waar was er in 1938 voor Uliron nog niet — zoodat de apotheker niet strafbaar is wegens het enkele feit van het verkoopen ervan. Hij heeft het middel echter niet eenvoudig op verzoek van den klant afgegeven, doch pas na het inwinnen van inlichtingen, onderzoek der urine en het stellen van een diagnose. Deze handelwijze valt onder het begrip geven van raad en bijstand ter geneezing van stoornissen in de gezondheid, hetwelk bij de wet aan artsen is voorbehouden. Het moest den gedaagde als apotheker bekend zijn, dat hij zich hiermede aan een strafbare handeling schuldig maakte. Hem is dus

terecht verweten, dat hem door zijn grove onachtzaamheid de schuld treft van het nadeel in de gezondheid, dat de zieke heeft ondervonden.

(N.T.v.G. 86 III 32)

Hongarije

CONTROLE OP DE FABRIKAGE VAN PHARMACEUTISCHE EN COSMETISCHE PRODUCTEN

Het Instituut voor Openbare Gezondheid is belast geworden met het verstrekken van vergunningen voor de fabrikage van en handel in geneesmiddelen. Het Instituut werd tevens opgedragen contrôle uit te oefenen over de fabrikage van cosmetische producten.

(Chem. Courant 16-9 '42)

Zweden

BEPERKING IN HET GEBRUIK VAN VITAMINEPREPARATEN

De pharmaceutische ondernemingen hebben opdracht gekregen het overmatige gebruik van vitaminepreparaten tegen te gaan. Het onderzoek zou hebben aangetoond dat de reclame der ondernemingen vaak gegevens bevatte over de vitamine-behoefte en de meest doelmatige doseering die uitgaan boven de werkelijke behoeften.

(Chem. Crt. 16-9 '42)

Duitschland

VERBOD VAN RECLAME VOOR BRONPRODUCTEN

Voor natuurlijke bronproducten (bronzouten, enz.) mag vanaf 1 September 1942 onder vermelding van den naam van de badplaats geen reclame meer gemaakt worden. Toegestaan is reclame in vaktijdschriften, reclame op de plaats waar het gewonnen wordt en aankondiging door een dusdanig vast opgestelde reclame dat de verwijdering groote moeilijkheden en werk met zich meebrengt.

(Ph. Z.H. 17-9 '42)

Indien!

U dit nummer met genoegen en instemming hebt gelezen

waarom

dan niet dadelijk even een briefkaartje geschreven naar het Secretariaat van onze Vereniging, Maasstraat 72, Amsterdam-Z.

?

Voor slechts f 2.— per jaar ontvangt U geregeld dit blad. Voor slechts f 1.— meer is U tevens lid van onze Vereniging; U steunt dan ons heilzaam werk met

een Daad!

GEVITAMINISEERDE LEVENSMIDDELEN

Blijkens een verordening van 1 Sept. j.l., opgenomen in het Reichsgesetzblatt van 4 dezer, moeten gevitaminiseerde levensmiddelen worden geregistreerd bij het Reichsgesundheitsamt, alvorens zij in den handel mogen worden gebracht.

Verder heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken de bevoegdheid om den handel in bepaalde gevitaminiseerde levensmiddelen te verbieden of te beperken.

Op de verpakking moet soort en/of hoeveelheid van de vitamines, alsmede naam van den fabrikant, plaats en tijd (maand en jaar) van vervaardiging duidelijk worden aangegeven.

Deze bepalingen treden 1 October a.s. in werking.

Nog een klein aantal exemplaren beschikbaar van:

Dr C. BAKKER

Volksgeneeskunde in Waterland

EEN VERGELIJKENDE STUDIE MET DE GENEESKUNDE DER GRIEKEN EN ROMEINEN

Ing. f 12.05 — Geb. f 13.10

Vraagt Uw Boekhandelaar

UITG. H. J. PARIS

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Maasstraat 72^A Amsterdam-Z.

No 46

Bestuur der Vereeniging: DR C. J. BRENKMAN, Arts te 's Gravenhage, Voorzitter, MR J. J. PLUGGE, Rechter te Utrecht, lid van het Dagelijksch Bestuur; MR H. B. DE BRUEYS TACK, Offic. v. Justitie b. d. Rechtbank te Alkmaar; DR PH. A. COPPENS, Apotheker Gem. Ziekenhuis, Bergweg, Rotterdam; MR P. FRIMA, Dir. Modelpolitievalschool te Hilversum; MEJ. E. H. HENGEVELD, Arts te Zwolle; N. KEULEMANS, Oud-Hoofd-Apotheker Binnengasthuis Amsterdam, te Hilversum; MR J. MOOLENBURGH, Kantonrechter te Middelburg; E. MIJNARENDS, Tandarts te Amsterdam; A. H. v. D. VELDE, Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid te 's Gravenhage; G. E. WINDEMÜLLER, Arts te Vaassen; H. J. A. TER WEE, Apotheker Wester-Gasthuis te Amsterdam, Secr.-Penningmeester-Redacteur.

Lidmaatschap der Vereeniging . . . f 3.—
Adres voor het opgeven v. Leden en Abonnés:
H. J. A. TER WEE - Maasstr. 72a - Amsterdam
Postgiro der Verg. 32237 - Gem. Giro K. 1672

H. J. PARIS
UITGEVER

Abonnement per jaar fr. p. p.
bij vooruitbetaling f 2.—
Administratie Maandblad, Keizersgracht 104 -
Amsterdam C. - Telef. 49122 - Postgiro 78536

Wil de Wereld bedrogen zijn?

In ons vorig nummer hebben wij uit het blad „Zonnestraat” dankbaar overgenomen het eerste van een drietal artikelen over kwakzalverij, onder den titel „Wil de Wereld bedrogen zijn?” Het tweede hiervanvolgende werd ook in „Zonnestraat” afgedrukt, terwijl het derde in verband met het door de paperschaarschte niet meer uitkomen van „Zonnestraat” niet meer geplaatst kon worden.

Het doet ons genoegen dat wij door den schrijver in de gelegenheid gesteld werden de beschikking te krijgen over het laatste artikel, wat wij daarom gelijktijdig opnemen.

II

Wat de baten der kwakzalverij betreft, zij bestaan . . . n.l. voor den charlatan zelf. Voor de patiënten en de volksgezondheid zijn zij een fictie. Men verbaast zich herhaaldelijk weer over de ongelooflijke lichtgeloovigheid van het geachte publiek, alsook over de gewetenloosheid, geraffineerdheid en grenzenlooze brutaliteit, waarmee de kwakzalver van de oudheid tot nu toe de angst, de wanhoop en de pijnen uitbuit ten zijnen bate. Herhaaldelijk zijn en worden lieden als Jonkers, Fick, „pastoor” Heumann, de wonderdokters van ergens in Nederland, de „boertjes” (die om de drommel geen boertjes zijn!), van Staphorst, van Rinsumageest, van Breskenszand tot Uithuizermieden toe ontmaskerd. En met hen de schoone „slaapsters”, die door al hun geslaap verduiveld uitgeslapen en daardoor zelden voor de groene tafel te krijgen zijn, maar die het volk, vooral de volksvrouwen, zoo onnoemelijk veel leed en ellende berekkenen. Ook de kruidenhuizen, -dokters en -dames, de piskijkers, de oogbestaarders, handopleg-

gers, helderzienden en media en zij die aan kledingstuk-of-foto-over-de post-toegestuurd al genoeg hebben om te weten wat de afzender mankeert; zij zijn steeds weer, o.a. door de Vereeniging tegen de Kwakzalverij, aan de schandpaal genageld. Desondanks gaat de stroom van onzin, viezigheid, bedrog en geldklopperij gestadig voort en is een niet te onderschatten bedreiging der volksgezondheid.

Want kan men er nog vrede mee hebben, dat de een of andere ingebeelde zieke of hysterica verklaart genezen te zijn door de kruiden of de bezweringen van een of anderen kwak, erger wordt het, wanneer de laatste, menschen die bij een tijdige behandeling te helpen zouden zijn, daarvan afhoudt; of als diens therapie of medicamenten beslist schadelijk zijn. En dat zijn ze dikwijls. Men zou die medicamenten in drieën kunnen rangschikken:

- 1 - die totaal niets bevatten of iets dat goed noch kwaad doet;
- 2 - die schade doen;
- 3 - die wel goede stoffen bevatten, waarvan echter de hoeveelheid niet in overeenstem-

Op Bldz. 51
vinden onze Lezers
de Plaat

ming is met de prijs, zoodat de koper veel te duur uit is en bovendien door ondeskundige toepassing toch weer schade toebrengt of 't gewenschte resultaat niet behaalt.

Groep 3 is de zeldzaamste. De plaatsruimte laat hier niet toe van de niet te tellen kwakzalversmiddelen analyses te geven. Hij, die zich er voor interesseert leze o.a. het maandblad van de Vereeniging tegen Kwakzalverij of de door haar uitgegeven analyses. Hij zal ten volle overtuigd geraken, dat indien de wereld bedrogen wil worden, zij dat dan ook niet zoo zuinig wordt en dat zij daar nog kapitalen voor over heeft!

Enkele t.b.c.-„middelen” willen wij noemen. Dat van de beroemde en beruchte Smit, die de Zaanstreek onveilig maakt is hoogkokende petroleum, houtteer en nog zooiets. De anti t.b.c. Juliana-pillen zijn petroleum, levertraan en kaneel. Een IJmuidens middel is gewoon kalkwater. Andere zijn suikerstroopjes al of niet met teer, petroleum en creosoot. De fistelpot van Klaas van Ursem is: Karweizaadpoeder 30 gr.; Lavapoeder 30 gr.; Laurierbessen 40 gr.; Wierook 10 gr.; Sevenboom 30 gr.; Hertshoornpoeder 10 gr.;

Wil de Wereld bedrogen zijn? (vervolg)
Kruidnagel, witte peper, nootmuskaat 15 gr.; Hondsdraf, jeneverbessen 15 gr.; 2 eierdooiers en 1 kg. verse roomboter.

(Voor dat laatste zou je tegenwoordig heel wat doen!). Maar wacht even: De patiënt mag geen koemelk drinken, maar wel van een geit zonder horens! Geen sterke drank noch varkensvleesch gebruiken en evenmin visch, die dicht bij de kop zit! De meeste stoffen die hierin voorkomen zijn waterafdrijvend. Resultaat natuurlijk nihil.

Laat het genoeg zijn. Eilers, Solman en Grafhorst, hun middelen zijn klinisch beproefd of op het laboratorium. Uitwerking ten goede is er niet van te verwachten. Misschien dat een of ander stroopje de symptomen verlicht of verzacht, doch dat kan de dokter ook, beter en goedkooper. Reeds het feit, dat er zoo véél „geneesmiddelen zijn, bewijst, dat er geen is.

Zooals het met de t.b.c. is, is het met de kanker, de leverziekten, de hartkwalen, de suikerziekte, vermagerings- en verdikkingspilen, en de hemel weet, wat ze al nog meer bedenken. Er zijn er méér dan 1000! Ze zijn zoo handig, onze weldoeners der menscheit! En waarlijk hen is door de doktoren nooit tekort gedaan. Indien die bang voor eigen standje waren, zouden zij de kwakken hun gang laten gaan!! Die bevorderen immers de ziekten! In 1917 heeft een Staatscommissie 30 z.g. onbevoegden in staat gesteld 96 patiënten te behandelen onder haar toezicht. Want er zijn onder deze lieden ook wel, die werkelijk meenen iets voor den

lijdenden mensch te kunnen doen. Ieder mocht meedoen.

Welnu, na zeer uitgebreid onderzoek kwam de commissie tot de conclusie, dat deze lieden de ziekten die zij behandelden niét konden beoordeelen, resultaten waren er niét, van nieuwe tot verrassende uitkomsten leidende geneeswijzen was niet het allergeringste gebleken. Ook te goeder trouw zijnde lieden zijn echter gevaarlijk, zeker bij besmettelijke ziekten, omdat ook zij weer de patiënten afhouden van juiste, tijdige behandeling.

Zijn dus de baten voor de volksgezondheid en patiënten nihil, de schade is dit geenszins. Wat zegt men van een kruidenhuis, dat de naam t.b.c. niet noemt, maar de symptomen beschrijft en dan aanraadt combinatie No. zooveel te gebruiken en verder gaat: „weliswaar zal het opgeven misschien erger worden, doch men beschouwe dit als een goed teken, het vuil komt er uit”. Dus meer opgeven is een symptoom van verbetering! Hoevelen zullen denken als zij dat constateeren: Het gaat dus goed. Ondertusschen schrijft hun kwaal voort, ze besmetten anderen en de duivelskring is weer eens gesloten.

Hoeveel jonge meisjes die „bloedarmoede” hebben, slikken niet „staal”? Bloed krijgen ze na eenigen tijd dan ook, zelfs te veel, ze spuwen het uit! En zoo is het niet alleen met de t.b.c.-lijder, ook met andere ziekten en vaak zijn ze reddeloos verloren als het verstand doorbreekt. Door een voortdurende, listig gevoerde, reclamecampagne wordt ons in de ooren getuit, waar zonder wij beslist niet kunnen leven. De symp-

INHOUD	
Wil de Wereld bedrogen zijn?	Blz. 49
Hamsterende Wonderdokter	50
Bij de plaat	51
Ledenvergadering	52
Een voor zichzelf sprekend getuigenis	54
Staphorster Boertje overleden	54
Van Elders	55
Inhoud	56

tomen van velerlei ziekten opgenoemd, een lijst van kwalen opgesomd, waar je van rilt en beeft. De patiënt stelt zèlf wel de diagnose en koopt de bijbehorende „Kruidencombinatie No. zooveel”. Hij betaalt voor die rommel dik geld en meent dokter en apotheker te slim af te zijn. Want kruiden, ja, als je dat woord noemt, knikken alle goedgelovigen (en meen asjeblijf niet, dat die alleen onder „het volk” zitten, ook intellectueelen kwakzalveren!). Kruiden, dat is de crème-de-la-crème. Die laat onze-lieve-heer toch niet voor niets groeien? Wat er in die kruiden zit, interesseert ze niet, evenmin als het feit, dat de dokter herhaaldelijk kruiden of de actieve stoffen daaruit voorschrijft. Het eerste beste hoestdrankje bevat kruiden en vele hartrecepten niet minder. Zonder eenig besef van medische kennis of inzicht in lichaamsfuncties zwamt iedereen maar mee en de kruidenhuisen gedijen, groeien, bloeien! Edoch, al de ontmaskeringen en aan de kaak stellerij van kleine en groote zwendelaars hebben weinig resultaat zoolang zij ze niet onder 't oog krijgen, die aan hen gelooven. En dan nog! Doch

Hamsterende Wonderdokter

In het Nieuws van den Dag van 2 October 1942 troffen wij onder het hoofd: Actie tegen hamsteren, het hierna volgende aan, waaruit blijkt dat het „beroep” van „wonderdokter” nogal lucratief blijkt te zijn.

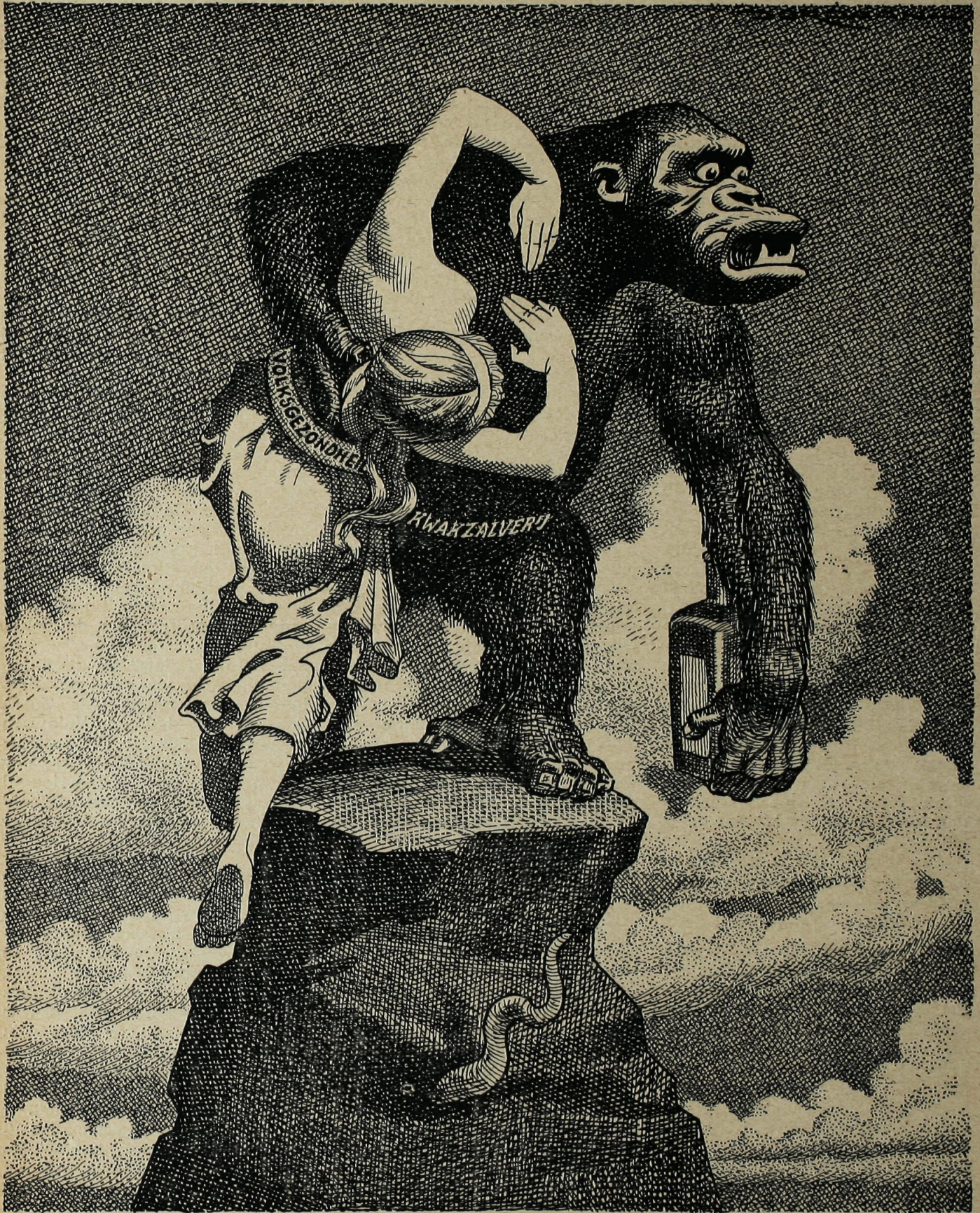
Om nu echter op het artikel terug te komen, deelt men ons nog mede, dat bij een bekenden wonderdokter eveneens een groote

hoeveelheid levensmiddelen gevonden werd. Deze wonderdokter wilde niets vrijwillig afstaan voor door den heer burgemeester nader aan te wijzen instellingen, waarop de politie voorloopig beslag heeft gelegd op den enormen voorraad. Honderden eieren, waaronder gestempelde, groote Keulsche potten vol boter (gekregen), pl.m. 2000 sigaren, kazen, die reeds aan het verrotten waren, dozen vol kousen, schoenen bij tientallen paren, tientallen kilo's cacao, kortom te veel om op te noemen was de voorraad van dezen won-

derdokter. Het toppunt was, dat mevrouw ook nog een schoenenbon had aangevraagd. Na afloop van het gehouden onderzoek ten huize van dezen wonderdokter zijn door een ongelukkig toeval bijzonderheden over deze huiszoeking aan een oplichter bekend geworden en heeft deze getracht door chantage hieruit goede munt te slaan, doch dit heeft niets te maken met het optreden van de door den burgemeester aangewezen ambtenaren, daar deze niets anders dan hun plicht hebben gedaan.

LA BELLE ET LA BÊTE

(VRIJ NAAR HET BEKENDE BEELDHOUWERK VAN E. FREMIET)

Wil de Wereld bedrogen zijn? (vervolg) ik zou deze dames en heeren met hun maximum aan brutaliteit en „zakelijk” inzicht en minimum aan mededoogen en moraal enkele vragen willen stellen.

Is het één van U geweest, die de t.b.c.-bacil vond? Hebt gij het „tooveroog”, de Röntgenstralen ontdekt? Kan één van U bij t.b.c. bogen op de resultaten van pneumothorax, goudbehandeling, thoracoplastiek? Of hebt gij ooit gezegd, dat goede woningen, lucht, licht en doelmatige voeding de volksgezondheid bevorderen?

Was het één van U die het insuline uitvond, waardoor suikerzieken kunnen leven, of heeft één Uwer deel gehad aan het uitbannen van pest, typhus, cholera en pokken? Is de naam van één Uwer verbonden aan het anti-syphilis preparaat Salvarsan, of aan de ontdekking der sulfonamiden? Kondt gij ooit iets doen tegen diphtherie?

En na nog tientallen dezer vragen, waarop het antwoord uitblijft, omdat geen enkele dezer „dames en heeren” ooit maar eenig heil bracht, stijgt in ons gemoed walging op. Walging, jegens de parasieten der volksgezondheid, die de ellende en narigheid van zieke stumpers uit vuig geldgewin uitbuiten met hun handige exploitatie van en kiik op de menschelijke natuur. Waar de medische wetenschap slecht één doel heeft: de waarheid en dus het belang der menschheid, is bij hen alles

grove leugen, bedrog en plat eigenbelang. Indien Multatuli niet de winst en geldzucht der koffiehandelaars, maar van dit edele specimen van homo sapiens had bestreden, hij had ze toegeschreeuwd: „Stik in je kwakzalverij en verdwijn!” Maar van dergelijke machtsspreuken trekken deze lieden zich weinig aan. Vragen wij ons af, waarom de kwakzalverij nog steeds stand kan houden en of er van overheidswege geen krachtiger maatregelen tegen genomen zijn dan deze van harte gemeente banvloek. Daarover in een volgend nummer.

III

Als wij de een of andere reisbeschrijving lezen en voor ons wordt een der „medicijnmannen” van een „onbeschaafd en wild” volk beschreven, lachen wij. Die onzin en dat bijgeloof! Hoe bestaát het. Enfin, kan je weer eens zien hoe stom die zwartjes zijn.

Eilacie — ook in ons midden leven van die medicijnmannen en -vrouwen” en wat erger is: de beschaafde blanke gelóóft ook hún onzin en is net zoo bijgeloovig. Hij kán er zich nu eenmaal niet bij neerleggen dat gezondheid en ziekte een natuurlijk proces zijn en verloop hebben.

Hij heeft een vage notie van oude „volksverleveringen” waarin Wijze Oude Kruidenzoeksters voorkwamen, die meer van hetgeen zich tusschen Hemel en Aarde afspeelt afwisten dan een

gewóón mensch. Hij gelooft in mystieke krachten en als hij religieus is denkt hij dat het toch niet waar kán zijn dat God, die ons allen zoo liefheeft niets tegen de ellenden van ziekte en pijn weggelegd zou hebben. Daar zijn de wondergenezingen van Jezus. En die van vele magiërs. De Katholieken verwijzen naar Lourdes. Het buitengewone, het bovennatuurlijke, het wonder, het moet bestaan, daarzonder zou hun levensovertuiging ernstig geschokt zijn en dus... geloovent zij.

En de handige exploitant(e) die de kwakzalver moet zijn, wil hij slagen, weet dat en gebruikt deze gegevens.

Hij of zij laat ze maar stil denken dat hem of haar inderdaad krachten, gaven en kunden geopenbaard zijn, die de denkers en genieën met hard ploeteren onthouden worden. Microscop noch reageerbuis, stethoscoop noch injectiespuit zijn noodig. Het bloed! De urine! En natuurlijk geloovent „ze” dat. Bloed, dat wondervocht, is allicht „vuil” als je ziek bent en urine kan toch niet alleen een scheikundig bekende samenstelling zijn van water, zouten e.d., het moet „iets” bevatten, dat, nou ja, enfin, wát weet de bijgeloovige niet, maar 't is „iets”. Schrijft een bekend Veluwsch kwakzalver niet aan zijn patiënt: „Uw urine voelde na 24 uur nog erg onrustig aan.” Tjonge, tjonge! En deze enorme onrustigheid voelde zoo iemand dan toch maar

LEDENVERGADERING

op Zaterdag 21 November 1942, 's namiddags drie uur in het American Hotel te Amsterdam

Zooals gewoonlijk was deze vergadering niet druk bezocht, waartoe ook de tijdsomstandigheden bijdroegen.

Het eerste deel der agenda n.l. het voorlezen der notulen, goedkeuren van het verslag der vorige Algemeene vergadering en het jaarverslag en rekening en verantwoording over 1941, welke door de Commissie tot het nazien der rekening was goedgekeurd, wordt snel afgedaan.

Hierna is de verkiezing van de bestuursleden aan de beurt. Met algemeene stemmen worden de aftredende leden, te weten Mr H. B. de Brueys Tack, N. Keulemans en G. E. Winde-

müller herkozen.

Het volgende punt, het voorstel om een commissie in te stellen tot onderzoek naar de waarde welke gehecht moet worden aan de aardstralen, geeft aanleiding tot een levendige gedachtenwisseling. De voorzitter deelt een en ander mede over de voorgeschiedenis van dit voorstel. Het ligt in de bedoeling dat binnenkort in ons Orgaan hierover een publicatie verschijnt, zoodat ik hierover kort kan zijn. Herhaaldelijk bleek ons b.v. dat door personen de aardstralen werden aangewezen als oorzaak van het ontstaan van ziekten, van langzame genezingen, moeilijke bevallingen, enz. Als bescherming tegen deze, door velen als „gevaarlijk” aangeduide stralen worden dan allerlei apparaten tegen dikwijls fantastisch hooge prijzen ver-

kocht, of er worden bepaalde voorzorgen genomen die afdoende bescherming heeten te bieden. De verkoopers suggereeren daarbij dat nu een goede afweer tegen bepaalde ziekten verkregen is. Dientengevolge wordt de mogelijkheid geschapen dat de patiënt, op de beloften vertrouwende die hem door den fabrikant verstrekt zijn, de tijdige hulp van een arts verzuimt in te roepen. De gevolgen hiervan kunnen beslist levensgevaar met zich meebrengen, zoodat de volksgezondheid hierdoor zeker schade ondervindt.

De vergadering besluit daarom het Algemeene bestuur te machtigen een beslissing te nemen, op welke wijze het vraagstuk het best aangepakt kan worden.

Bij de rondvraag wijst een der aanwezigen op het besluit inzake de

als hij dat glaasje in z'n gevoelige, begaafde, wat zeg ik: gewijde vingertoppen houdt. Prosit!

En zooals het met 't geloof in kruiden, bloed en urine is, met het geloof in de geestelijke krachten is het geen haar beter. Hier liggen onbepaalde, nog niet gekende mogelijkheden, evenzeer voor de wetenschap als voor de humbug. En die laatste wacht niet op zekerheid, ze decreeteert maar, onthult, ziet helder, voelt aan, zwamt, kletst, profeteert en de braven die hun rekening voor dokter en apotheker afgrijpselijk hoog vinden betalen met genoeg de vette honoraria waaronder al de onthullingen en magische krachten spoorloos verdwijnen!

Een postbode met een zieke vrouw kreeg ook eens een aanbieding. Tegen cash zooveel zou de wonderman zijn vrouw genezen. De P.T.T.'er antwoordde: „Ik geef U 4 × zooveel, maar betaling volgt na de — gegarandeerde — genezing.” De wonderman verdween en sloeg dit aanbod tot nu toe af. Er is nog iets dat de trek naar de kwakzalvers verklaart: Zij kennen geen twiifel, geven altijd hoop. Natuurlijk, die hoop alleen laat de patiënt leven en hij blijft klant! Nemen we daarbij dat soms genezingen voorkomen, meestal s c h i j n genezingen, en deze in de roddel- en kletscombinaties worden opgesierd, aangedikt en vermenigvuldigd — van de wilde medicijnman kent men ook de tam-tam! — dan is ook hier weer een reden om de kwakzalvers „au serieux” te nemen. Ook is de

eischen waaraan advertenties moeten voldoen om in de dagbladen geplaatst te mogen worden, en vraagt of er geen aanleiding bestaat te onderzoeken in hoeverre deze toegepast zouden kunnen worden op kwakzalversadvertenties. De voorzitter deelt mede dat het Dagelijksch Bestuur en de juridische adviseur in dezen diligent zullen blijven.

De secretaris laat tenslotte een brief circuleeren van het Staphorster Boertje, welke in dit nummer afgedrukt wordt en die een „goede getuigenis” aflegt van de snelle genezende werking van zijn kruiden.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

De Secretaris-Penningmeester:
H. J. A. TER WEE

kwakzalver vaak zoo handig onder zijn naam of middel te zetten: „Wettig gedeponereerd” of „Door de wet beschermd”. De goeemeente denkt allicht dat de wet dan de uitwerking van dit middel garandeert. Wat beteekent het in feite? Dat de naam niet straffeloos door een ander gebruikt mag worden. Het is de m e r k e n wet waarvan hiersprake is. Zoo is b.v. de naam: Staphorster boertje, wettig gedeponereerd! (Deze „boertjes” die vaak de zaak van vader overnamen of zich duur „inkochten”, reden tot voor kort per auto het geheele land af. Boekdeelen kan men er over schrijven! Zoo kreeg dit „Staphorster boertje” voor eenige jaren een auto-ongeluk. Gelukkig was er een g e n e e s h e e r om hem te behandelen. Geen een van hen past zijn eigen methode op zichzelf toe!) Bovendien zegt de goede mensch die in het slechte liever niet gelooft: „Ach kom, er moet toch wel iets van waar zijn (ten aanzien van de advertenties geldt dit zeer sterk!), ze mogen toch maar niet zulke dingen doen en zeggen, als dat allemaal valsche voorspiegelingen, leugen en bedrog, geldgewin zouden zijn?” En de kwak of fabrikant laat hen in die waan, en suggereert de b i j g e l o o v i g e n w a t h i j m a a r w i l.

De exploitatie van domheid, angst, vertwijfeling en pijnen is een voordeelig zaakje. Indien men alleen eens de kosten voor reclame (advertenties, drukwerken e.d.) berekent, dat zijn de voornaamste onkosten, komt men tot een bedrag dat in de tonnen loopt. Als men hierop baseert dat er jaarlijks millioenen door het Nederlandsche volk worden betaald aan deze lieden, zonder dat dit volk ook maar iets daarvoor terugkrijgt aan betere gezondheid, ja, dat zelfs haar volksgezondheid er ernstig schade door ondervindt, is men dicht bij de waarheid en dan vraagt men zich verbijsterd af: „Kan dat dan? Måg dat dan? Wil de wereld dan heusch bedrogen zijn? En dat alles bij de huidige stand der werkelijk medische kennis in een land dat zich beschaafd en rechtvaardig waant? Worden deze lieden dan nooit aangeklaagd, gepakt, ontmaskerd, ge-

straff? Hebben we voor den duivel geen wetten???”

Zeker! De wet verbiedt het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst zonder noodzaak. En ook het zonder recept afleveren van z.g. verboden geneesmiddelen. Deze wet is echter zoo tam dat het zeer lastig is om een goede dagvaarding uit te brengen en het „onbevoegd uitoefenen” juridisch te bewijzen. En dan nog: De wet noemt dit een overtreding, geen misdrijf. Er volgt dus ten hoogste een hechtenisstraf, meestal echter een boete en diè kan er gerust af. Waarna de zaak op dezelfde voet wordt voortgezet! Let wel: Als U een fiets steelt of f 30, zooals ik gisteren las, is dat een misdrijf en krijgt U een jaar gevangenisstraf. Als U echter het volk zijn geld en zijn gezondheid ontsteelt, ja, dood door schuld op Uw geweten heeft en maar handig genoeg is, maakt men U niets. Vliegt U er eens in, dan betaalt U het Rijk eenige zoenpenningen en aan het Recht is voldaan (?). Hoewel een ieder weldenkende weet dat U zulks doet en er mee zult doorgaan... ze moeten het maar bewijzen!

Geen wonder dat men herhaaldelijk deze wet wilde wijzigen. Zij dateert van 1865. In 1886 deed men de eerste poging, daarna vele andere.

In 1922 antwoordde minister Aalberse op vragen van een Kamerlid dat spoedige wijziging werd overwogen. In 1931 zei de toenmalige minister hetzelfde. Requesten, adviezen, redes, alles goed gedocumenteerd om den wetgever de ten hemel schreiende toestanden in het oor te bulderen waren er plenty. In 1937 werd spoedige wijziging toegezegd. In '38 dito met een sterretje. De bureaucratie erkende de urgentie doch weerstond alles en thans in 1942, nu dus nog steeds diezelfde wet, thans een wankele 77-jarige oude bes, onze volksgezondheid moet beschermen, kunnen we wrang constateeren: zij dronken het beroemde glas, deden de beruchte plas en lieten de zaak zooals ze was!

Met de verkoop der verboden geneesmiddelen en kwakzalverijen is het geen haar beter. Voor en-

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

Wil de Wereld bedrogen zijn? (vervolg)
kele jaren (en als er geen materiaalkort is dan nu nog) kon en kan men bij de drogist- en parfumeriezaak, kapper en kruidenier van alles, zelfs slaap- en verdoovingsmiddelen krijgen. De fabrieken moeten toch verkopen!

De dwaze toestand dat in de pers de kwakzalverij herhaaldelijk aan de kaak werd gesteld, doch dat de advertentiekolommen dezer zelfde pers wemelden van aanbevelingen voor kwakzalvers en hun middelen — zaken zijn zaken! — dreef (omdat er een einde gemaakt zou worden aan den verkoop van allerlei middelen buiten de apotheek) de pers en de pharmaceutische handel naar elkaar toe. Want hun beider BELANGEN liepen gevaar (Welke sentimenteele dwaas denkt daar dat er slechts één belang is n.l. dat van de VOLKSGEZONDHEID? Dat hij verdwijne, de stumper.) Zij vormden een commissie en een nette krant plaatst nu alleen advertenties tegen welke deze commissie „geen bezwaar” heeft. De commissie is echter o.i. nogal soepel.

In het boekje van Umberto Notari: De Drie Dieven komen drie hoofdpersonages voor. De eerste is een klein landloopertje, de tweede een gentleman-inbreker, de derde, de heer Ornano een groote fabrikant van geneesmiddelen. Wie van hen is de grootste dief? In een gesprek met Ornano's vrouw zegt de gentleman-inbreker dat de fabrikant ongetwijfeld een zeer geacht en geëerd en nuttig lid der samenleving wordt bevonden. Bovendien zorgt hij uitstekend voor zijn arbeiders en steunt allerlei goede werken. Maar, gaat hij voort:

„Uw man fabriceert pillen, poeders, afkooksels, siropen die bij alle kwalen helpen. Bloedarmoede? Ornanopillen. Jicht? Ornano! Bleekzucht? Ornanoijzer! Klierziekte, tuberculose, rachitis, malaria, zenuwlijders, kanker, zweren, lintwormen? Ornano, Ornano! Ornano.

De reclame is geweldig, dichters prijzen zijn middelen, artisten zwaaien penseelen en mengen hun kleuren er voor, dagbladen vloeien er van over, er zijn ontroerende verklaringen van genezing, dankbaarheidsbetuigingen en attesten. Enz. Enz.

EEN VOOR ZICHZELF SPREKEND GETUIGENIS!

Van bevriende zijde ontvingen wij als curiosum een schrijven van J. K. Stegeman te Staphorst, fabrikant der beroemde geneesmiddelen volgens de oorspronkelijke recepten van „Het Staphorster Boertje”.

Dit attest luidt als volgt:

Ondergeteekende, J. K. Stegeman, Kruidkundige, te Staphorst, verklaart hierbij dat X. gedurende ongeveer 3 jaren geregeld medicijnen van hem heeft betrokken voor Huidziekte en voor Zenuwen, en deze nog gebruikt.

Commentaar overbodig!

Naschrift.

Zoo juist vinden wij in „Het Volk” van 5 Dec. 1942 het overlijden gemeld van L. Stegeman Pzn. onder de volgende bewoordingen:

Staphorster Boertje overleden

STAPHORST, 5 Dec. — Op 74-jarige leeftijd is alhier overleden

En de menigte, die goedgelovige, onthutste menigte, die bang is om te lijden en te sterven, snelt toe, koopt, slikt, lijdt en sterft.

Uw man speculeert op die angst. Ziedaar de schurk. En al zijn pillen en zalven dienen tot niets. De verdiensten? Phenomenaal! De genezingen? Hypothetisch! De attesten? Gekocht. De dagbladen? Gehoord! De artsen? Ook gehoord. Alles is valsch en vervalscht. En het ergste is: Uw man wéét het. Hij wéét het al van te voren. Maar het wetboek is deernlijk omzeild, de critiek verlamd, het oordeel gebonden en de menschheid bedrogen!”

Wie is de grootste dief?

We zijn nu in 1942. Ons land slaat nog niet eens het slechtste figuur. Maar over de geheele wereld wonen Ornano's! Wat zou men voor de miljoenen die zij in hun zak steken niet kunnen doen ten behoeve van de volksgezondheid! Het is om te watertanden!! En al moge het waar zijn dat de beste remedie tegen deze walgelijke draak met zijn steeds nieuw groeiende koppen, is: Een kalm voortschrijden der werkelijke medici met hun heilbrengende

Lambert Stegeman Pzn., bekend als het „Staphorster boertje”. Stegeman had de verkoop van kruiden overgenomen van zijn vader, die in het geheele land en ook wel buiten de landsgrenzen bekendheid had verworven als het „Staphorster boertje”. De thans overleden zoon heeft nimmer kans gezien zich eenzelfde faam eigen te maken als zijn vader. Ongetwijfeld zal dit mede het gevolg zijn geweest van den strijd, die door de medische wetenschap tegen de kwakzalverij in latere jaren steeds scherper werd gevoerd. Dit neemt niet weg, dat het Staphorster boertje toch beschikte over talrijke attesten van patiënten, die zich genezen waanden door de kruiden van Stegeman.

(De voorletters van de beide „boertjes” kloppen niet. Zou het attest wellicht geschreven zijn door de derde generatie ofwel de kleinzoon?)

Wij zullen eens informeerden en onze lezers op de hoogte houden van de diverse familiebetrekkingen. H.T.W.).

kennis, gedachtig de Ieus: „De hyena's blaffen, de karavaan gaat verder,” wij gelooven dat ook de Staat wel eens een handje kon helpen deze hyena's uit te roeien. Want het cynisme dat de wereld bedrogen wil zijn en dat zij, ergo bedrogen wordt, is de dekmantel van de lauwen en de teleurgestelde en halve idealisten. Het is niet waar, dat de zieken wereld bedrogen wil zijn. Al deze zieken zoeken, wanhopig en hartstochtelijk, naar redding, genezing, beterschap, gezondheid! Moet het Nederlandsche volk zich dan niet schamen dat het deze hocus-pocus en de juristerij, de juridische goedpraterij daarvan, duldt? Moest het zich niet schamen dat het zich in naam van het belang der Volksgezondheid, maar in werkelijkheid van op geldwinst ingestelde geneesmiddelen industrieën alles laat aansmeren en letterlijk en figuur slikt, slikt, slikt? Mijn hemel, eeuwig wordt er geklaagd: Er is geen geld voor dat wat de wetenschap als doeltreffend voorstelt. Het kan niet waar zijn. De werkelijkheid is, dat voor de volksgezondheid niet genoeg over heeft. Met loterijen

*Foei, Quakzalver! als een zot
veilt gy uwe Waar!*

*Foei, bedriegt ge uit vuil ge-
win dus de onnooz'le Schaar!*
Qq.

Iemand, die in gezelschap veel ophef maakt van zichzelf, mishaagt doorgaans, al sprake hy ook louter waarheid: en de Quakzalver staat openlijk op eene schouwplaats van het zonderbaare zyner Artseny en van zyne schier wonderdaadige geneezingen onbeschaamd te schreeuwen. — Het ergste van alles is, dat zulke menschen zeer wel weten hoe weinig hunne zaken eigenlijk te beduiden hebben, en dat hun gepoch meest logen is. Zy zouden immers anders geene Landloopers behoeven te zyn.

moet men n.b. sanatoria in stand houden. Hier wordt een gat gestopt, daar een fooi gegeven. Vooral mondjesmaat! Men kwakzelt liever. Met een 77-jarige-wet loopt men achter de kwakzalverij aan, die met zijn moderne efficiency in een auto voortsuist of... men loopt heelemaal niet, het oude mensch kan toch niet meekomen.

Men is de laatste jaren er niet bang voor zonder veel redenaties wetten en voorschriften uit te vaardigen of te veranderen. Welnu, voor doeltreffende maatregelen liggen de plannen al jarenlang gereed. Gebeurt er mis-

Houding, en gebaarden, en kleding, en hunne vertoonplaats, en hun gantsch gevolg bewyzen immers genoeg wat zy zyn, en welk een vertrouwen zy stellen op de onkunde van den grooten hoop. Evenwel schaart zich de groote hoop rondom den Quakzalver, hoort hem met verwondering aan, en waagt zyne gezondheid enkel en alleen op het gezag van een meest leugenachtig gepoch. Is dit dan niet eene zeer beklaaglyke onkunde in den gemeenen man? Is 't niet godloos daar misbruik van te maken?

(Met toestemming van den uitgever overgenomen uit: Vaderlandsch A-B boek voor de Nederlandsche jeugd, nauwkeurig nagedrukt naar de uitgave van 1781 door J. H. Swildens en uitgegeven door L. J. C. Boucher).

schien eindelijk ook hier iets? Zuster Anne, gij die al zoo lang in het vak zit, ziet gij nog niets komen? ¹ E. de W.

¹ Na dat deze artikelen geschreven waren publiceerde het Nationale Dagblad van het Medisch Front, noodig acht voor de volksgezondheid. Daarin o.a.

„Kwakzalvers en z.g. natuurgeneeskundigen zullen proeven van hun kunnen moeten afleggen voor een daartoe te vormen deskundige commissie, opdat geen waardevolle hulpmiddelen voor het volk verloren kunnen gaan, omdat ze reeds bij voorbaat veroordeeld zijn.”

Zullen deze dan alle moeten ver-

VAN ELDERS

DUITSCHLAND

Waarschuwing tegen „chiropractic”.

Een hoofdartikel in het Reichsgesundheitsblatt (1942, blz. 306) veroordeelt op scherpe wijze, dat in sommige geneeskundige bladen „chiropractic” op welwillende wijze is besproken. Men heeft hier te doen met een universeel geneesmiddel: „repositie” van „verschoven” wervels, ter opheffing van de verstopping van het centrale fluidum dat langs de zenuwen naar de organen vloeit. Chiropractic is een bedreiging van het openbaar fatsoen, de geneeskundige wetenschap en de volksgezondheid. (N. T. v. G. 86. IV. 47)

Smakelijke thee

Van 10 wagons voor de Weermacht bestemde Kruidenthee's der firma Dr Grethes Coffeinfreier Tee, G. M. b. H. in Hamburg, werd één wagon aan een nauwkeuriger inspectie onderworpen. Het bleek dat de thee, volgens de Völk. Beobachter bestond uit „op den boschgrond verzameld afval”, althans alles bevatte, „dat op den bodem van een beukenbosch is te vinden”, waaronder uitwerpselen van koeien en konijnen. (Ph. Z. H. 22-10 '42)

NOORWEGEN

Reclame voor geneesmiddelen

Onlangs zijn voorschriften gegeven betreffende de reclame voor geneesmiddelen. Reclame voor geneesmiddelen in de vorm van licht- en bioscoop-reclames, borden in de openlucht, opschriften op vervoermiddelen en in voor het publiek toegankelijke lokalen is verboden, evenals het uitreiken en verzenden van folders aan het publiek. Advertentie's in dag-, week- en soortgelijke bladen moeten onder het opschrift: „Lagemidler” (geneesmiddelen) in de advertentiekolommen worden opgenomen. Zonder toestemming van de bevoegde instantie's mag geen gebruik worden gemaakt van afbeeldingen. In den regel worden slechts afbeeldingen toegelaten, die in verband staan met de gebruiksaanwijzing of die slechts de verpakking weergeven. De reclame voor speciale farmacapeutische preparaten moet aan de instantie, belast met het toezicht op de specialité's, ter goedkeuring worden toegezonden.

Chem. Cri. 41. No. 1502)

schijnen voor de deskundigen? En zoo blijkt, evenals in 1917, dat geen waardevol hulpmiddel verloren gaat en zij dus onbekwaam zijn, mogen zij dan toch doorgaan? Daar gaat het ons om.

INHOUD

van den

Twee en Zestigsten Jaargang

	Pag.
Aan het verkeerde adres	13, 18
Advertentie's ter aanprijzing van geneesmiddelen (Duitschland)	25
ALMA te Lunteren — Brenkman	8
Alweer een jaar	2
Apotheker als kwakzalver	47
Archiefsprokkelingen	14
Arts. De —	43
Badpreparaten. Onderzoek en beoordeeling van —	6, 16
Badzo	15
Beperking van het gebruik van vitaminepreparaten in Zweden	48
Beschouwingen I — Windemuller	38
Bestrijding der Kwakzalverij en het Groene Kruis	4
Bijgeloof en Sympathie	20
Brobalil II	6
Bronproducten. Verbod van reclame van — (Duitschland)	48
Bruisende Schwartzwälder Dennenaaldenbadtabletten	16
Chiropractic. Waarschuwing tegen —	55
Controle op de fabricage van Pharm. en cosmet. producten (Hongarije)	48
Dokterstitel in de firmanaam (Duitschland)	8
„Doktor Honoris Causa”. Misbruik van —	25
Een voor zichzelf sprekend getuigenis	54
Elders. Van —	4, 8, 25, 47, 55
Een ernstige waarschuwing	5
Försanose	15
Foto. Diagnose via een —	47
Geneesmiddelreclame	25, 32
Gevaarlijke „bevoegde” beoefenaren der geneeskunst	10
Groene Kruis en de bestrijding der kwakzalverij	3
Haarlemmerolie	28
Hamsterende wonderdokter	50
Heilgymnastiek en massage. Kwakzalverij op het gebied der —	30
Heilpraktiker. Het nadeel van —	10
„Nederlandsche — ?	24
Hoe lang nog?	19
Hooibloemenbad van Prof. Dr H. Frohlich	16
„Ik weet het”, ALMA	8
Jaarverslag over 1941	31
Jozef. Klooster St. —	36
Kinine. Geen — tegen griep in Duitschland	25
Klooster in dienst der kwakzalverij	36
Kloosterkruiden tegen suikerziekte	37
Klooster. St. Jozef te Azelo	36
„ en de Vitamines	42
„ in de keel-, neus- en oorheelkunde	5
„ op het gebied der Heilgymnastiek en massage	30.
Kwakzalverij op het gebied der Tandheelkunst	18
Levensmiddelen. Gevitaminiseerde — (Duitschland)	48
Leden vergadering. verslag	52
Li-il Dennenaalden extract	6

	Pag.
Li-il Sulfidum	16
Maristendrank	37
Kwakzalverij en haar bestrijding	3
Marktkwakzalverij	22
Mededeelingen van het R.I.P.T.O.	15
Natuurgeneeskunde	24
Natuurlijk Marienbader Dennenaaldenextract	6
Nederlandsche heilpraktiker?	24
Onderzoek en beoordeeling van een aantal badpreparaten	6, 16
Periodex	18
Pharmacie in Frankrijk. Nieuwe wet op de uitoefening der —	4
Post. Bezorging door de —	10
Quakzalver. De —	55
Rechtszaken: Kruidenhandelaar te Groningen	34
Kwakzalfster te Den Haag	47
Magnetiseur P. M. te Apeldoorn	9
Masseur J. P. v. d. B. te Apeldoorn	9
Reclame voor geneesmiddelen in Noorwegen	55
Rekening en verantwoording over 1941	31
Sequah-iana uit Indië (vóór 50 jaren)	40
S. derische slingeraar zelf aan het woord	12
Signatuurleer	39
Slaapmiddel. Definitie ervan, enz.	32
Smakelijke thee	55
Staphorster boertje	54
Suikerziekte. Kruiden tegen —	37
Surrogaat	34
Sympathie en bijgeloof	20
Tentoonstellingsmateriaal	45
Tilly als „uitvinder” van de Haarlemmer-olie	28
Valeriaan Li-il	6
Verbod van reclame voor bronproducten	48
Verslag der ledenvergadering	52
Vitaminepreparaten. Beperking van het gebruik van —	48
Vitamines en Kwakzalverij	42
Voor den raad v. d. scheepvaart — Schuursma	2
Vraagstuk der geneesmiddelreclame	25, 32
Wet betreffende de uitoefening der Pharmacie in Frankrijk	4
Wil de wereld bedrogen zijn I, II en III	44, 49, 52
Wonder. Het —	38

Zoolang de
Kwakzalver nog
iederden dag
Slachtoffers maakt,
kan onze
Vereeniging niet
genoeg worden
gesteund!

ASCAL-CALQUINAL-HEPREX

zijn GENEESmiddelen

Fabrikanten: N. V. AMSTERDAMSCH E CHININEFABRIEK

P. 1199 1. Verantwoordelijk voor den geheelen inhoud: H. J. A. TER WEE te Amsterdam; Uitgever: H. J. PARIS, Keizersgracht 104, Amsterdam; Drukker: Drukkerij C. HAASBEEK, Alphen aan den Rijn - K 49.